

ADLİYE CERİDESİ

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur

Sene 13

Eylül 1934

Sayı 146

RESMÎ KISIM

KANUNLAR:

**Ceza evleriyle mahkeme binaları inşası karşılığı olarak alınacak
harçlar ve mahkûmlara ödettirilecek yiyecek bedelleri
hakkında kanun**

Kanun No. 2548

Neşri tarihi: 9/7/934

Madde 1 — İcra dairelerince miktar ve kıymeti muayyen olan ilâmlı ve ilâmsız alacaklardan tahsil olunan paranın % 2 si ve kıymeti muayyen olmıyan ilâmların icrasından tahsil harcının yarısı nisbetinde harç alınır. Maktu harçlar ilâmın icraya konulduğu zaman peşin olarak alınır.

Bu harçlar borçluya yükletilemez ve mahkûmunbih meblâğ 25 liradan aşağı olursa bundan harç alınmaz.

Madde 2 — Her mahkûm ceza evinde bulunduğu müddetçe yiyecek bedelini ödemeğe mecburdur.

Bu yiyecek bedelleri ceza evleri idarelerince altı ayda bir bordro yapılarak tahakkuk ettirilir. Altı aydan aşağı mahkûmlar için tahakkuk muamelesi sahverilmelerinden üç gün evvel yapılır. Bordrolar mahkûmlara tebliğ olunur.

Tahakkuk ettirilen yiyecek bedelleri mahkûmlar tarafından ödenmezse, kendilerinin ikametgâhı belediyelerince ve belediye teşkilâtı olmayan yerlerde bağlı bulundukları kaymakam ve nahiye müdürlüklerince, borçlarını ödemeğe muktedir olup olmadıkları tahkik olunur.

İktidarlari bu suretle anlaşıldığı halde cezalarını bitirdikten sonra borçlarını ödemiyenler borçlu oldukları yiyecek bedelinin her bir lira ve kûsuru için bir gün hapis ile tazyik olunurlar. Hapis müddeti içinde borçlarını ödeyenler salıverilir. Hapis müddeti otuz günü geçemez.

İktidarı olmadığı anlaşılanlar cezalarını bitirince salıverilir.

Madde 3 — Yukarıdaki maddeler mucibince alınacak harç ile yiyecek bedelleri Adliye Vekilligince ceza evleri ile mahkeme binaları inşaatı karşılığı olarak bastırılacak hususî pullar yapıştırılmak suretile istifa olunur.

Madde 4 — Ödetilecek yiyecek bedeli mahkûmlara her verildiği yıl içinde yapılan mukavelelerde yazılı fiatların en ucuzu üzerinden hesap olunur.

Madde 5 — Bu kanuna göre alınacak harç ve yiyecek bedellerinden toplanan paralar mahalleri Ziraat Bankası şubesine yatırılır ve şubelerce de Ziraat Bankası umumî merkezine gönderilir ve oraca Adliye Vekilligi hesabına açılacak hesabı cariye kaydolunur.

Her malî sene sonunda hesabı caride kayıtlı paralar Maliye Vekilligine devrolunarak varidat bütçesine irat yazılır ve Adliye bütçesinde mahkeme binalarile ceza evleri inşaatı masraflarına karşılık olmak üzere yeniden açılacak rakamsız hususî fazla tahsisat olarak konulup sarfolunur.

Madde 6 — Yılı içinde sarfolunmayan tahsisat ertesi yıla devren sarfolunabilir.

Madde 7 — Bu kanun 1 kânunuevvel 1934 tarihinden mer'idir.

Madde 8 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Kararlar ve Tefsirler :

Memurin Kanununun 85 ve 73 üncü maddelerile Tekaüt Kanununun 66 ve 68 inci maddeleri hakkında

Karar No: 817

1 — Memurin Kanununun 85 inci maddesinin ilk fıkrasında « Memuriyetinin ilgası dolayisile açıkta kalan memurların, ilganın vukubulduğu ay ile onu müteakip olan ay zarfında maaş ve tahsisatı fevkalâdesi tam olarak ve bu müddetin hitamında tekrar hizmete tayin kılınmamış ise yeni memuriyete tayinine kadar en son almış olduğu maaş ve tahsisatı fevkalâdesinin nısıfı ita ve son memuriyetine muadil olmak şartile teklif olunan yeni memuriyeti

kabulden istinkâf eylediği takdirde işbu açık maaşı katolunur» ve son fıkrasında «Mesleki memuriyet olan mebuslar müddetleri bittikten sonra tekrar intihap edilemezlerse mebusluktan evvelki memuriyetlerine nazaran haklarında bu madde tatbik olunur» denilmekte ise de;

Elyevm hükmü cari olan 1932 mali senesi Muvazenei Umumiye Kanununun 20 nci maddesinde «açıkta kalan memurlardan filî hizmet müddeti yedi seneye kadar olanlara dördte bir, 15 seneye kadar olanlara üçte bir, on beş seneden fazla olanlara yarım maaş nisbetinde açık maaşı verilir. Bunların 788 numaralı kanunun 85 inci maddesi hükmüne tevfikân ilk iki aylık tam maaş almak hususundaki hakları mahfuzdur» denilmekte olup;

Mezkûr 85 inci maddenin birinci fıkrası 1932 Muvazenei Umumiye Kanununun işbu maddesile tadil edilmiş ve açıkta kalan memurlardan filî hizmeti yedi seneye kadar olanlara dördte bir ... denilerek açık maaşı verilebilmesi için memuriyet uhdesinde iken memuriyetinin lâğvolunması muktazî bulunmuş olmakla yukarıda yazılan maddelerin müeddasına göre bir memur, velevki bir sene memuriyette bulunsun, memur iken mebus intihap olunupta müddetin hitamında tekrar intihap olunmazsa memuriyetteki hizmetine göre kanunda tayin edilen nisbetler dairesinde kendisine açık maaşı verileceği ve hizmet müddeti her ne olursa olsun memuriyetten ayrıldıktan sonra mebus intihap olunanlara açık maaşı verilemeyeceği sarîh olduğundan tefsire ihtiyac yoktur.

2 — Evvelce bir müddet Devlet memuriyetinde bulunduktan sonra şehremaneti misillü Devlet memuriyetinden addedilmeyen vazifede bulundukları sırada meb'us intihap edilen ve bilâhare intihap edilmemeleri dolayısıyla açıkta kalanlara Memurin Kanununun 85 inci maddesi veçhile tahsis olunacak açık maaşının meb'usluktan evvel şehremanetinden aldığı memuriyet maaşı üzerinden mi, yoksa ona takaddüm eden son maaştan mı tahsis olunacağına tereddüt edilmiş ise de;

Devlet memuriyetinde iken memuriyetinin ilgasından dolayı açıkta kalan memurlara açık maaşı verilmesi meşrut olup yoksa evvelce Devlet memuru iken Devlet memuriyeti addedilmeyen bir vazifeye giren memurlara açık maaşı verilmesi hükmü kanuna münafi olduğu cihetle meb'uslar hakkında dahi aynı veçhile muamele ifası lâzımgeleceği cihetle tefsire lüzum görülmemiştir.

3 — 1683 Numaralı tekaüt kanununun 66 inci maddesinde zikrolunan vilâyet hususî idareleriyle İstanbul ve Ankara belediyelerinde hizmet ederek tekaüt aidatı vermiş ve bilâhare meb'us olup tekaütlük müddetini ikmal etmiş olanlara meb'uslukta geçen müddetin tekaüt hesabında sayılacağı ve fakat tekaüt maaşının mensup olduğu daire bütçesinden verilmesi ahkâmı kanuniye iktizasından bulunduğu cihetle o yolda muamele ifası lâzımgelir denilmekte;

Ve filhakika Memurin Kanununun 73 üncü maddesinin ilk fıkrasında «Meb'uslukta geçen müddet tekaüde mahsup edilir» denilmesine göre maddenin hükmü yalnız meb'uslukta geçen müddetin meb'usluktan evvel geçiri-

len hizmet müddetine ilâveten ve bunu müteakip gelen ikinci fıkrada «Meb-usluk tahsisatının aslı olan on bin kuruş (ki muahharan 125 lira olarak kabul olunmuştur) tekaüde esas tutulur,, cümlesi de tahsis olunacak maaşın ölçüsünü ifadeden ibaret olmasına ve yine Memurin Kanununun, memuriyetinin ilgası dolayısıyla açıkta kalan memurlara ne suretle açık maaşı verileceğini gösteren 85 inci maddesinin ikinci fıkrasında “mesleki memuriyet olan meb’uslar müddetleri bittikten sonra tekrar intihap edilmezlerse meb’usluktan evvelki memuriyetlerine nazaran haklarında bu madde tatbik olunur,, denilmesine göre de mesleki memuriyet olan meb’usların evvelce mensup oldukları dairenin malı gibi telâkki edilmiş bulunmalarına ve bu kısım meb’usların tekaütlüklerinde müddeti hizmet cetvellerinin tanzim ve tekaüt maaşlarının tahsis muameleleri evvelce mensup oldukları dairelerden yapılmakta ve tekrar intihap edilmeyen mebuslara verilen açık maaşları mensup oldukları dairelerce tesviye kılınmakta ise de;

Mesleki memuriyet olan ve tekrar intihap edilmeyen meb’uslara verilecek olan açık maaşları ile kanun, bu zevatı evvelce mensup oldukları daireye mal ve vaziyeti sabıkalarına irca etmiş denilebilip meb’usluktan tekaüt olanlara gelince, 1683 numaralı tekaüt kanununun 23 üncü maddesinin ikinci fıkrasında “ mesleki memuriyet olup mebusluğa intihap edilenlerin mebusluk müddeti filî hizmet addolunur,, denilmesine göre bu müddetin filî hizmet itibar edilmesi ve tahsis olunacak tekaüt maaşına meb’usluk tahsisatının esas ittihaz olunacağını salıfüz-zikir Memurin Kanununun 73 üncü maddesinde tasrih kılınması bunların tekaüt maaşlarını umumî bütçeye mal etmiş olmasına delâlet eder.

Memurinden idarei hususiyelerde müstahdem olanların tebdili memuriyetle muvazenei umumiye dahilinde bir memuriyete tayin olundukları ve buradan tekaüt edildikleri takdirde tekaüt maaşları muvazenei umumiyeden tahsis ve tesviye edilegelmekte bulunduğuna ve her ne kadar meb’us bulunan zevat meb’us bulundukları müddetçe memur değiller ise de ifa eyledikleri hizmet mukabili aldıkları tahsisat muvazenei umumiyeden verildiğine göre işbu muvazenenin, masrafını deruhde ettiği hidemata kıyasen bu hizmetin müncer olacağı tekaüt vaziyetinde tekaüt maaşının da yine muvazenei umumiyeye deruhde edilmesi muvafık görülmüştür.

4 — 1683 numaralı tekaüt kanununun 68 inci maddesi hususî ve mülhak bütçelerden maaş alanların tekaütlükleri hakkında bir hüküm vazetmekle beraber yirmi beş sene muvazenei umumiye dahilindeki dairelerden birinde ifai hizmet ederek yeni kanunun neşrinden evvel buradan ayrılıp mülhak veya hususî bütçe ile idare olunan bir dairede vazife kabul etmiş ve oradan da yine yeni kanunun neşrinden evvel başka bir hizmet deruhde eylemiş olanlar hakkında sakit bulunmaktadır. Bu gibilere 1683 numaralı Te-kaüt Kanununun zamanı memuriyetinde yapılacak tekaüt muamelelerinin muvazenei umumiye dahilindeki yirmi beş senelik hizmetlerine göre yeni hükümlere tevfikan mı, yoksa son memuriyetleri olan hususî veya mülhak bütçe ile idare olunan dairedaki hizmetlerine nazaran 68 inci madde hükmüne

tevfikan mı, muamele yapılması lâzımgüleceğı muhtacı tavzih görölmüşse;

Bifâhara mezkûr dairelerin her biri için ayrı ayrı tekaüt kanunu yapılmış ve ne suretle tekaüt edilecekleri kanunlarında tasrih kılınmış ve mesele halledilmiş olduğundan keza tefsire lüzum kalmamıştır.

Vekâletçe Yapılan Tamimler:

Noter dairelerinde kullanılacak
kâğıtların tayyare resmi hakkında

Tayyare resmi hakkındaki 2459 numaralı kanunun noterlerce sorulan aşağıda yazılı hükümleri hakkında tetkikat icra olundu.

1 — 2459 numaralı tayyare resmi kanunun 5 inci maddesinde bağı listede noter kâğıdı 10 kuruşluk resme tabi tutulduğu. Binaenaleyh noter dairelerinde yapılan muamelelerden bu kâğıt üzerine yazılacak olanlarının gerek efrada verilecek ve gerek ayniyat defteri makamında hıfzolunacak nüshaları aynı resme tabi olduğu.

Hariçte tanzim olunup, noter dairelerine getirilen evraktan, noter kâğıdına yazılması mutât olanlarından beher varakası için 10 kuruşluk tayyare pulu ılsakı suretiyle resmin alınması lâzım geldiğı.

2 — Re'sen tanzim olunan senetlerin noter dairelerinde hıfzolunacak asılları 20 kuruşluk tayyare resmine tabi bulunduğı.

Re'sen tanzim olunan senetlere ilâve edilecek yaprakların 10 kuruşluk resme tabi noter kâğıdı olması icap ettiğı.

Re'sen tanzim olunan senetlerin efrada verilecek suretlerinden de keza yirmişer kuruşluk tayyare pulu istifası icap edeceğı.

3 — Noter dairelerince tanzim olunacak vekâletnameler, 20 kuruş kıymetindeki varakalar üzerine yazılacaktır. Hazinece tabettirilecek olan veya filhal kullanılan vekâletname sahifaları kâfi gelmediğı takdirde bunlara ilâve edilecek yaprakların noter kâğıdı olması lâzımdır. Haricen tanzim olunan vekâletnamelerin noter dairelerine verilecek suretlerinden de aynı miktarda resim istifa olunacağı.

4 — Protestolar 20 kuruşluk resme tabidir. Binaenaleyh noter dairelerinde tanzim olunan bilûmum protestolar, aynı formül veya matbu varaka üzerinde yazılacağına göre, gerek dairede kalacak ve gerek tebliğ olunacak nüshaları kullanılan çift sahifalı protesto 20 kuruşluk resme tabi olduğu gibi tek sahifalı olarak kullanılması icap edenler de aynı resme tabidir.

Hariçte tanzim olunup noter dairelerine tevdi olunan protestolardan 20 kuruşluk tayyare pulu ılsakı suretiyle resim istifa edileceğı.

5 — Hariçte tanzim olunup tayyare resmi kanunun mer'iyeti tarihin-

den evvel noter dairelerine ibraz ve birer nüshası hıfzolunan protesto, ve-kâletname, Re'sen senet gibi kanunun 5 inci maddesinde tadat olunan ev-rakın, kanunun mer'iyetinden sonra efrada verilecek suretlerinden kanunun tayin ettiği miktarda tayyare resmi istifa olunacağı.

6 — 2459 numaralı kanunun 5 inci maddesine bağlı listede isimleri yazılı bulunan 6 nevi evraktan maada noter dairelerinde kullanılan evraka yazılması mütat olmiyan evrakın tanzimi, veya berayı tasdik notere getiril-mesi halinde tayyare resmine tabi tutulmayacağı.

Bu itibarla, mukavelenamelere merbut plân ve resim gibi fennî evrakın resme tabi tutulmaması lâzım geldiği.

Ancak: Alım satım komisyonları ve bankalar tarafından tabettirilen mukavelenamelerle bordrolar ve tescil ve unvan taleplername; noter daire-lerinde, noter kâğıdına yazılması mütat olduğundan, bunlardan noter kâğı-dının kıymeti kadar resim vermiş olacakları.

Gümrüklerde kullanılmakta olan ithalât, transit ve sair eşyaya ait beyan-nameler başka hükme tâbidir. Gümrüklerden mal çıkaran tüccara ait imza be-yannameleri notere tasdik için ibraz olunursa noter dairelerinde tanzim olunanları gibi 20 kuruşluk pul ılsakı lâzım geldiği.

7 — Kanunun 5 inci maddesine bağlı listede re'sen tanzim olunan senetlerin 20 kuruşluk resme tabiiyeti zikredilmiştir.

Binaenaleyh, re'sen senet şeklinde ve bunlar için istimal olunan kâğıt-lara yazılması lâzımgelen akit ve muamelelerde bu kâğıtların kullanılması icabettiği.

8 — Kanunun 4 üncü maddesine merbut listede satış kıymeti olan mu-kavelenameler zikredilmemiş olduğundan kira mukavelenamelerinden ayrıca tayyare resmi istifası lâzım gelmiyeceği.

9 — Noter dairelerinde kullanılan evrakın Maliye Vekâletince ihzar ve satışa çıkarılıncaya kadar yukarıdaki numaralarda yazılı evraka ait tayyare resminin damga pulu ılsak ve iptali suretile istifası lâzım geleceği Maliye Vekâletile muhabere sonunda kararlaştırılmış olduğundan bu dairede mua-mele ifası hususunun tamamen notere tebliği temenni olunur efendim.

Mübadillerin hisse senetleriyle tahvilâtından hangi-
lerinin devlete intikali lâzım geldiğine dair :

10 Teşrinievvel 933 tarih ve 35 sayılı umumî tahrirata zeyildir.

Muhtelit mubadele komisyonundaki Yunan hey'eti murahhasası 26-8-933 tarihli bitaraf hakem kararıyla tarafeyn hükümetlerinin tam mülkiyetine geçen hisse senedatı (Aksiyon) meyanına,

1 — Nama muharrer hisse senetleriyle,

2 — Ecnebi memlekette kâin teşebbüsata ait hisse senedatının dahil olmadığını iddia etmeleri ve Türk hey'eti murahhasasınca bu iddianın kabul edilmemesi üzerine arada tehdüd eden ihtilâf bitarafların hakemliğine hava-le olunmuş ve bitaraflarca da hisse senedatı iki kısma ayrılarak bunlardan ecnebi memlekette bulunan teşebbüsata ait hisse senetleri,

Ecnebi bir memlekette bulunan emvale ait hakkı tasarrufun bir tezahürü mahiyetinde olduğundan bunlar gerek hâmiline ve gerekse nama muharrer bulunsun iki taraf hükûmetinin tam mülkiyetine geçmeyeceğine ve hisse senedatının bulunduğu memlekette kâin teşebbüsata ait hisse senetlerinin ise gerek hâmiline ve gerek şahıs namına muharrer olsun tarafeyn hükûmetlerinin tam mülkiyetine geçeceğine, 12 Haziran 934 tarihinde karar verildiği Türkiye hey'eti ikinci murahhaslığından bildirildiği Maliye vekâletinin iş'arına atfen tebliğ olunur efendim.

Kanunî mecburiyete binaen ibraz olunan vesikaların asıllarının kararla iadesi ve suretinin dosyada alıkonulması hakkında :

Temyiz vukuuna mebni temyiz mahkemesi icra ve iflâs dairesine gönderilen icra dosyalarında ekseriya mümeyyezünbih karara mesnet teşkil eden vesikalar bulunamamakta ve temyiz tetkikatı, celp ve tetkiki zarurî olan mezkûr vesikaların vurduna intizaren tehir edilmekte olduğundan mahkeme-ye, mercia ve icra dairesine ibraz edilen vesikaların ancak bir kararla mübrizine iade edilmesi ve bu takdirde de mutlak tasdikli suretlerinin dosyası arasına konulması lüzumu temyiz mahkemesi icra ve iflâs dairesi reisliğinden alınan tahriratta bildirilmektedir.

9-12-933 tarih ve 48 numaralı tahrirâtı umumiye ile de tebliğ edildiği üzere kanunî mecburiyete binaen ibraz olunan vesikaların asıllarının bir kararla mübrizine iade ve bu halde tasdikli bir suretinin dosyasında bulundurulması hususunun mahkeme, tetkik mercii ve icra dairelerine tamimen tebliği temenni olunur efendim.

İcar ve isticar mukavelelerinin 30 ve 50 kuruşluk kâğıtlarının malsandıklarına gönderildiği H.

Kira mukavelenamelerinin 30 ve 50 kuruş kıymetindeki kâğıtları kalmadığı zamanda bazı noterler tarafından onar kuruşluk kâğıtların para kısmı kesilerek diğerlerine yapıştırılmak ve bazılarınca da noksan kıymet nisbetinde hazine pulu yapıştırılmak suretile ikmal edilmekte olduğu teftiş raporundan anlaşılmış üzerine Maliye Vekâletile muhabere sonunda noksanı ikmal için 10 kuruşluk varakaların para kısmı kesilerek diğerine yapıştırılması doğru olmadığı gibi bu noksanı tamamlamak için pul yapıştırılması da bütçede varaka ve pul satış bedellerinin ayrı ayrı tertiplerde bulunmasından naşi muvafık görülmemiş ve kira mukavelelerinin her nevinin mal sandıklarında külliyetli miktarda mevcutları bulundurulduğu anlaşılmış olduğundan bu suretle muamele yapılması lüzumunun tamimen noterlere tebliği temenni olunur efendim.

Tebaamızdan olmayanların nüfusa kaydedilebilmeleri hakkında

Bazı vilâyet ve kaza C. M. Umumilerinin suç erbabından olup henüz vatandaşlığımıza girmemiş olan muhacir ve mültecilerin nüfusa kaydedilme-

leri için nüfus kanununun 7 inci maddesinin son fıkrasına tevfikân bulundukları yer nüfus idarelerine müzekkere verdikleri ve bunların tescillerinde ısrar eyledikleri anlaşıldığı ve nüfus kanununun 7 inci maddesi mucibince M. U. lerin müzekkeresi üzerine nüfusa kayıt muamelesi yapılması ve hüviyet cüzdanı verilmesi Türk tebaası mektum nüfus hakkında mevzu bahis olup tebaamızdan olmıyanların nüfusa kaydedilmeleri 1312 numaralı Türk vatandaşlığı kanunu mucibince icra vekilleri heyetinden karar alınmasına bağlı bulunduğundan bahsile keyfiyetin alâkadarlara tebliği umum nüfus müdürlüğü ifadesile Dahiliye Vekâletinden gelen 6-7-1934 tarih ve 10295-3438 sayılı yazıda bildirilmektedir.

Yerinde görülen iş'ar dairesinde muamele yapılması hususunun alâkadar bütün M. U. liklere tebliği tamimen beyan olunur efendim.

Mütalealar:

Cezaî Mütalealar

Bilecik vilâyetine tebliğ edilmiştir:

4-8-934 tarih ve idare heyeti 2089 numaralı tahrirat C.

1) 2503 numaralı adliye harç tarifesi kanununun (100) üçüncü maddesinin (Memurin muhakematı kanununa . . .) diye yazılı bulunan üçüncü fıkrasının matufunaleyhi, mezkûr kanunun 56 ıncı maddesidir.

2) Son tahkikatın açılmasına karar verildiği takdirde, dava mahkemeye intikal etmiş olacağından harcın mahkemece nazara alınması iktiza eder.

3) Muhakemeden men kararına gelince; eğer iş şahsî dava yoluyla takip edilen maddelerden ise masrafların ceza muhakemeleri usulü kanununun şahsî dava faslına tevfikân alınması icap eder. Diğer hallerde muhakemeden men kararlarındaki harç alınacağına dair kanunda bir hüküm yoktur.

Bolu C. M. U. liğine tebliğ edilmiştir:

4-9-934 tarih ve 1547-268 No. lu tahrirata C.

I — Müstantiklerin hukuku amme davasının düşmesine karar verebilmeklerine dair ceza muhakemeleri usulü kanununda bir sarahat yoktur.

II — Muvakkat tatil kararları son bir karar olmadığından, bu kararlardan harç alınmasına mahal yoktur.

III — Son tahkikatın açılmasına karar verilmesi halinde dava mahkemeye intikal edeceğinden, harçların mahkemece nazara alınması iktiza eder.

IV — Son tahkikatın açılmasına mahal olmadığı ve muhakemeden men

kararlarında, eğer iş şahsî dava yoluyla takip olunan maddelerden ise masrafların ceza muhakemeleri usulü kanununun mahsus faslı hükümlerine ve 2503 No lu kanunun 57 inci maddesine uyan hallerde de harçların bu madde hükmüne tevfiқан alınması iktiza eder.

V — Dördüncü fıkrada yazılı haller haricinde kalan muhakemeden men ve son tahkikatın açılmasına mahal olmadığı hakkında verilecek kararlardan harç alınacağına dair kanunda bir hüküm mevcut değildir.

Keyfiyetin istilâmda bulunan Bolu müstantikliğine tebliği temenni olunur ef.

Edirne C. müddei umumiliğine tebliğ edilmiştir :

8-8-934 tarih ve 278 numaralı tahrirata C.

Tahkik etmekte oldukları işlerde kanunî lüzuma binaen keşif icrasına ve ehli hibre tayinine selâhiyetli olan müstantiklerin gerek kendilerinin zarurî masraf ve yevmiyeleri ve gerek ehli hibre ücretleri hakkında karar veremeyeceklerine ve bu kararın behemehal hâkimlikçe verileceğine dair ceza muhakemeleri usulü kanununda bir sarahat görülmediği gibi masraf evrakı müsbite cetvelinde ceraim masarifi umumiyesi hakkında mahkeme kararlarından bahsedilmiş ve müstantikler de sorgu hâkimi sıfatile icrayı kaza etmekte bulunmuş olmalarına binaen kanunî mevzuat dairesinde bahsolunan kararları verebilecekleri mütalâaten beyan olunur efendim.

Terfi Levhası:

30 Eylül 1934 Tarihinde Teşekkül Eden Terfi Encümenince Tanzim Buyurulan Terfi Levhası

Birinci dereceden ikinci dereceye terfia şayan hâkimler

Sıra No.	Sicil No.	İsmi	Memuriyeti
1-	3945	Ali Rıza	Bey Çubuk müstantiği
2-	4368	Mehmet Şerafettin	„ Osmancık müstantiği
3-	4593	İ. Hakkı	„ Viranşehir müstantiği
4-	4945	Mustafa Reşat	„ Mudurnu hukuk hâkimi
5-	4953	Mehmet İhsan	„ Hayrebolu müstantiği
6-	4913	Mehmet Nail	„ Aydın âzası
7-	4988	Mehmet Cemal	„ Haymana müddeiumumisi
8-	5013	Hilmi Kâmil	„ Tortum M. U. si
9-	5010	Hasan Fevzi	„ Karaman âza mülâzimi (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [1]
10-	5188	Mehmet Sedat	„ Afyon Aziziye hâkimi
11-	4191	Hüsrev	„ Mustafa K. P. âza mülâzimi
12-	5273	Süleyman	„ Poshof hâkimi
13-	5306	Mehmet	„ Muğla müddeiumumî muavini
14-	5303	Arif	„ Yozgat âza mülâzimi
15-	5410	Ziya	„ Susıgırlık sulh hâkimi
16-	5392	Ömer Fuat	„ Seydişehir müddeiumumisi
17-	5464	Ali Rıza	„ Muş müddeiumumisi (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [2]
18-	5535	Mehmet Salim	„ İstanbul M. U. muavini
19-	5542	Bahattin	„ Sivrihisar müddeiumumisi
20-	5552	Şefik	„ Yıldızeli hâkimi
21-	6031	İ. Hakkı	„ Osmaneli sulh hâkimi
22-	5607	Reşit	„ Niğde müstantiği
23-	5624	Sabri	„ Çorlu müstantiği
24-	5612	Süleyman	„ Arapkir müstantiği
25-	5611	Mustafa Sami	„ Uluborlu müstantiği
26-	5619	Ömer Faruk	„ Mudurnu müstantiği
27-	5605	Mehmet Fuat	„ Karadeniz Ereğlisi M. U. si
28-	5626	Mehmet Hayri	„ Ayaş müstantiği
29-	5629	Hadi	„ Acıpayam müstantiği

Sıra No.	Sicil No.	İsmi	Memuriyeti
30-	5627	Kâzım	Bey Dört Yol müddeiumumisi
31-	5632	İ. Hakkı	„ Maraş M. U. si
32-	5628	Mehmet	„ Saimbeyli M. U. si
33-	5634	İbrahim Ethem	„ Mucur hâkimi
34-	5642	A. Rasim	„ Akdağmadeni hâkimi
35-	5644	Ali Saim	„ Gerede hukuk hâkimi
36-	5639	Mehmet Ziya	„ Biğa müddeiumumisi (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [3]
37-	5640	Necmettin	„ Ceyhan hukuk hâkimi
38-	5648	Ali Haydar	„ Hendek hukuk hâkimi (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [4]
39-	5647	Muhlis	„ Karaisalı müstantiği
40-	5600	Osman hulûsi	„ Diyarbakir müstantiği
41-	4371	Yusuf İzzet	„ Söke ceza hâkimi
42-	5656	Ali	„ İstanbul âza mülâzımı (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [5]
43-	5671	Mahmut Celâl	„ Bilecik âza mülâmı
44-	5672	Halit Sıtkı	„ Alanya âza mülâzımı
45-	5659	Baykara	„ Elâziz sulh hâkimi
46-	5682	Mahmut Nedim	„ Taşköprü ceza hâkimi
47-	5681	Ali Kemal	„ Milâs C. hâkimi
48-	5668	Hikmet	„ Baskil sulh hâkimi
49-	5677	Ahmet Mirsat	„ G. Antap sulh hâkimi
50-	5679	Salih Alâettin	„ Göksun M. U. si
51-	5660	Nafiz	„ Ayaş M. U. si
52-	5667	Hüseyin Hüsnü	„ Bolu âza mülâzımı (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [6]
53-	5675	Mustafa Sıtkı	„ Koçhisar M. U. si
54-	5678	Ahmet Nuri	„ Ilgaz hâkimi (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [7]
55-	5676	Osman Naili	„ Konya sulh hâkimi
56-	5583	İzzet	„ Fatsa hukuk hâkimi
57-	5673	Reşat	„ Kulp hâkimi
58-	5670	Süleyman	„ Geyve ceza hâkimi
59-	5661	Mehmet Cemil	„ Dursunbey M. U. si
60-	5674	Veli	„ Çapakcur hâkimi
61-	5686	Mehmet Celâlettin	„ Gerze M. U. si (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [8]
62-	5688	Mustafa Asım	„ Söğüt ceza hâkimi
63-	5684	Servet	„ Boyabat ceza hâkimi
64-	6485	Abdullah Hilmi	„ Beypazarı M. U. si (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [9]

Sıra No.	Sicil No.	İsmi		Memuriyeti
65-	5687	Abdullah Feyzi	Bey	Yenişehir ceza hâkimi
66-	5690	Abdullah Tefvik	,,	Siirt müstantiği
67-	5703	Cevat	,,	Hafik müddeiumumisi
68-	5606	Mehmet Vehbi	,,	Geyve M. U. si
69-	91	Mehmet Arif	,,	İstanbul sulh hâkimi (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [10]
70-	5705	Ferit	,,	Çerkeş ceza hâkimi
71-	4977	Rıza Tekin	,,	Kasaba M. U. si
72-	5706	Feyzullah	,,	Denizli sulh hâkimi (3 üncü dereceye şayanı terfidir.) [11]
73-	4504	Tahsin	,,	İlgın müstantiği
74-	5282	Behçet	,,	Cide müstantiği
75-	5714	Mehmet	,,	Çermik hâkimi
76-	5716	Mehmet Faik	,,	Ovacık sulh hâkimi (3 üncü dereceye şayanı terfidir) [12]
77-	3775	Mustafa Fazıl	,,	Yalova hâkimi
78-	5715	Mustafa Enver	,,	Keskin ceza hâkimi
79-	5726	Nafiz	,,	Tokat sulh hâkimi
80-	5727	Sami	,,	Çemişkezek hâkimi
81-	5744	Süleyman Agâh	,,	Vize M. U. si
82-	5747	Necati	,,	Bayburt ceza hâkimi
83-	3789	İsmail Hakkı	,,	Merzifon C. hâkimi
84-	5666	Mehmet Ali	,,	Zonguldak sulh hâkimi
85-	5458	Mehmet Azmi	,,	Akdağmadeni müstantiği
86-	4472	Salih	,,	Adana sulh hâkimi
87-	5756	Mehmet Fehmi	,,	Ankara âza mülâzımı
88-	5263	Ahmet Şerafettin	,,	Hayrebolu müddeiumumisi
89-	5766	Abdullah Nazım	,,	Kaş M. U. si
90-	5765	İbrahim	,,	Fatsa ceza hâkimi
91-	5768	Baha	,,	Adana müddeiumumî muavini
92-	5767	Sadi	,,	Karacabey hukuk hâkimi
93-	5767	Mehmet Emin	,,	İçel müstantiği
94-	5770	Hasan İhsan	,,	İzmir, âza mülâzımı
95-	5787	Zübeyde Hanım	,,	İzmir sulh hâkimi
96-	5731	Necati	,,	Nezip müddeiumumisi
97-	5797	Nuri	,,	Kadirli M. U. si
98-	5799	Abdulâziz Adnan	,,	Bursa âza mülâzımı
99-	5795	Mehmet Ali	,,	Görece müddeiumumisi
100-	5271	Mustafa Cevdet	,,	Maraş müddeiumumî muavini
101-	5792	Tahsin	,,	İstanbul âza mülâzımı
102-	5782	Ali Rıza	,,	Uşşak âza mülâzımı
103-	5785	Emine Suat Hanım	,,	İstanbul sulh hâkimi

Sıra No.	Sicil No.	İsmi	Memuriyeti
104-	5802	Asaf	Bey Çine müddeiumumisi
105-	5783	Hikmet Lûtfi Hanım	İzmir âza mülâzimi
106-	5074	Mustafa Fehmi	Bey Vakkıkebir müddeiumumisi
107-	5151	Mustafa Asım	„ İstanbul sulh hâkimi
108-	5789	Mehmet Ziya	„ Divriği S. hâkimi
109-	5793	Mehmet Kemalettin	„ Gûnan M. U. si
110-	5796	Ahmet Nezihi	„ Kandıra M. U. si
111-	5798	Rifat Orhan	„ Ankara sulh hâkimi
112-	5801	Mehmet Salâhattin	„ Ilgın hâkimi
113-	5794	Hasan İhsan	„ Bünyan ceza hâkimi
114-	5791	Ahmet Sadık	„ Başkale sulh hâkimi
115-	5904	Abdünnafi	„ Baş M. U. muavinlerinden
116-	5902	Hasan Tahsin	„ Kemah M. U. si
117-	5781	Şerafettin	„ Adana M. U. muavini
118-	5900	Muhlis Necati	„ Tavşanlı müddeiumumisi
119-	5899	Mehmet	„ Terme M. U. si
120-	5893	Qsman Orhan	„ Kırkağaç M. U. si
121-	5897	Mehmet Muammer	„ Antalya âza mülâzimi
122-	5901	Feridun Ekrem	„ İstanbul aza mülâzimi
123-	5903	Mehmet Tevfik	„ Ankara M. U. muavini
124-	5911	Ahmet Asım	„ Göynük hâkimi
125-	5910	Mehmet Nazım	„ Gölpaazarı sulh hâkimi
126-	5891	Zeki	„ Ankara M. U. muavini
127-	5896	Muammer	„ Ankara sulh hâkimi
128-	5912	Mustafa Kemal	„ İnebolu müstantiği
129-	5906	Ahmet Şefik	„ Boyabat müstantiği
130-	5960	Mehmet Asaf	„ Balıkesir sulh hâkimi
131-	5949	Tahir Necat	„ Aluçra müddei umumisi
132-	5951	İbrahim Ferit	„ Bursa M. U. muavini
133-	5936	Rifat Turgut	„ Keşan müddeiumumisi
134-	5953	Mehmet Nurettin	„ İstanbul âza mülâzimi
135-	5916	Edip	„ Ankara müddeiumumi muavini
136-	4892	Mustafa Kemal	„ Ankara sulh hâkimi
137-	5963	Ali Rüştü	„ Tekirdağ M. U. muavini
138-	5950	Hakkı	„ Edirne M. U. muavini
139-	5958	Hasan Ekrem	„ Nusaybin hâkimi
140-	2787	Ahmet Fethi	„ Ankara sulh hâkimi
141-	5961	Zekeriyya	„ Behisni M. U. si
142-	5937	İrfan	„ Ezine M. U. si
143-	5941	Abdurrahman Sami	„ Zara hâkimi
144-	5952	Rıza	„ Daday ceza hâkimi
145-	5956	Mehmet Salih	„ Lice hâkimi

Sıra No.	Sicil No.	İsmi	Memuriyeti
146-	5454	Salih	Bey Kangal hâkimi
147-	5655	İzzettin	„ Osmancık hukuk hâkimi
148-	5944	Mehmet Feridun	„ Yalvaç ceza hâkimi
149-	5609	İrfan	„ Erdek müstantiği
150-	5942	İbrahim	„ Poshof müstantiği
151-	5962	Tevfik Güç	„ Lice müddeiumumisi
152-	426	Mehmet Nusrat	„ Ladik sulh hâkimi
153-	5985	Turgut	„ Refahiye M. U. si
154-	6004	Ziyeattin	„ Çanakale M. U. muavini
155-	6035	Mefharet Hanım	İstanbul âza mülâzimi
156-	6037	Mehmet Şevki	Bey İzmir M. U. muavini
157-	6014	Hasan Tahsin	„ Trabzon âza mülâzimi
158-	6021	Mustafa Nuri	„ Çölemerik M. U. si
159-	5994	Halil	„ Gevaş sulh hâkimi
160-	5996	Tahsin	„ Ergani Osmaniye M. U. si
161-	5997	Cemil Muhtar	„ Feke M. U. si
162-	6022	Orhan	„ Ankara sulh hâkimi
163-	6024	Ahmet Tefvik	„ Adapazarı âza mülâzimi
164-	6025	Kemal	„ Gaziantep âza mülâzimi
165-	5287	Ali Fazıl	„ Ankara sulh hâkimi
166-	2840	Besim Ekrem	„ Uluborlu M. U. si
167-	5999	Mehmet Veli	„ Kars âza mülâzimi
168-	6147	Mehmet Celâlettin	„ Erzurum âza mülâzimi
169-	6155	İbrahim Tahir	„ Kuruçay M. U. si
170-	6145	Niyazi	„ Niğde âza mülâzimi
171-	6003	Zeki	„ İstanbul âza mülâzimi
172-	6000	Abdullah Hamit	„ Antalya M. U. muavini
173-	5992	Abdülkadir	„ Kayseri sulh hâkimi
174-	6017	Mehmet Emin	„ Mecitözü M. U. si
175-	6016	Ömer Kaya	„ İzmir âza mülâzimi
176-	6002	Mehmet Nuri	„ Serik M. U. si
177-	5998	Mehmet Nevzat	„ Adana sulh hâkimi
178-	5939	Fuat	„ Ankara sulh hâkimi
179-	6036	Mürvet Hanım	Adana âza mülâzimi
180-	6008	İbrahim Hakkı	Bey Saray M. U. si
181-	6009	Ahmet Muhtar	„ Samsun âza mülâzimi
182-	6010	Mehmet Hayrettin	„ Kütahya M. U. muavini
183-	5990	Reyhan	„ Zara M. U. si
184-	6011	Sabri Dundar	„ Kandıra ceza hâkimi
185-	6006	Feridun	„ İstanbul M. U. muavini
186-	6015	Mehmet Zeki	„ Bozcaada M. U. si
187-	5983	Hüseyin Hilmi	„ Erdek M. U. si

Sıra No.	Stell No.	İsmi		Memuriyeti
188-	5984	Ahmet Edip	Bey	Kuruçay hâkimi
189-	5986	Hayri	,,	Şavşat hâkimi
190-	5989	Hüseyin Rauf	,,	Diyaribekir sulh hâkimi
191-	2495	Talât	,,	Demirci hâkimi
192-	5991	İbrahim	,,	Koçhisar hâkimi
193-	5995	Mehmet Mes'ut	,,	Beypazar hukuk hâkimi
194-	5998	Mustafa Talât	,,	Ahlat sulh hâkimi
195-	6001	Mehmet Raşit	,,	Petürke hâkimi
196-	6007	Mehmet Fehmi	,,	Lüleburgaz M. U. si
197-	6013	Mehmet Feridun	,,	Cizre hâkimi
198-	6019	Kemal Ömer	,,	Alaca M. U. si
199-	4965	İsmail Hakkı	,,	Kalecik M. U. si
200-	5987	Arif Hikmet	,,	Manisa âza mülâzımı
201-	6039	Murat	,,	İstanbul âza mülâzımı
202-	5907	Hasan Burhanettin	,,	Gebze müstantiği
203-	4507	Nadir	,,	Ankara âza mülâzımı
204-	6034	Melâhat hanım		Ankara âza M.
205-	5753	Sabriye hanım		Ankara âza M.
206-	3746	Nefise hanım		Ankara âza M.
207-	5701	Meliha hanım		İstanbul âza M.
208-	5556	Hasan Selâmi	Bey	Erbaa ceza hâkimi
209-	5073	Abdülâziz	,,	Hukuk işleri mümeyyizi

İkinci dereceden üçüncü dereceye terfia şayan görülen hakimler

Sıra No.	Stell No.	İsmi		Memuriyeti
1	- 4138	Hüseyin Avni	Bey	İstanbul sulh Hâkimi
2	- 4244	Ali Rıza	,,	Gebze ceza hâkimi
3	- 3716	Mehmet Şerif	,,	Kırkağaç hukuk hâkimi
4	- 4309	İbrahim Halil Sükûti	,,	Malatya müstantiği
5	- 4621	Hüseyin Hilmi	,,	Karacasu M. U. si
6	- 4767	Abdurrahman	,,	Karaman Ereylisi ceza hâkimi
7	- 4772	H. Mehmet	,,	Zile ceza hâkimi
8	- 4777	İsmet Sebati	,,	Ödemiş sulh hâkimi
9	- 4903	Âkil	,,	Akhisar hukuk hâkimi
10	- 4937	Emin	,,	Tekirdağı müstantiği
11	- 4584	Osman Tevfik	,,	İstanbul sul hâkimi
12	- 4992	Muzaffer	,,	Van İhtisas M. U. si
13	- 5012	Mehmet Ata	,,	Kavaklı sulh hâkimi
14	- 4909	Kemalettin	,,	İzmir sulh hâkimi

Sıra No.	Sicil No.	İsmi	Memuriyeti
15-	4922	Ali Rıza	Bey Bayazıt hâkimi
16-	4625	Hüseyin	Hadım müddeiumumisi
17-	4440	İsmail Arif	Balıkesir âza mülâzimi
18-	4902	Muhittin	Ankara âza mülâzimi
19-	8	Şevki	Baş müddeiumumi muavinlerinden
20-	4764	Sabri	Mecitözü hukuk hâkimi
21-	4771	Mehmet Avni	Fethiye ceza hâkimi
22-	5023	Mehmet Remzi	Çankırı sulh hâkimi
23-	4626	Ahmet Hamdi	Emirdağı ceza hâkimi
24-	4560	Hüseyin Lûtfu	Çorum sulh hâkimi
25-	4941	Mehmet Ali	Aksaray müddeiumumisi
26-	2502	Mehmet Kemal	Balıkesir sulh hâkimi
27-	4905	Etem Reşat	Edremit müddeiumumisi
28-	4923	Yahya Tefvik	Demirköy sulh hâkimi
29-	4862	İsmail Hakkı	Ünye ceza hâkimi
30-	4630	İsa Ruhi	Tire ceza hâkimi
31-	4931	Recai	İstanbul âza mülâzimi
32-	4760	Ahmet Remzi	İstanbul M. U. muavini
33-	4628	Mehmet Salih	Ordu müddeiumumisi
34-	4863	Seyfettin	Ceza işleri M. muavini
35-	4769	Mustafa Reşit	İstanbul sulh hâkimi
36-	4910	İsmail Lûtfi	Nazilli ceza hâkimi
37-	5040	Hasan Sami	Urfa müddeiumumisi
38-	4950	Recep	Zile hukuk hâkimi
39-	4979	Abdullah Adil	Daday müddeiumumisi
40-	5015	Rauf Şükrü	Yeşildag müddeiumumisi
41-	5030	Mehmet Mithat	Karaisalı M. U. si
42-	5020	Abdullah Rüştü	Bahçe M. U. si
43-	5026	Mehmet Bahattin	Ankara âza mülâzimi
44-	5029	Mehmet Hilmi	Zile müddeiumumisi
45-	5034	Mahmut İrfan	Tire M. U. si
46-	5036	Hüseyin Hıfzı	Ayvacık M. U. si
47-	5160	Mustafa Hami	Soma müddeiumumisi
48-	5157	Naci Salim	Van ihtisas müstantiği
49-	5038	Ümran	Uzunköprü hukuk hâkimi
50-	4985	İbrahim Kâmil	Manisa sulh hâkimi
51-	4958	Adil	Ankara icra muavini
52-	5301	Lebip	Ankara âza mülâzimi
53-	4991	Ahmet Burhanettin	Baş müddeiumumî muavini
54-	2257	Mustafa	Kocaeli âzası
55-	4131	Mehmet Emin	Emet hâkimi
56-	4960	Hüsamettin	Ankara sulh hakimi

Sıra No.	Sicil No.	İsmi	Memuriyeti
57-	4961	Şevket Nezihi	Bey Tekirdağı âzası
58-	5021	Mehmet Nuri	„ Gürün M. U. si
59-	5176	Mehmet Suphi	„ Hopa hâkimi
60-	4946	Necati	„ Korkuteli hukuk hâkimi
61-	4997	Mehmet Fuat	„ Bozdoğan hâkimi
62-	4146	Ahmet Cevat	„ İstanbul sulh hâkimi
63-	5298	Salâhattin	„ İstanbul sulh hâkimi
64-	3940	Ahmet Rağıp	„ İnebolu hukuk hakimi
65-	4206	Mümtaz	„ Mardin M. U. muavini
66-	5165	Mehmet Nafiz	„ İnegöl müddeiumumisi
67-	5193	İsmail	„ Ceyhan müddeiumumisi
68-	5196	Ahmet Behçet	„ Uşşak ceza hâkimi
69-	5182	Abdurrahman Fahri	„ Reşadiye hâkimi
70-	5199	Avnürrefik	„ Konya M. U. muavini
71-	5183	Ahmet Sabri	„ Çatalca müddeiumumisi
72-	5204	Ahmet Hamdi	„ Bozüyük müddeiumumisi
73-	5189	Mehmet Nafiz	„ Alaşehir müddeiumumisi
74-	5177	Kemal	„ Mecidiye M. U. si
75-	5162	Mustafa Salim	„ İslâhiye hâkimi
76-	5180	Hikmet	„ Niksar müddei umumisi
77-	5164	Abdullah	„ Simav müddei umumisi
78-	5155	Ahmet Hikmet	„ Silivri müddei umumisi
79-	5158	Murat Baha	„ Niğde M. U. muavini
80-	5219	Mehmet Esat	„ Tirebolu müddei umumisi
81-	5207	Mehmet Vehbi	„ Kızılcahamam müddei umumisi
82-	5192	İsmail Hakkı	„ Ürgüp ceza hakimi
83-	5166	Mustafa	„ Senirkent müddei umumisi
84-	5225	Hasan Sadun	„ İstanbul M. U. muavini
85-	5223	İsmail Hakkı	„ Yozgat sulh hakimi
86-	5233	Mehmet Hüsnü	„ Kemaliye hakimi
87-	3367	Cemal	„ İmroz müddei umumisi
88-	5236	Übeyit	„ İstanbul M. U. muavini
89-	5222	Ahmet Hamdi	„ Çal müddei umumisi
90-	5226	Abdullah Avni	„ Gülnar hakimi
91-	5231	Mehmet Kemal	„ Arapsun müddei umumisi
92-	5235	Salih Nuri	„ Sarayköy müddei umumisi
93-	5227	Ali Nazmi	„ Buldan müddei umumisi
94-	5240	Sıtkı Şefkati	„ Trabzon M. U. muavini
95-	5246	Celâlettin	„ Uzunköprü ceza hakimi
96-	2781	Osman	„ Bolvadin müddei umumisi
97-	4900	İbrahim Avni	„ Çiçekdağı hakimi
98-	5250	Abdülhalim	„ Şavşet müddei umumisi

Sıra No.	Sicil No.	İsmi		Memuriyeti
99-	5255	İhsan	Bey	Bozdoğan müddeiumumisi
100-	5181	Ali Nevzat	,,	Lüleburgaz hâkimi
101-	4776	Süleyman Şükrü	,,	Torbalı hâkimi
102-	4431	Salih Sabri	,,	İstanbul müddeiumumi muavini
103-	5197	Mehmet Reşat	,,	Ankara sulh hâkimi
104-	5028	Abdüşşekûr	,,	Afyon karahisar sulh hâkimi
105-	5011	Muhittin	,,	Aydın sulh hâkimi
106-	5147	Mehmet İhsan	,,	Tavas müddeiumumisi
107-	4917	Zahit	,,	Adapazarı M. U. muavini
108-	5187	A. Muhlis	,,	İstanbul âza mülâzimi
109-	4357	Hasan Basri	,,	Eskişehir M. U. muavini
110-	5322	Mehmet Zeki	,,	Elâziz M. U. muavini
111-	5324	Yusuf Cemalettin	,,	Sivas ihtisas M. müstantiği
112-	4276	Âşır	,,	Dinar hukuk hâkimi
113-	5319	M. Hadi	,,	İslâhiye M. U. si
114-	5191	Süleyman Nazım	,,	İstanbul âza mülâzimi
115-	5200	Ömer Lütfü	,,	Ankara sulh hâkimi
116-	4123	Fahri	,,	Pursa M. U. muavini
117-	5297	Mustafa Nusrat	,,	İstanbul sulh hakimi
118-	5314	Cevdet	,,	Ankara sulh hakimi
119-	5194	Abdurrahman	,,	Mersin sulh hakimi
120-	5199	Salim	,,	Niksar sulh hakimi
121-	5184	Kâmil Doğrul	,,	Uşşak müddei umumi muavini
122-	4304	Mustafa Vehbi	,,	Konya aza mülâzimi
123-	5178	Mustafa Kemal	,,	G. Antap M. U. muavini
124-	4281	Mahmut Celâlettin	,,	Boğazlıyan ceza hakimi
125-	5185	İhsan	,,	Ankara sulh hakimi
126-	5382	Mehmet	,,	Kayseri M. U. muavini
127-	5313	Ferhât Refik	,,	İstanbul M. U. muavini
128-	5218	Abdülkadir Rauf	,,	Seferihisar hakimi
129-	5444	Niyazi	,,	İstanbul sulh hakimi
130-	5234	Hüsnü Mehmet	,,	Tire hukuk hakimi
131-	5202	Osman	,,	Rize ceza hakimi
132-	2208	Mehmet Kadri	,,	Elâziz ceza hakimi
133-	5186	Mehmet Tahir	,,	Kırşehir hukuk hakimi
134-	4982	Tevfik	,,	4 üncü sınıf adliye müfettişi

**Üçüncü dereceden dördüncü dereceye terfia şayan görülen
hâkimler**

Sıra No.	Sicil No.	İsmi	Memuriyeti
1-	336	Şerif	Bey Malatya aza mülâzimi
2-	1228	Kasım	„ Uşşak müddei umumisi
3-	371	Ahmet Hamdi	„ Erzincan azası
4-	1789	Mehmet Münip	„ Ödemiş müddei umumisi (5 inci dereceye şayanı - terfidir) [1]
5-	1793	Abdülbaki Vasıf	„ Gönar reisi
6-	1917	Ahmet	„ Kastamonu sulh hakimi
7-	1647	İsmail Hakkı	„ Karaman müddei umumisi
8-	959	Süleyman Lûtfi	„ Tekirdağı müddei umumisi
9-	2605	İsmail	„ Uşşak hukuk hakimi
10-	1790	Mehmet Kâzım	„ Köyceğiz hakimi
11-	496	Mehmet Muhlis	„ Şile hakimi
12-	1914	Abdurrahman	„ Saray hakimi
13-	175	Hüseyin	„ Tosya hakimi
14-	1547	Hasan Salahattin	„ Geyve hukuk hakimi
15-	1328	Mehmet Sadık	„ Mermeris hukuk hakimi
16-	916	Ahmet Hamdi	„ Ürgüp hukuk hakimi
17-	1602	Ahmet Hamdi	„ Edremit hukuk hakimi
18-	1420	Şükrü Sezai	„ Dursun bey hakimi
19-	1320	Mehmet	„ Erdek hakimi
20-	1928	Mustafa Zeki	„ Adana ihtisas M. müstantiği
21-	341	Hasan	„ Orhaneli hakimi
22-	793	Asım	„ Bozkır hakimi
23-	326	Ömer Lûtfi	„ Ayancık hakimi
24-	1575	Derviş	„ Sungurlu hukuk hakimi
25-	1616	Abdullah	„ Mihaliçcik hakimi
26-	282	Ahmet Fahri	„ Karacasu hakimi
27-	304	İsmail Hakkı	„ Tavas hakimi
28-	1932	Hüseyin Sabri	„ Milâs hukuk hakimi
29-	440	Yusuf Ziya	„ Konya Ereğlisi H. hakimi
30-	319	Mehmet Nafi	„ Bandırma azası
31-	733	Hasan Re'fet	„ Kastamonu azası
32-	810	Muhittin Vasfi	„ Muğla azası
33-	3150	Mehmet Ekrem	„ Bergama müddei umumisi
34-	3287	Mehmet Niyazi	„ Bergama azası
35-	3728	Ahmet Nurettin	„ İstanbul müddei umumî muavini
36-	1475	İbrahim	„ Kayseri azası
37-	3153	Bahaettin	„ Uluborlu hakimi
38-	3543	Mustafa Zühtü	„ Haymana hakimi

Sıra No.	Sicil No.	İsmi		Memuriyeti
39-	1272	Mehmet Ziyaettin	Bey	Tarsus ceza hakimi
40-	3342	Mehmet	,,	Eskişehir azası
41-	3665	Emin Nami	,,	Akşehir müddei umumi
42-	3736	Ahmet Şevki	,,	Sarayköy hakimi
43-	1080	Mustafa Rahmi	,,	Trabzon hakimi
44-	4220	Ahmet Hamdi	,,	Kırşehir ceza hakimi
45-	4127	Hüseyin Hüsnü	,,	Bitlis hukuk hakimi
46-	168	Nazım	,,	Siirt ihtisas müstahfisi
47-	2924	Şemsettin	,,	M. Kemal paşa azası
48-	1779	Mehmet Emin	,,	İçel âzası
49-	452	Mehmet	,,	Van âzası
50-	442	Ali Rıza	,,	Kars âzası
51-	4351	Ömer Hilmi	,,	Denizli âzası
52-	4187	Mahmut Esat	,,	Zonguldak âzası
53-	30	Mehmet Tevfik	,,	Bergama âzası
54-	4113	Hüseyin Kâzım	,,	Biga reisi
55-	4240	Ahmet Cevdet	,,	Elmalı M. U. si
56-	2988	Ali Ekrem	,,	Gemlik müddeiumumi
57-	2338	Mehmet Numan	,,	Tekirdağ âza mülâzimi
58-	1843	Ahmet Nezihi	,,	Osmancık müddeiumumi
59-	4388	Mehmet Fahrettin	,,	Bartın âzası
60-	519	Ahmet İhsan	,,	Karaköse müddeiumumi
61-	1449	Mehmet Celâlettin	,,	Malatya müddeiumumi
62-	303	Hasan Hilmi	,,	Tokat ceza hâkimi
63-	1788	Mehmet Hayri	,,	Karaman reisi [2]
64-	514	Muzaffer	,,	Adana icra reisi [3]
65-	178	Hasan Fehmi	,,	Şebinkarahisar müddeiumumi
66-	2254	Osman Nuri	,,	Elâziz müddeiumumi
67-	3949	Ali Necmettin	,,	Rize hukuk hâkimi
68-	2832	Fevzi	,,	Kalecik hukuk hâkimi
69-	2564	Mehmet Baha	,,	Adliye müfettişi
70-	4054	Naili	,,	Ankara ticaret M. âzası [4]

[2] Sicillinin temizliği, müteselsilen müfettişler tarafından verilen raporlarda ilmi ve ahlâkî vaziyetinin dürüstlüğü ve muvaffakiyeti bildirilmiş olmasına nazaran terfii ve son terfiden de aradan dört seneden fazla zaman geçmiş olmasına mebnî 3 üncü dereceden 5 inci dereceye şayanı terfi görülmekle iki derece birden terfi ettirilmişdir.

[3] Sicillinin temizliği, müteselsilen müfettişler tarafından verilen raporlarda ilmi ve ahlâkî vaziyetinin dürüstlüğü ve muvaffakiyeti bildirilmiş olmasına ve terfii ve son terfi ile aradan dört seneden fazla zaman geçmiş olmasına mebnî 3 üncü dereceden 5 inci dereceye şayanı terfi görülmüştür.

[4] Sicillinin temizliği müteselsilen müfettişler tarafından verilen raporlarda ilmi ve ahlâkî dürüstlüğü ve muvaffakiyeti bildirilmiş olmasına ve terfii ve son terfilerde aradan 4 seneden fazla zaman geçmiş olmasına mebnî 3 üncü dereceden 5 inci dereceye şayanı terfi görülmüştür.

Sıra No.	Sicil No.	İsmi	Memuriyeti
71-	423	Mehmet Raşit	Bey Dursunbey müstantığı
72-	1792	Ali Haydar	" Akseki hukuk hâkimi
73-	3286	Mehmet Fahrettin	" Muğla ihtisas müstantığı
74-	1812	Ali	" K. Deniz ereğlisi hukuk hâkimi
75-	651	Salih Zeki	" Mudanya hâkimi
76-	1651	Mustafa Kâzım	" İskilip hukuk hâkimi
77-	3771	Nusrat	" Hukuk İş M. muavini
78-	4043	Fuat	" Ankara müddeiumumisi [5]
79-	3360	Hasan	" Niğde müddeiumumisi
80-	1147	Hacı Şevket	" Çatalca hukuk hâkimi
81-	340	Mahmut Celâlettin	" Kemalpaşa hâkimi
82-	1567	Hüseyin Hüsnü	" Buldan hakimi
83-	1202	Mehmet Tevfik	" Malatya ceza hâkimi
84-	2921	Halil	" Çorlu hâkimi
85-	3885	Mehmet Emin	" Ödemiş hukuk hâkimi
86-	4053	Osman Nuri	" Menemen hukuk hâkimi
87-	4158	Ali Rıza	" Hadım hukuk hâkimi
88-	3661	Mustafa Lûtfi	" Çerkeş hukuk hâkimi
89-	109	Mustafa İrfan	" Balıkesir ihtisas müstantığı
90-	239	Ahmet	" Kaş hâkimi
91-	660	Ziya	" Alaşehir ceza hâkimi
92-	3329	Halil Hilmi	" Elbistan müddeiumumisi
93-	1408	Hüseyin Hüsnü	" İmroz hâkimi
94-	1315	Necip Naci	" Diyarbakir âzası
95-	949	Mehmet Celâl	" Afyonkarahisar âzası
96-	1608	Ali Kemal	" Menemen ceza hâkimi
97-	1706	Abdülvahit	" Gemlik ceza hâkimi
98-	3859	İsmail Hakkı	" Zat işleri baş muavini
99-	2114	Ahmet Cevat	" Niğde âzası
100-	622	Abdülbari	" Dersim hâkimi
101-	1150	Mehmet Rüştü	" Samsun âzası
102-	3585	Tevfik	" Keskin hukuk hâkimi
103-	3289	Ahmet Emin	" Baş müddeiumumî muavini
104-	3668	Ali	" Biga âzası
105-	2715	Ali Kemal	" Ankara sulh hâkimi
106-	2739	Osman Hayri	" Vezirköprü müddeiumumisi

[5] Ankara M. U. si Fuat beyin ikinci derece hakimliği ihraz ettikten ve adliye vekâleti celilesince Romaya izam kılındıktan sonra ora hukuk fakültesinde tahsilini bitirip şahadetname ve doktora diploması alarak avdet etmiş olmasına mebni hâkimler K. 7'inci maddesi mevzuuna tevfikân 2 derece fevkinde olan 4 üncü derece hakimliğe istihkak kesp etmiş ve 23 - Ağustos - 932 tarihinden beri de bu dereceyi fiilen iktisap etmiş olduğundan 5 inci dereceye şayanı terfi görülmüştür.

Sıra No.	Sicil No.	İsmi		Memuriyeti
107-	405	Ömer Lûtfi	Bey	Kırşehir âzası
108-	985	Ahmet Zühtü	,,	İzmir müstantığı
109-	4163	Saffet	,,	Bartın asliye re'si
110-	3602	Nafiz	,,	Üsküdar müddeiumumi muavini

**Dördüncü dereceden beşinci dereceye terfia şayan görülen
hâkimler**

Sıra No.	Sicil No.	İsmi		Memuriyeti
1-	1966	Hüsey'n Neşe	Bey	Bursa âzası
2-	2970	Mustafa Asım	,,	Kırklareli müddeiumumisi
3-	1839	Muhittin	,,	Samsun âzası
4-	1784	M. Halil	,,	İstanbul birinci sınıf sulh hâkimi
5-	408	A. Zeki	,,	Ankara asliye âzası
6-	1229	Ahmet Hamdi	,,	İzmir ihtisas hâkimi
7-	1491	Ali Rıza	,,	Samsun âzası
8-	475	Ahmet Tevfik	,,	Adapazarı asliye âzası
9-	4439	Mustafa Bekir	,,	Ceza İş. Baş muavini
10-	1325	Hasan Tahsin	,,	Afyon âzası
11-	783	Mustafa Kâzım	,,	Adana ağır ceza âzası
12-	3969	M. Salâhattin	,,	İzmit âzası
13-	2222	Mehmet Reşat	,,	İstanbul âzası
14-	3212	Ali Rıza	,,	İzmir asliye âzası
15-	1761	Ahmet Şakir	,,	İstanbul sulh hâkimi
16-	2046	Mehmet Sabri	,,	Kırklareli reisi
17-	581	Ahmet Hamdi	,,	Adana hukuk hâkimi
18-	4098	Ferit	,,	2inci sınıf adliye müfettişi
19-	1569	Bedrettin	,,	Baş M. U. lik birinci sınıf muavini
20-	3574	Mustafa Faiz	,,	İstanbul asliye âzası
21-	942	Ahmet Haydar	,,	Üsküdar müddeiumumisi
22-	3142	Abdülkadir	,,	Baş müddeiumumî muavini
23-	1938	Atıf	,,	Dördüncü sınıf adliye müfettişi
24-	1430	Muharrem Fevzi	,,	Karaköse reisi
25-	1579	Mehmet Tevfik	,,	Afyonkarahisar müddeiumumisi
26-	3339	Abdürrahman Talât	,,	Ankara hâkimlerinden
27-	1353	Ahmet Mithat	,,	Aydın ağır ceza reisi
28-	1815	Ahmet Kâmil	,,	Vezirköprü reisi
29-	385	Halil Hilmi	,,	Afyon hukuk hâkimi
30-	260	Bekir Nizamettin	,,	Baş müddeiumumî muavini
31-	906	Ali Ulvi	,,	Temyiz mahkemesi raportörü
32-	1740	İzzet Zeki	,,	İstanbul üçüncü hukuk reisi

Sıra No.	Sticil No.	İsmi		Memuriyeti
33-	5283	Ali Kemal	Bey	İstanbul icra reisi
34-	511	Mehmet Emin Sami	"	Elâziz reisi
35-	407	İbrahim Nafiz	"	Baş müddeiumumî muavinlerinden
36-	4066	Ali Rıza	"	İzmir müddeiumumî baş muavini
37-	5282	İsmail Hakkı	"	İstanbul âzası
38-	895	Mustafa Nuri	"	Kastamonu müddeiumumisi
39-	4029	İrfan	"	Üsküdar hukuk hâkimi
40-	3542	Alâettin	"	Üçüncü sınıf adliye müfettişi
41-	2079	Ahmet Lûtfi	"	Baş müddeiumumî muavinlerinden
42-	947	Mehmet	"	Ankara asliye âzası
43-	1697	Süleyman Faik	"	Dördüncü sınıf adliye müfettişi
44-	1488	Ahmet Remzi	"	Trabzon müddeiumumisi
45-	2999	Salih Esat	"	İstanbul M. U. Baş muavini
46-	1121	Süleyman Servet	"	Antalya reisi
47-	1775	Mehmet Cemil	"	Bursa M. U. si
48-	3347	Ahmet Kâzım	"	Zonguldak reisi
49-	557	Kadri	"	Erzurum müddeiumumisi
50-	1672	Mustafa Enver	"	Temyiz mahkemesi raportörü
51-	3582	Mehmet Burhanettin	"	İstanbul âzası
52-	406	İsmail Muzaffer	"	Temyiz raportörü
53-	1154	Mehmet Zühtü	"	" "
54-	1086	İbrahim Etem	"	" "
55-	1263	Mehmet Nuri	"	" "
56-	314	Emin Ferdi	"	" "
57-	3556	Mehmet Halit	"	" "
58-	5300	Şinasi	"	Üçüncü sınıf adliye müfettişi
59-	1811	Mehmet Muhittin	"	İstanbul müstantik âzası
60-	3931	Yahya	"	İzmir ceza hâkimi
61-	3340	Abdullah Galip	"	Manisa hukuk hâkimi
62-	419	Ahmet Münir	"	Adana müddeiumumisi
63-	1816	Mustafa Arif	"	Üçüncü sınıf adliye müfettişi
64-	3662	Ahmet Nesip	"	Niğde reisi
65-	1309	Abdülâziz	"	Konya ceza hâkimi
66-	1869	Mehmet Necmettin	"	Tekirdağı reisi
67-	1354	Ali Rıza	"	Çorum ceza hâkimi
68-	645	Hasan Hasbi	"	Van ihtisas hâkimi
69-	737	Abdülkadir	"	Çanakkale müddeiumumisi
70-	3625	Mustafa	"	Adana ihtisas müddeiumumisi
71-	2934	Ali Kâmil	"	Gelibolu reisi
72-	3460	İbrahim Etem	"	Isparta müddeiumumisi
73-	1184	Ali Rıza	"	Artvin müddeiumumisi
74-	1115	İbrahim	"	Siirt ihtisas hâkimi

Sıra No.	Sicil No.	İsmi		Memuriyeti
75-	1773	Seyit Yahya	Bey	Kars asliye reisi
76-	173	İlhami	,,	Siirt ihtisas müddeiumumisi
77-	4201	Ali Hakkı	,,	Denizli hukuk hâkimi
78-	2195	Ali Fuat	,,	Adana hukuk hâkimi
79-	691	Abdullah Hulûsi	,,	Elbistan reisi
80-	204	Muzaffer Remzi	,,	Baş müddeiumumi muavini
81-	661	Mehmet Ali	,,	Malatya hukuk hâkimi
82-	2920	Ömer Lûtfi	,,	Baş müddeiumumi muavinlerinden
83-	1560	İbrahim Hakkı	,,	Isparta asliye reisi
84-	1479	Mehmet Edip	,,	Edirne müddeiumumisi
85-	1832	Mehmet Cemal	,,	Amasya müddeiumumisi
86-	2024	İsmail Hakkı	,,	İstanbul müddeiumumi muavini
87-	257	Mustafa Münip	,,	Aydın müddeiumumisi
88-	306	Osman Ragıp	,,	Muğla müddeiumumisi
89-	2226	Esat	,,	Sivas ihtisas müddeiumumisi
90-	3491	Mehmet Hamdi	,,	İstanbul âza mülâzimi
91-	1349	Mehmet Hulûsi	,,	Gürün asliye reisi
92-	359	Ahmet Hamdi	,,	Adana ceza hâkimi
93-	1915	İsmail	,,	Rize müddeiumumisi
94-	301	Abdullah Hilmi	,,	Kayseri hukuk hâkimi
95-	1422	Halil Hamdi	,,	Kocaeli müddeiumumisi
96-	4223	Mustafa Mesut	,,	Siirt reisi
97-	659	Mustafa	,,	Ordu hukuk hâkimi
98-	983	Galip	,,	Antalya müddeiumumisi
99-	1705	Zeynelabidin	,,	Kozan müddeiumumisi
100-	1831	Hüseyin Fahrettin	,,	Bolu müddeiumumisi
101-	1904	Nuh Necmettin	,,	Bursa ceza hâkimi
102-	1742	İsmail	,,	Gaziantep müddeiumumisi

**Beşinci dereceden altıncı dereceye terfia şayan görülen
hâkimler**

Sıra No.	Sicil No.	İsmi		Memuriyeti
1-	1029	Yusuf Sait	Bey	Bolu reisi
2-	1472	Mustafa Suzi	,,	Adapazarı reisi
3-	2090	Necip Nadir	,,	İstanbul birinci ceza reisi
4-	969	Mustafa Nuri	,,	Antalya ihtisas müddeiumumisi
5-	2055	Mehmet Zeki	,,	İstanbul ikinci hukuk reisi
6-	2080	M. Salâhattin	,,	İstanbul altıncı hukuk hâkimi
7-	1807	Mehmet Kemal	,,	İstanbul âzası
8-	1969	Sırrı	,,	İkinci sınıf adliye müfettişi

Sıra No.	Sicil No.	İsmi	Memuriyeti
9-	1558	Muharrem Rahmi	Bey İkinci sınıf adliye müfettişi
10-	1576	Necmettin Zahir	„ İkinci sınıf adliye müfettişi
11-	1129	İbrahim Kâzım	„ Temyiz mahkemesi raportörü
12-	1589	Ali Rıza	„ „ „ „
13-	940	Sadettin Avni	„ „ „ „
14-	1316	Ali Rıza	„ İkinci sınıf adliye müfettişi
15-	3804	Sezai	„ İkinci sınıf adliye müfettişi
16-	132	Ahmet Galip	„ Temyiz mahkemesi raportörü
17-	3956	Hüseyin Ekmel	„ „ „ „
18-	1459	Mustafa Nuri	„ Üçüncü sınıf adliye müfettişi
19-	29	Şemsettin	„ Hukuk işleri Baş muavini
20-	1762	Mehmet Hikmet	„ İstanbul üçüncü ceza reisi
21-	1748	Hasan Hayri	„ Sivas ihtisas hâkimi
22-	1256	Şerif Necâti	„ Mugla reisi
23-	1746	Osman Ramiz	„ Eskişehir reisi
24-	548	Mehmet Nuri	„ Adana ihtisas hâkimi
25-	2073	Mehmet Emin	„ Üsküdar ceza hâkimi
26-	28	Mehmet Nazım	„ İstanbul âzası
27-	1629	Hasan Arif	„ İzmir ihtisas müddeiumumisi
28-	1218	Mehmet Emin	„ Mardin hukuk hâkimi
29-	1176	İsmail Rasim	„ Manisa reisi
30-	682	Cemal	„ Ankara ağır ceza âzası
31-	2540	Edip	„ Muğla ihtisas hâkimi
32-	2333	İbrahim Etem	„ Malatya ağır ceza reisi
33-	2012	Ali Rıza	„ Aydın hukuk hâkimi
34-	2064	Ahmet Atâ	„ Balıkesir hukuk hâkimi
35-	4222	Mehmet Refik	„ İstanbul ihtisas hâkimi
36-	1727	Fazıl	„ İstanbul âzası
37-	2069	Cemal	„ İstanbul müstantik âzası
38-	508	Mehmet Nail	„ Kocaeli reisi
39-	352	Ahmet Şevki	„ Mersin reisi
40-	2939	Emin	„ Kastamonu hâkimi
41-	662	Derviş Daniş	„ Kula reisi
42-	1591	Cemal	„ Çanakkale reisi
43-	1063	M. Nuri	„ Trabzon hukuk hâkimi
44-	611	Mustafa Nuri	„ Bursa ceza hâkimi
45-	697	Esirettin	„ Ankara ticaret âzası
46-	734	Murat Hulûsi	„ İstanbul âzası
47-	1151	Osman Sami	„ Gireson reisi
48-	1884	Hasan Hilmi	„ Bursa ikinci hukuk reisi
49-	1550	Ali Rıza	„ İzmir ticaret âzası
50-	745	Yahya Sezai	„ Sinop ihtisas hâkimi

Sıra No.	Sicil No.	İsmi		Memuriyeti
51-	332	Cemil	Bey	Antalya ihtisas hâkimi
52-	958	Abdullah	,,	Erzincan reisi
53-	560	Remzi	,,	Kars ihtisas hâkimi
54-	1682	Mehmet Mithat	,,	İstanbul ihtisas M. U. si
55-	1166	Abdülkerim Naci	,,	Ankara ceza hâkimi
56-	1030	Ahmet İrfan	,,	İstanbul 4 üncü hukuk reisi
57-	535	Hasan Tahsin	,,	Malatya ihtisas müddeiumumisi
58-	1084	Ahmet Raşit	,,	İstanbul ihtisas müddeiumumisi
59-	180	Mustafa Celâlettin	,,	Bilecik reisi
60-	390	Ali Atıf	,,	Çorum ağır ceza reisi
61-	1219	Abdülhafız Nuri	,,	Sinop reisi
62-	1352	Hayrettin	,,	Van reisi
63-	2480	M. Vehbi	,,	Ankara birinci hukuk reisi
64-	1099	M. Ali	,,	Üsküdar C. hâkimi
65-	1529	M. Hilmi	,,	Ordu hukuk hâkimi
66-	3450	Osman Nazım	,,	Sivas müddeiumumisi
67-	2016	Ahmet Nazif	,,	İstanbul âzası
68-	2716	Mahmut Celâlettin	,,	Gümüşane reisi
69-	2592	Arif	,,	G. antap hukuk hâkimi
70-	2064	Ahmet Sabri	,,	İstanbul âzası
71-	1929	Celâl	,,	Samsun hukuk reisi
72-	1073	Hayrullah	,,	Ankara ağır ceza âzası
73-	2074	Ali Rıza	,,	Denizli reisi
74-	1987	Abdülkadir Vahit	,,	İstanbul müstantik âzası
75-	2058	Hasan Fehmi	,,	Mardin reisi
76-	1339	Ali Rıza	,,	Mersin hukuk hâkimi
77-	2062	Arif Sırrı	,,	Bursa birinci hukuk reisi

Altıncı dereceden ikinci sınıf hâkimliğe terfi eden hâkimler

Sıra No.	Sicil No.	İsmi		Memuriyeti
1-	1594	Ali Necati	Bey	Temyiz mahkemesi raportörü
2-	1671	Hüseyin Hüsnü	,,	İzmir hukuk reisi
3-	2061	Ahmet kâzım	,,	İstanbul 5 inci H. reisi
4-	1999	Raşit	,,	Teftiş heyeti R. V. baş müfettiş
5-	4	Kasım	,,	Baş müfettiş
6-	746	Osman Sabri	,,	Birinci sınıf müfettiş
7-	2026	Ahmet Suat	,,	İzmir ağır ceza reisi
8-	1986	Necati. İ.	,,	İzmir ticaret reisi
9-	9	Süleyman Mes'ut	,,	Kayseri ağır ceza reisi

Aramızdan Ebediyen Ayrılanlar

**Mahkemei Temyiz âzasından
Yusuf Şükrü Bf.**

Mahkemei Temyiz âzasından Yusuf Şükrü Bf. 8/9/934 tarihinde irtihal eylemiştir. Dosyasından çıkarılan tercemei hâli berveçhi âtidir:

«Yusuf Şükrü bey Küçük Mehmetzade Osman Nuri efendinin oğlu olup 1297 senesinde Divriğide doğmuş, mektebi idadiden 1 Temmuz 318 ve mektebi hukuktan 4 Şubat 323 tarihinde âlâ dereceden şahadetname almıştır. 3/ T. E/325 tarihinden 1/ Temmuz/329 tarihine kadar Zile bidayet mahkemesi M. U. muavinliğinde ve 9/ Temmuz/329 tarihinden 30/ T. E/ 329 tarihine kadar Tirebolu bidayet mahkemesi riyasetinde 16 Teşrinisani 329 tarihinden 24 teşrinisani 335 tarihine kadar Zile bidayet mahkemesi riyasetinde ve 27/ T. S/ 335 tarihinden 7/ K. E/ 338 tarihine kadar Tokat bidayet ve istinaf mahkemeleri M. U. liklerinde ve 17/ K. S. 339 tarihinden 20/ Mart/339 tarihine kadar Amasya istinaf mahkemesi M. U. liginde ve 22 Mart 339 tarihinden 1/ Haziran/341 tarihine kadar 3 üncü sınıf adliye müfettişliğinde ve 6/ Haziran/341 tarihinden 18/11/928 tarihine kadar Tokat ağır ceza mahkemesi riyasetinde ve 2/12/928 tarihinden 22/12/931 tarihine kadar birinci sınıf adliye müfettişliği ve baş müfettişliğinde ve 22/12/931 den 15/10/933 tarihine kadar adliye vekâleti teftiş heyeti reisliğinde ve 24/10/933 den 8/9/934 tarihine kadar temyiz mahkemesi âzalığında bulunmuştur.

Müteveffayı mumaileyh Tokat ağır ceza dairesi reisi iken ifayı vazifede daimî ikdam ve ehliyeti anlaşıldığından 23-8-928 tarihinde encümeni intihapca takdirname ile taltif olunmuştur. Merhumun yüksek memuriyetleri muvaffakiyetle başarması emsaline faik denilecek derecede şayanı takdir görülmüş ve mezayayı ilmiyesile temayüz eden mumaileyhin vukuu vefatı adliyemizde büyük bir boşluk bırakmıştır. [Mevlâ rahmet eylesin]

GAYRÎ RESMÎ KISIM

Ceza âleminde gizli kalmış pek mühim hakikatler

Yahut

Asrî Bir Ceza Mahkemesi Nasıl Olmalıdır

Cezaî hukuk âlemi, bir engin denizdir. Çünkü asrî hazrın mütemadi tetkik ve keşifleri sayesinde peyderpey tezahür eden hakikatlerden anlaşıldığına göre doğrudan doğruya beşeriyetin ıslahı âlemidir. Onun için cezaî hukuk âleminde, müşahede ve tetkik yollarile mevcut esrar ve hikmetleri keşif ile insanların ibret nazarları önüne koymağa, ve mahiyetlerine göre de tatbikat sahasında cemiyete menfaat temin edecek çareleri tesbit ve temin etmeğe çalışmak için bir ömür kâfi gelemez. Bu hakikatlerin birçoğları insan yaradıldığı günden bir asır evveline gelinceye kadardır ki bittabi baştan başa meçhul kalmış, ve göz karartıcı uzun seneler zarfında insan zekâsı ve sa'yi yarıp geçemiyecek ve fethedemeyecek kadar karanlıklara bürünmüş ve derinliklere gömülmüş bulunmaktadır. Binaenaleyh bu bapta her ne türlü mütalâa ve fikir beyan olunsu ve her ne türlü tetkikat yapıp muhakemat yürütülse, ancak denizden bir katre miktar ve vafını geçemez. Bizim bu sahifelerde mevzuu bahsedeceğimiz bazı meseleler ise, o katreden de hattâ bir zerre mesabesinden ileriye geçememek tabîi bulunmuştur. Bu sahifelerimizde o geniş âlemin şimdilik (anormaller) zaifüşşuur ve geç inkişaf edenler mevzuu sahasında dolaşarak son zamanlara kadar meçhul kalmış denecek kadar göze çarpmamış ve anlaşılamamış bir takım hakikatleri arayıp bulmak ve bunun için dahi bin dokuz yüz yirmi beş senesinde Londrada toplanan beynelmilel hapishaneler kongresinin ihzarî mesaî şubesinde mevzuu bahs ve tetkik edilmek üzere Paris Antropoloji mektebinde ceza ilmi muallimi, Vitry terbiyei etfali tıbbî müessesesinin tabip ve müdürü, Pariste Théophile Roussel koruma mektebinin biyolojik dairesi müdürü doktor Gorges paul - Boncour - ve Paris istinaf mahkemesi nezdinde avukat, hapishaneler cemiyeti umumiyesi kâtibi umumî muavini, mahkemeye sevk edilen çocukların müdafaa komitesinin kâtibi umumi ve Paris muaveneti içtimaiye yüksek meclisi muavin uzvu Paul - Khan taraflarından verilip dördüncü suali teşkil eden: «Tehlikeli istidatlar gös-

teren zaifüşşuur ve geç inkişaf eden (anormaller) Adulte'ler (yirmi beş yaş ile ihtiyarlık çağı arasında bulunanlar) hakkında ne gibi tedbirler ittihaz edilmelidir? Bu tedbirler aynı sınıfa mensup çocuklara kabili tatbik midir?» meselelerinin cevaplarını ihtiva eden raporunu evveleminde gözden geçirmek isteriz.

Mezkûr raporda: anormal, veyahut muhaffif mes'uliyetli tabir olunan mücrimlere tatbik edilecek muamele meselesi belki bugün hukuku cezaiyede tesadüf olunan en zor ve en nazik mesele olduğu, yani bir timarhaneye gitmiyecek kadar uslu ve hapishaneye gitmiyecek kadar deli olanlara karşı cemiyetin sıyaneti için «bu da kendi menfaatleriyle tev'emdir» ne gibi tedbirler ittihaz olunması icap edeceği, bir takım tetkiklerle gösterilmiştir. Ve (mahkemeler, şimdiye kadar bu meseleyi mücrimlere muhaffif cezalar tertip etmek suretile halletmişlerdir. Bu müsamaha tekriri cürmü davet etmek gibi elim bir netice doğurmuştur. Geçenlerde bir ehli hibre, raporlarından birinde bu tarzı muameleyi şiddetle protesto etmiş idi. Ve kendisine muayene ettirilen bir kimsenin gösterdiği aklı şaibelerden dolayı sureti mahsusada teşdit edilmiş cezalara çarpılmak lâzımgeldiğini söylemiştir. Gerek ehli hibreye, ve gerek hâkimlere karşı âdil olmak için itiraf etmeli ki mesele elyevm müphemiyeti hasebile çok müşküldür. Her gün kullanılmakla beraber geç inkişaf eden ve zaifüşşuur gibi kelimelerin medlülü vazıh değildir.) Hakikatleri bir mukaddime suretinde beyan olunduktan sonra: (Hakikaten hali hazırın en mühim meselelerinden birini teşkil eden bu zaifüşşuur kelimesinin ihtiva ettiği mahiyet ve enva ile aralarındaki tenevvü dereceleri hakkında ne bir vuzuh ne de bir fark bulunabilmek son derecede müşküldür. Aklen olduğu kadar seciyecece zaif (anormal) olanlar, ve bunlar arasında şerre meyli ziyade bulunanlar mevcut olduğu gibi, zaafın da hafif ve vasat ve derin kısımları bulunduktan başka bunların arasında ölçülemiyecek kadar derecelere inkısam eden zaafılar da vardır. Ve bunları tefrik için de elde bir vasfı mümeyyiz yoktur. Bunlardan cemiyete tehlikeli olanlar hangileridir. Ve tehlike nerede başlayabilir. Bunlar için ilmi ve vazıh kaideler yoktur. Tehlike, bir filin vehametile ölçülebileceği kadar, cemiyetin şirazesini bozan hafif hâdisat ile ve hassatan bu hafif hâdisatın tekerrürile de ölçülebileceğine, ve bunlar arasında derecat dahi mevcut olabileceğine nazaran, tayin ve tahditleri pek nazik bir mesele vücade getirmekle beraber bunların ahlâkî duygudan mahrumiyeti inkişaf etmiş olan kısımlarının bilâhare daha ağır ve devamlı istidadı cürmü ile âsarı cürmiye meydana getireceğine hüküm ve intizar olunmak ta icap eylemektedir.) mütalâaları yürüdülmektedir. Ve bu hal ve müşküllere çaresiz olabilmek için de: (Mücrimleri müşahede etmek üzere bir ruhî ve fizyolojik tettebbuat vücade getirmek lâzımdır. Bu tettebbuat Belçikada Forest hapishanesinde olduğu gibi hapishaneler derununda lâboratuvarlar vücade getirmekle kabildir. Mevkufların yegânyegân müşahedesini neticesinde anormallerin keşfi müyesser olur. Bu keşif ileride daha müşkül olacaktır. Çünkü anormal olmak muhaffif bir mesuliyeti icap etmekle beraber sür'atle tahliyeyi temin edici bir vasıtai

müdafaa olmadığından mücrimler bundan sonra onu mevzuu bahsetmeyecektir. Ve belki de onu anormal addetmek isteyen hâkime karşı aksini iddiaya sevkedecektir. Bu hal bazı sagirler hakkında da varittir. Filvaki bazı sagirler, haklarında tatbiki zaruri olan içtimâî tedbirlerden kurtulmak için hâkimler huzurunda hassai mümeyyizeden âri olmadıklarını iddia edecekler ve Adülte'lerle bir tutulmalarını talep edeceklerdir. Bunun içindir ki mücrim hakkında içtimâî tedbirler ittihaz etmeden evvel onun fizyolojik ve psikolojik şaibelerini meydana çıkarmak üzere ciddi bir müşahedei fenniye lâzımdır. Bu müşahede, şimdiki hukuku cezaiye nazaran hükümden evvel yapılmalıdır.) fikirleri ileri sürülmektedir.

Bu neticeler karşısında, bu nevi mücrimler hakkında ittihaz edilecek tedbirlerin hedefi dahi raporda iki olmak üzere gösterilmektedir. Birincisi cemiyeti sıyanet etmek, ve ikincisi zaifüşşuur olan kimseleri hayatı içtimâiyeye alıştırmak suretinde beyan kılınmaktadır. Ancak bunlara bir üçüncüsünü de ilâve eylemek lâzımgöleceğini şuracıkta işaret eylemek de faideden hali olmayacaktır. Ve bu üçüncüsü de mücrimin ruhî veya bedenî saikler altında ve adeta gayri ihtiyarî denilebilecek bir surette irtikâbî cürüm eylemesi, mücrer cemiyeti sıyanet esasını ihlâl etmiyecek ahvalde cezayı tahfife hizmet edebilmek olmalıdır.

Bu gayeleri temin için ittihazı iktiza eden tedbirler dahi raporda, müdafaa ve temsil namı ile ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan müdafaa tedbirleri: (Mücrimin hâlen veyahut bilkuve arzettiği hater derecesine göre ölçülerek ittihaz edilmek. Ve temsil tedbirleri: mücrimin tab'ına, ve ruhî ve ahlâkî ahvalini doğuran sebeplere göre tayin kılınmak tarzında tavzih olunmakta. Ve temsil tedbirleri dahi, yekdiğerleriyle ahenkle mümteziç bazı ef'ali istilzam eyliyeceği ve bunların da 1 - te'siri devaî. 2 - te'siri mürebbi olması iktiza edeceği beyan olunmaktadır. Ve birincisinin verem ve firengi ve taabî asabiyi ve taharrüşat ve tesemmümlerle, bedenî ve ruhî şaibeleri ihtiva edeceği. Ve ikincisi gayet vasi manasile kastedilmek suretile terbiyeye ve akla ve ahlâka ve mesleğe şamil olacağı dermeyer kılınmakta ve bunlara müteferri bir üçüncüsü olmak üzere de muavenet ve tarassut suretile yapılması iktiza eden te'sir gösterilmektedir. Ve bunun da ihtimamkârane yapılmasına dikkat edilmesi ve devaî kısımlarda, zaafî şuurun bir illetle müterafık olması, ve yahut o illetin neticesi ise evvelâ hali marazinin izale ve yahut tahfif edilmesi, binnetice mücrimi cemiyete uygun bir hale getirmek hususundaki tedbirleri daha kolaylaştırmak ve daha müessir kılmak itibarile tavsiye edilmektedir. Raporda, bunlardan sonra gayet mühim ve şimdiye kadar vesilei münakaşa olan iki meseleye temas edilmektedir. Bunlardan birincisi ihafe ve şiddet tedbirlerinin lüzum ve ademi lüzumu ve ikincisi çalışmanın ve zıddı olan meslek fıkdanının tesirleridir. Bu meselelerin de raporda: (Mürebbi te'sirde, bazılarının iddiası veçhile yalnız mülâyemet tedbirleri bulunmamalıdır. Bu tedbir bir çok hallerde haizi kifayet olamaz. Ve hüsnü netice ihafe ve şiddet tedbirleriyle istihsal olunur. Bundan başka meslekî yetiştirme veyahut ilerletme, ıslah hususunda büyük ehemmiyeti haizdir. Ve ça-

İnsanın terbiye ve inzibat ve intizam verici bir rolü vardır. Şüphesizdir ki ahlâk sukutlarından bir çoğu, bir san'atin lâyükile bilinmemesinden ve yahut bir meslek fıkdanından doğar. Bunun için ferdi, namuskârane hayatını kazınacak bir vaz'iyete koymak lâzımdır. Çalışma, bir ceza ve ihafe tedbiri de olabilir. Bu takdirde sa'y zamanının bir kısmı, mücrimin ısrar ettiği kimselerin zararlarını tazminde kullanılabilir. Ve her tekriri cürüm, şeraiti mahfusa dairesinde yaptırılan bir çalışma devresine tâbiyeti intaç edebilir.) Cümleleriyle hülâsa edildikleri görülmektedir. Ve şu halde ihafe ve şiddet tedbirleri tecviz ve hâtta tergiip bile kılındığı gibi, meslek fıkdanının da ne elim neticeler doğurmakta olduğu tavzih ve kabul edilmektedir. Ve asrımızın en mütahassıs ve salâhiyettar ceza âlimleri tarafından dermeyeran edilmiş olmaları itibarile bu tecviz ve hüsnü kabulün gayet büyük bir ehemmiyeti haiz olması lâzımgelceğini de şuracıkta işaret etmek lüzumlu görülmüştür.

Ancak bütün bu tahlillerin müstereken işaret etmekte oldukları bir esas vardır ki nazarı itibare alınmadığı takdirde bütün tahlillerin hiçbirinden bir netice ve faide memul edilemeyeceğini yine o tahliller isbat etmektedir. Ve bundan da mezkûr esasın ehemmiyeti derecesinin büyüklüğü vazıhan anlaşılmaktadır. Ve bu esas dahi mevzuu bahs raporda: (Tabiidir ki bütün bu tedbirler, müessir olabilmek için ferdi olmalıdır. Onun için bu gibi mücrimler mecburî olarak bir müşahede devresine tâbi tutulurlar. Ve bu sayede beyan olunan tedbirlerin de fertleştirilmesi neticesi hâsıl olur) cümleleriyle ifade kılınmaktadır.

Bunlardan sonra raporda; Zaafı şuurun muhtelif şekilleri tetkik; ve tatbiki müfit olacağı düşünülen, ve kanaati hâsıl olan, çareler dahi mücmelen irae olunmakla beraber - bu şekiller, ve düşünüldüğü bildirilen çareler, tavzih ve tahlilile meşgul olacağımız rapor muhteviyatı nihayet bulduktan sonra sahifelerimize ayrıca birer levha halinde geçirilecektir. - Bunlar birer işaret kabilinden addedilmekte; ve bu sebepten mücrimlerin hapishanede ilmi ve metodik müşahedesi neticesindedir ki şahısları hakkında sahih malûmat elde edileceği, ve yapılmış olan tasniflerde vukua getirilmesi muhtemel hataları da bu sayede meydana çıkaracağı bihakkın dermeyeran kılınmaktadır. Ve müteakiben bu müşahedenin ne türlü vasıtalarile yapılabileceği ve beyan olunan psikolojik ve fizyolojik hakikatlerden maada, şimdiden halli kabil olduğu neticesine varılan bir takım meselelerle kanunla halli muktazi addolunan diğer pek mühim meselelerin nelerden ibaret olabileceği aşağıya naklettığımız cümlelerle ifade edilmektedir:

Filhakika hapishanelerin bir kısmında maznun ve mahkûmların müşahedesine hizmet etmek üzere psikolojik ve fizyolojik lâboratuvarlar vücade getirilerek şimdiden mücrimlerin ilmi surette tetkik edilmesine hiç bir engel yoktur. Forest hapishanesinde Vervaeck tarafından gösterilen misal bu gibi te'sisatın imkânını ve faidesini ispat eder. Bu lâboratuvarlarda, yalnız doktorlar bulunmamalıdır. Bunların yanında ilmi ruhu tettebbü etmiş ve içtimâî meselelerde behre kazanmış kimseler de bulunmalıdır. Bu mutahassıslar, tabiplerle biliştirak mücrimi tehzip için ne gibi bedenî, ruhî ve içtimâî şe-

raitin ifası lâzımgeldiğini tayin ederler. Takip edilen gaye, mücrimin tekrar cemiyet sinesine ırcadır. Bunun için teşrii hiç bir müdahaleye ihtiyaç yoktur. Mezkûr lâboratuvarları tensik için bir az hüsnü niyet kâfidir. Hususile tıp, edebiyat ve hukuk fakülteleri bulunan yerlerde bu müşahede vazifesini yapacak kimseler bulmak müşkül değildir.)

(«Tımarhane hapishane» dahi kolaylıkla vücut bulabilir. Herkes bilir ki harptenberi bir çok memleketlerde ve hususile Fransada mevkıfların adedi hayli azalmıştır. Bazı hapishaneler hemen boştur. İşte bunlardan bir veya bir kaç tanesini anormal denilen mücrimlerin barındırılmalarına ve müşahedesine tahsis etmek kabildir. Bu gibi mücrimlerin tâbi olacağı muamele hakkında bir kanun yapılmasına intizaren takip edilecek yolda bir merhale olur. İhtimal ki bu mephaste en müşkül nokta bu gibi müesseselerin başlarına geçirilecek olan mürebbi memurları bulmaktır. Her halde şimdiden tıbbi ve ahlâki bir deneme müdavâtı tatbik etmek lâzımdır.)

(Mevkufiyeti esnasında hüsnühali görülen mücrimlere vadesinden evvel tahliye imkânını veren bir çok kanunlar vardır. Bu, hususî hapishanelerde bulunan mahkûmlar hakkında da tatbik olunabilir. Tarassut altında bir yerde hizmet verilebilir. Tedbiri müessir kılmak için en hafif bir suç yapıldığı takdirde karar geri alınır ve tekrar mücrim hapsolunur. Bir çok memleketlerde amele noksanı vardır. Bu sebeple tahliye edilenlere iş bulmak kolaydır. Zaten bu bapta tecrübeler bile yapılmıştır. Kendilerine mahkeme tarafından tevdi edilen yirmi veya yirmi bir yaşında genç mücrimlerle iştiğal eden gençlik muhafaza müesseseleri bu sistemi tatbik ederek en güzel neticeleri elde etmişlerdir. Fransa hapishaneler idaresi bu usulü genç mevkıflar karargâhlarında tatbik etmektedir. Bu örneklere bakarak muvakkaten nezaret altında tahliye edilen Adulte'lere iş bulmak lâzımdır. Ve anormaller için te'sis edilen hususî hapishanelerde hüsnühali görülenleri bu lûtuftan hissement etmek lâzımdır. Şüphesiz ruhsatsız işi terkedenleri, ve yahut patronları memnun etmeyenleri ceza müddetinin bakıyesi için hapsedmek hakkı mahfuzdur. İş verenlerin ve nezaret edenlerin ihtimamla seçilmek lâzımgeldiğini zikretmek zaittir.)

Kanuni hükümleri altüst etmemek şartile acilen tatbik edilebilecek tedbirler bu saydıklarımız olmak üzere raporda gösterilmekte, ve bu tatbikat sayesinde anormal mücrimler meselesindeki birçok müşkülli hâkimlerin bertaraf edebilecekleri ve tereddütleri kaldırabilecekleri dahi ilâveten kaydedilmektedir.

Kanunen halli muktazi olan diğer meselelerin en mühimmi raporda: (bu tedbirlerin istikbalde kimler tarafından tatbik edileceği ve yani hapishane idaresi mi, ehli hibre mi, bir komisyon mu, ve yahut hâkimler mi bunları tatbikat sahasına isal eyliyeceği meselesi olmak üzere gösterilmiştir. Ve böyle bir sistemin muvaffakiyete erişebilmesi için her şeyden evvel efkârı âmme tarafından kabul edilmesi, ve kararların keyfi addolunmaması için dahi duruşmaların alenî olması, ve müdafaanın serbestisi te'min edilmesi noktalarına hassatan işaret edilmiştir. Ve bunlarla beraber, bütün

mücrimlerin müşahedei evveliyeye tâbi tutulacağı zamanı gelinceye kadar mahkemeler, mahsus memurları vasıtasile mücrimi muayene ettirecek ve bunların raporlarını, ve maznunun ve vekilinin müdafaalarını dinledikten sonra vaziyeti takdir ederek hüküm vereceği de kaydı esaside tekrar olunmuştur. Ve cümlesine ilâveten, deneme mezuniyetleri için aynı usul takip edilerek bazı mücrimler hapishane idaresinin keyif ve gadrına uğradığı ve bazılarının sahabetinden müstefit olduğu söylenmemelidir, mütaleası dermeyeran kılınmıştır.

Bütün bunlardan sonra da matlûp gayeyi temin için lüzumlu bazı tedbirlerin alınması tavsiye kılınmış, ve vesayada: (İşe verildikten sonra, ve yahut bir deneme mezuniyeti bahşolunduktan sonra mücrimlerin sui hareket veya kararları sebebile bu kararları geriye almak lâzımgeldiği vakit hapishane idaresi mücrimi derdest edip «tımahane-hapishane» ye tekrar sevk edilmelidir. Ve muahharen yukarıda zikrolunan te'minatla bir hüküm istar kılınmalıdır. Ve işbu sistemin iyi neticeler vermesi için cezalar gayet âcıl olmalıdır. Ve maamafih cezaya hedef olanlara, karşı karşıya münakaşa etmek imkânı verilmelidir. Bütün bunları itmamen dahi muvakkaten veya kat'iyen tahliye edilenler için bir muavenet teşkilâtı vücade getirilmelidir. Ve serbest bırakılan mücrimi bazı hususî veya resmî müesseselerin vesayeti altında bulunmağa mecbur etmelidir ki bazı memleketlerde bu usul sağır mücrimler hakkında da caridir.) Cümleleriyle beyan edilmiştir.

Mezkûr vesayayı müteakip umumî ka'de olan çalışmak esası tekrar edilerek o gibilere de iş verilmesi, ve verilecek işlerin faideli ve müsmir olması ve çünkü çalışmak ahlâkî tehzip için bir vasıta olduğu kadar faydasız ve semeresiz işin de ahlâkı bozacağı ve gerek «hapishane - tımahane» de, ve gerekse iş veren kimse nezdinde mahkûma verilecek işlerin ücretli olması ve bu ücretin cüz'î bir kısmının kendisine ve diğer kısmının da biraz refah te'min etmesi ve yahut hapishaneden çıkarken küçük bir ihtiyat akçesi olması için yine bizzat mücrime verilmesi dermeyeran edilmiştir. İş kazanç veya ücretinin bir kısmının da, eğer varsa mücrimin infak ettiği bir aileye ve diğer bir kısmının da cürmünden zarar görenlere verilmesi cihetleri de raporda gösterilmiş ve bu son esasın inkişaf bulmağa seza yeni fikir olduğu ve mevkufun tehzibi için gayet müessir bulunduğu dahi zikredilmiştir.

Yukarıda beyan olunduğu üzere bu sistemin Adulte'lerle beraber sağır mücrimlere de kabili tatbik bulunmasına mukabil müesseselerin ayrı ayrı olması ve mücrimlerin yaş ve cinsleri nazarı dikkate alınarak ayrı ayrı işlerde istihdam edilmeleri, ve terbiye ve talim ciheti büyük yaşlılardan ziyade küçük yaşlılar için haizi ehemmiyet bulunduğu hasebile bu mühimmeye itina kılınması raporda ayrıca tezkâr olunmuştur.

Ancak müşahede sisteminin ruhu mesabesinde olması lâzımgelen bir nokta da raporda ihmal edilmiyerek bu cihet: (Müşahede merkezinin hem mürebbî ve hem tıbbî birer şubeyi şamil olması lâzımgелеceği ve terbiye vazifesinin daha galip bulunduğu) cümlesile tavzih kılınmak istenmiştir.

(Arkası var)

Ceza M. usulü kanununun son tahkikata müteallik ahkâmı üzerinde tatbikata dair Tetkikler

Son tahkikat

Cezaî takibatın son tahkikat safhası (muhakeme) iş mahkemeye verildikten sonra nihaî kararın tefhimine kadar mahkemece yapılan muamelenin hey'eti umumiyesidir.

Son tahkikat iki safha arzeder :

- 1 — Duruşma hazırlığı
- 2 — Davaya duruşma

1

Duruşma hazırlığı

Reis veya hâkim tarafından yapılır

Kanunumuz duruşmanın bir günde yapıp bitirilmesi esasını kabul ettiğinden bunu temin için duruşma hazırlığı namı altında bir fasılda bir takım ahkâm vazetmiştir. (Fasil : 5)

Bu ahkâm :

1 — Duruşmanın yapılacağı günü tayin etmek	206
2 — Tebliğat yapmak	206
3 — Maznunun müdafaa delillerini tesbit etmek	212
4 — Şahit ve ehli hibre dinlemek	216
5 — Keşif ve muayene yapmak	218

Bir dava evrakı mahkemeye verildikten sonra reis veya hâkim evrakı tetkik eder. Duruşmayı hazırlamak için yukarda yazılı beş maddede hulâsa edilen muameleleri yapar. Bu muameleleri bir az tafsil edelim.

- 1 — Duruşmanın yapılacağı günü tayin etmek,

Reis tetkik ettiği evrakı duruşma için hazır bulur ve hiç bir noksanlığını görmezse duruşmanın gününü tayin eder. Reis duruşma gününü tayin ederken diğer işlerini ve duruşmaya geleceklerin bulundukları mahallin uzaklığını nazarı itibara alır. Fakat,

- I — Devlet ve hükûmet nüfuzunu kıran suçlar
- II — Adabı umumiye aleyhine işlenen suçlar
- III — Yağma
- IV — Yol kesmek

V — Adam kaldırmak

VI — Adam öldürmek

Fiilleri diğerlerinden önce görülür. Vazı kanun bu suçların hey'eti içtimaiye üzerinde daha derin yara açacağını mülâhaza ederek cezadan maksut olan intibahî tesirleri bir an evvel elde etmek için önce görülmesini emretmiştir. Bununla beraber bu fiiller sırf neveleri itibarile mahkemelerin tatili zamanında rü'yet edilecek acele işlerden değildir.

2 — Tebliğat yapmak

Maznuna:

I — Son tahkikatın açılmasına dair olan karar celpnameden evvel ve nihayet celpname ile birlikte maznuna tebliğ edilir.

II — Duruşmanın yapılacağı günü ve yerini bildiren celpname duruşma gününden en aşağı bir hafta evvel maznuna tebliğ edilir. Eğer bu mehile riayet edilmemiş ise son tahkikatın açılmasına dair olan karar okunmazdan evvel maznun duruşmanın talikini isteyebilir. Bu talebi celpnameyi tebelluğ ettikten sonra ve duruşmadan evvel bir istid'a ile yapabileceği gibi duruşma günü son tahkikat kararının okunmasından evvel de söyleyebilir. Maznun müdafaa delillerini duruşmadan beş gün evvel bildirmeğe mecbur olduğuna göre bu gibi halde talik talebinde bulunmak hakkıdır.

Maznun mevkuf ise; tebliğ edilecek varaka okunup anlatılmak suretile tebliğ edilir. Ve mevkuf mahkeme kâtibi yanına getirilerek müdafaaları sorulup tesbit edilir.

III — Duruşmada irat ve ikame edilecek deliller maznuna tebliğ edilir. 215,239.

Müdafia:

Müdafi gerek mahkemece tayin edilmiş olsun ve gerek maznun tarafından intihap edilipte mahkemeye haber verilmiş olsun maznun ile birlikte duruşmaya davet edilir.

Şahide:

I — İddianameye merbut şuhut pusulasında yazılı hukuku amme ve müdafaa şahitlerine.

II — Maznunun kabul edilen talebi üzerine celbedilecek müdafaa şahitlerine (212).

III — Maznunun talebinin reddi üzerine doğrudan doğruya davet ettirilmeleri talep edilen müdafaa şahitlerine (213).

IV — Duruşmayı hazırlamak için evrakı tetkik eden reis tarafından resen celbine karar verilen şahitlere (214).

Duruşma gününü ve yerini bildiren celpname tebliğ edilir. Duruşması yapılacak iş mevkufu olur ve şahitler mahkemenin bulunduğu mahal haricinden gelecek olursa celpname tebliğ edilmeksizin ihzar müzekkresile gerekebilirler. Şu kadar ki bu müzekkere ile ihzar edilen şahitlere celpname ile gelen şahitler gibi muamele yapılır. (Ceza muhakemeleri usulü kanununun 45 inci maddesini tadil eden 2558 No.lu kanun).

Duruşma için icap eden celpnameleri yazmak ve tebliğ etmek C. müd-

deiumumisinin vazifesidir. Celbi icap edenlerin isim ve mesken veya ikâmet-gâhları reis tarafından C. müddeiumumisine bildirilir.

3 — maznunun müdafaâ delillerini tesbit etmek.

Duruşmadan maksat iddia edilen cezayı müstelzım bir hâdisenin hakikatını meydana çıkarıp adilâne bir hüküm vermek imkânını temin etmekten ibaret olduğuna nazaran duruşmada iddiayı isbat için sübut delilleri irat ve ikame edilmesine karşı maznunun da müdafaasını serdetmesi ve bu müdafaayı isbat için müdafaâ delillerini ileri sürmesi hakkıdır. Hâdiseyi müteakip başlayan hazırlık tahkikatından itibaren dava delilleriyle birlikte aynı zamanda ve aynı derecede ehemmiyetle müdafaâ delillerinin de toplanmış olacağı ve bu delillerin de duruşmada dinleneceği tabii olmakla beraber cezaî takibata maruz kalan maznunun müdafaasına taallük eden delilleri bulmak ve öğrenmek için daha çok meşgul olacağı nazarı itibara alınarak son tahkikat açıldıktan sonra da maznunun mahkeme reisine vereceği bir istida ile müdafaâ delillerini gösterebilmesine müsaade edilmiştir. (212) ancak;

I — Bu istidanın duruşma gününden beş gün evvel verilmesi.

II — İstidada gösterilen delillerin tealluk ettiği vakıaların gösterilmesi şarttır.

Maznunun verdiği bu istida üzerine reis tarafından ya kabul veya reddi mutazammın bir karar verilir. Ve bu karar maznuna bildirilir. Kabulüne karar verilmişse derhal C. müddeiumumisine bildirilir. Ve C. müddeiumumis bu delilleri de duruşma günü mahkemede bulundurmak için lâzımgelen muameleleri yapar. Yani eşya ise buldurup hazırlar. Şahit ise celpname tebliğ eder. Memleketimizin şark mıntakasındaki bazı yerlerimiz için bu beş günlük müddet azdır. Artık bu gibi müdafaâ şahitleri tayin edilmiş olan duruşma günü için değil, o gün duruşmanın talik edileceği gün için davet edilir. Ve bu müdafaâ şahitleri bu suretle ikinci celsede dinlenmiş olurlar.

Maznunun bu istida ile celbini talep ettiği müdafaâ şahitlerinin celplerine mahal olmadığına karar verilmek suretile reis tarafından reddedildiği takdirde;

Maznun isterse derhal C. müddeiumumisine müracaat ederek reddedilen istidasında yazılı müdafaâ şahitlerinin doğrudan doğruya davet edilmesini talep edebilir. C. müddeiumumisi bu müdafaâ şahitlerine de doğrudan doğruya yani maznun nam ve hesabına kaydile duruşmada bulunmaları için celpname tebliğ eder.

Eğer maznun; bu müdafaâ şahitlerinin yol masrafı ile kaybedecekleri vakit için tarife göre iktiza eden tazminatı mahkeme kalemine yatırırsa ve celpnameye bu paranın mahkeme kaleminde hazır olduğu yazılmış veya celpname ile birlikte kendilerine verilmişse bu şahitler mahkemeye gelerek şahadet etmeğe mecburdurlar, gelmezlerse ihzar müzekkeresiyle zorla getirilirler. Fakat maznun böyle bir para teslim etmemişse bittabi celpnameye de yazılmayacağından şahitler mahkemeye gelip şahadet etmeğe mecbur değildirler ve gelmedikleri için haklarında ihzar müzekkeresi kesilemez.

Doğrudan doğruya davet edilen kimsenin beyanatı duruşma sırasında

hâdisenin tenvirine yararsa mahkeme, talep vukuunda yukarıda yazılı tazminatın devlet hazinesinden verilmesine karar verebilir. Bu takdirde maznun mahkeme kalemine yatırdığı parayı geri alır. (213)

Bunlardan başka maznun evvelce bir istida vermeksizin de müdafaa şahidini duruşma günü mahkeme salonunda hazır bulundurup duruşmaya başlandığı sırada kendiliğinden müdafaa şahidi getirdiğini reise söyleyebilir. Ve bu şekilde getirilen şahit dahi mahkemece dinlenir. (213)

Kanunumuz müdafaa hakkına lâıyk olduğu ehemmiyeti vererek bu kadar müsait ahkâm vazetmiştir.

4 — Şahit ve ehli hibre dinlemek.

Duruşmayı hazırlamak için şahit ve ehli hibre dinlemek zarureti her zaman tehattüs etmez. Bazan hiç şahit ve ehli hibre dinlemeden duruşmayı hazırlamak mümkün olur. Fakat bazan da dinlemek zarureti hasıl olur.

I — Müphem ifadeli bir şahidin istizahı veya ifadesinde ismi geçen şahsın hüviyet ve ikametgâhının tesbiti gibi zaruretlere binaen şahit dinlenebilir. Bir misal ile izahedelim :

Hâdise hakkında şahadet eden eşhastan Orhan, ifadesinde (ben yanımda bir arkadaşım... geçerken maznun Tekinin bıçağını çekerek yaralı veya maktul Turğudun göğsüne sapladığını gördüm...) demiş diğer şahitler de kısmen maznunun bıçağını çekerek koştuğunu, kısmen de kanlı bıçakla kaçtığını ve yaralının kanlar içinde yerde yattığını gördük diye şahadet etmişler. Hazırlık tahkikatında ve ilk tahkikatta bu deliller kâfi görülerek Orhanın arkadaşının hüviyet ve ikametgâhının öğrenilip onun da dinlenmesi lüzumu hissedilmemiş ve Orhanın ölüm veya seyahat gibi her hangi sebeple mahkemede bulunamaması ihtimali düşünülmemiş. Duruşmayı hazırlamak üzere evrakı tetkik eden reis Orhanın kuvvetli şahadetini ikinci bir şahitle takviye için Orhanı celbederek yalnız hâdise zamanında yanında bulunan arkadaşının isim ve ikametgâhını sorar öğrenir ve bu şahsın da duruşma için celbedilmesini emreder. İşte bu ve buna mümasil hallerde duruşmayı hazırlamak için şahit dinlenmek zarureti hasıl olur.

II — Davayı isbata medar olacağı için duruşmada okunacak bir ehli hibre raporunda tereddüdü mucip ve izahı müstelzim bir cihet görülürse reis ehli hibreyi çağırarak raporun izah edilmesi icabeden cihetlerini istizah etmek suretile duruşmayı hazırlamış ve taliki mucip olacak noksanı ikmal etmiş olur.

Duruşma hazırlığında dinlenecek şahit ve ehli hibrenin dinleneceği gün C. müddeiumumisine, maznuna ve müdafaa haber verilir. Bununla beraber dinlenme sırasında bunların bulunması şart değildir. C. müddeiumumisi ve müdafii bulunmamışlarsa tutulan zabıt kendilerine gösterilir ve maznun mevkuf ise ancak mevkuf bulunduğu mahal mahkemesinde yapılacak bu nevi işlerde hazır bulunmayı isteyebilir. (217)

III — Şahitlerden bir veya bir kaçının ikametgâhı başka memlekette olduğu ve duruşma için mahkemenin bulunduğu mahalle gelmeleri iktihamı mümkün olmayacak külfet ve masrafı mucip bulunduğu ;

Yahut şahidin askerlik, talebelik, ticaret gibi bir sebeple muvakkat bir zaman için başka memlekette sakin olduğu ve mahkemenin bulunduğu mahalle gelmesi iktihamı mümkün olmayacak külfet ve masrafı mucip olacağı anlaşılırsa davaya mevzu teşkil eden hâdise hakkında ifadesi alınmak üzere bulunduğu mahal mahkemesine istinabe varakası yazılır. Ve bu istinabe üzerine alınan ifade duruşmada okunur. (216)

İstinabe üzerine alınan ifadelerde C. müddei umumisinin bulunması, lâzım gelen sualleri sordurmak noktasından faydalı olmakla beraber bu muamelelerin duruşma olmayıp duruşmaya hazırlık olması hasebile hazır bulunması mecburi değildir. (Duruşma hazırlığı) başlıklı fasıl ahkâmından bilhassa 217 ve 226 ncı maddeler muhtevassından bu cihet sarahaten anlaşılmaktadır.

IV — mahkemenin bulunduğu mahalde sakin olan bir şahit veya ehli hibenin hasta veya malûl olduğu ve bu sebeple duruşmada hazır bulunması mümkün olmadığı anlaşılırsa reis tarafından tayin edilecek bir naip vasıtasile ifadesi alınır ve bu ifade dahi duruşmada okunur. (216)

216 ncı maddedeki mahkeme kelimesinin mahkeme reisi olması lâzım olduğu kanaatındayım çünkü bu muamelelerin hepsi duruşmayı hazırlamak için reis tarafından yapılır. Henüz mahkemenin teşekkül edeceği zaman değildir. Mahaza bu sebepler duruşma hazırlığında malûm olmayıpta duruşma esnasında anlaşılmış olabilir. Bu takdirde naip göndermeğe mahkeme karar verecektir.

Bu maddede gördüğümüz (iktihamı mümkün olmayan tabiri ne demektir?

A — Uzak memlekette ikamet eden şahitlerin çağrıldıkları mahal mahkemesine gelmeleri külfet ve masraf itibarile iktihamı mümkün olmayan bir sebeptir. Bunların ifadeleri istinabe yolile alınır.

B — Şahit mahkemenin kaza dairesi dahilinde ve şehirden az çok uzak bir yerde ve mühim bir işin başında bulunur da o işin başından kısa, uzun bir zaman için ayrılması mühim zararları müeddi olacağı anlaşılırsa bence bu da iktihamı mümkün olmayan bir sebeptir. Ve bu gibi şahısların ifadelerinin bir naip vasıtasile alınması muvafıktır. Bu işin devlet işi veya zati iş olmasında fark yoktur. Hâdiseler bu hususta bize güzel misaller gösterecektir.

5 — Keşif ve muayene yapmak :

I — Keşif yapmak.

Evrak mahkemeye gelirlenmez tetkik eden reis yeniden keşfe lüzum görebilir meselâ bir keşif zaptında (Ünal Beyin hanesi duvarının delinerek eşyasının çalındığı) yazılı fakat delinen duvarın muhkem olup olmadığından bahsedilmemişse suçun vasfını tayin için yeniden keşif lâzımdır. Çünkü delinen duvar muhkem ise hırsıza Türk Ceza Kanununun 493 üncü maddesine göre ceza vermek lâzımgelecek muhkem değilse 492 inci maddesine göre ceza verilecektir. Aradaki fark mühimdir. Birinin cezası üç seneden beş seneye diğerinin bir seneden üç seneye kadar hapistir. Bunu tayin edecek mükemmel bir keşif ve eğer keşif noksan ise onu ikmal için yeniden yapılacak keşiftir.

II — Muayene yapmak.

Bir yaralının muayenesine dair olan bir raporda yaranın . . . şu kadar günde zail olacağı veya . . . şu kadar günde teneddüp edeceği yazılmış fakat kaç gün hastalığı veya mütadı olan iştiğalattan mahrumiyeti mucip olduğu yazılmış ise reis derhal bu noktaların tesbiti için yeniden muayeneyi emreder. Çünkü yaralamak fiillerinde kanunumuz yaranın zail olacağını veya teneddüp edeceğini değil mucip olduğu hastalık müddetini ve mutadı olan iştiğalattan mahrumiyet günlerini nazarı itibare alarak ona göre ahkâm vazetmiştir. Fiilin derecesi kanunun koyduğu kayıtlara göre ölçülerek tayin edilmesi lâzımdır.

Adam öldürmek fiillerinde de rapor iddia ve müdafaadan birinin doğruluğunu kabul ve terciha müsait bir şekilde mükemmel tanzim edilmiş olmalıdır. Adam öldürmek iddiasına karşı intihar diye müdaffa edilebilir. Keza adam öldürmek iddiasına karşı yaralama fili kabul edilir de yaralının yara üzerine muzır mevat koymak ve kirli bezlerle sarmak suretile husule getirdiği septisemiden öldüğü müdafaaten dermeyan edilebilir. Raporun bu cihetleri güzelce ayırdedilmesi lâzımdır.

Eğer rapor bu noktaları şüpheyi mahal bırakmıyacak bir şekilde halledemiyorsa : mümkün olan ahvalde yeniden muayene, olmayan ahvalde de doktoru isticvap etmek suretile işin mahiyet ve derecesini güzelce tesbit etmek ve bu suretle de duruşmayı hazırlamak lâzımdır.

Duruşmayı hazırlamak üzere evrakı tetkik eden reis bu beş maddede hülasa edilen muameleleri yapacağı gibi hâdiseyi tenvire medar olacağına kani olduğu şahit ve ehli hibre celbine ve başkaca subut sebeplerinin toplanmasına da res'en karar verebilir. Böyle bir karar verildiği takdirde derhal C. M. U. sine bildirilir ve C. M. U. si şahit ve ehli hibreye celpname yazar ve subut sebepleri ne ise onları da celp ve ihzar eder.

Hazırlık lâynkile ikmal edildikten sonra başlanan duruşmalar ekseriya bir günde biter. Nadiren ve zarurete binaen de talik yapılabilir. Bu talik müddeti sekiz günü geçemez. (Yerinde izahedilecektir).

II

Davaya duruşma

Mahkemeler tarafından yapılır

Duruşma: Mahkeme huzurunda iddianın serdi, maznunun sorğusile müdafaasının ahzı ve iddia ve müdafa delillerinin irat ve ikamesi ve zabıtnamenin tanzimi ve hükmün tefhiminden ibarettir.

Duruşma: Münferit hâkimli mahkemelerde hâkimin ve müçtemilerde reis ve âzaların mahkeme salonunda hazır bulunmalarile başlanır. Ve ara vermeksizin bitirilir. C. M. U. sile zabıt kâtibinin de bulunmaları şarttır. 219

Duruşmaya başlarken; şahitlerin yoklaması yapılır. Maznunun hüviyeti tesbit edilir, ve müteakiben son tahkikatın açılmasına dair olan karar okunur. Ve maznun sorğuya çekilir. Bu sorğu maznunun kendi lehine

bulup söyleyeceği delillere mani olmamalıdır. Karar okunurken ve maznun sorğuya çekilirken şahitler hazır bulunmamalıdır. Sorğudan sonra deliller irat ve ikame edilir ve duruşma bir celsede bitirilir.

Tayin edilen duruşma gününde maznunlarla şahitlerin tamamen hazır bulunmaları ve duruşmanın bir günde bitirilmesi asıldır. Fakat bazan hepsi birden gelmezler ve duruşmanın talik zarureti hasıl olur. Hepsi birden gelmedikleri takdirde yapılacak muamele hususunda henüz müttarit bir tatbik şekli takarrur etmiş değildir. Bu bapta ihtimallerle her ihtimal karşısında yapılacak muameleyi kanaatımıza göre izah edelim:

I — Maznunlar tamamen veya kısmen gelipte şahit ve ehli hibre hiç gelmediği takdirde ;

Gelen maznunların hüviyetleri tesbit edilir. Son tahkikatın açılmasına dair olan karar okunur. Maznunlar sorğuya çekilir. Ve dosyada bulunan ve sübut delili olmak üzere hazırlanmış olan yazılar (rapor ve saire) okunur. Eşya varsa gösterilir. Maznunların müdafaaları dinlenir. Diğer maznunlarla şahit ve ehli hibenin gelmesi için duruşma başka bir güne talik edilir. Gelen maznun diğer celsede gelmezse 224 üncü maddeye göre muamele yapılır.

II — Şahitler ve ehli hibre tamamen veya kısmen gelipte maznunlar gelmediği takdirde ;

Eğer gelen şahitle ehli hibre mahkemenin bulunduğu mahal haricinden gelmişse dinlenir. Bunların dinlenmesi duruşma değildir, çünkü maznun hazır olmadıkça duruşma yapılmaz. Duruşmadan evvel mahkemece yapılan işler duruşmaya hazırlıktır. Bir şahit ve ehli hibenin böyle son tahkikat açıldıktan sonra mahkemece alınan ifadeleri (244) üncü madde mucibince ve bu maddenin matufu olan (216) inci maddedeki mesken uzaklığı sebebine müsteniden duruşma zamanında okunur ve şifahi şahadet yerine geçer.

III — Maznunlar kısmen geldiği gibi şahit ve ehli hibre de kısmen geldiği takdirde ;

Gelen maznunların hüviyetleri tespit edilir. Son tahkikatın açılması kararı okunur, gelen maznunlar sorğuya çekilir, dosyada bulunan ve sübut delillerinden madut olan yazılar okunur, cürümde alâkalı eşya varsa gösterilir. Gelen şahit ve ehli hibre birer birer dinlenir irat edilen her delile karşı maznunların müdafaaları sorulur, ve gelmeyen maznun ve şahitlerin gelmesi için duruşma başka bir güne talik edilir, talik edilen günde bu maznunlar gelmezse (224) üncü maddeye göre muamele yapılır ; evvelce gelmemiş olan maznunların sorgusundan sonra evvelce gelmiş olan şahitlerin ifadeleri okunur. Bu şahitlerin ifadelerinin okunabilmesi için okunma sırasında mahkemenin bulunduğu mahal haricinde sakin olmaları lâzımdır.

Duruşmada Maznun

Duruşmanın yapılabilmesi için maznunun mahkemede hazır bulunması şarttır, kanunumuzun kabul ettiği şifahilik prensibine müstenit bu kat'i emir

maznun lehinedir, mahkeme hazırlık ve ilk tahkikat evrakını okuyarak hüküm verebilir. Fakat vazı'ı kanun ; maznunun mahkeme huzuruna gelmesini ve iddianın yüzüne karşı serdedilmesini ve serbestçe sorguya çekilmesini ve alenen irat ve ikame edilecek iddia ve müdafaa delillerini maznunun görmesini ve işitmesini iltizam ederek bu kaideyi koymuştur. Fakat her kaidenin istisnası olduğu gibi bu kaidenin de istisnaları vardır.

1 - Duruşmanın mevzuunu teşkil eden suç para, hafif hapis, müsadere cezalarını müstelzim olduğu takdirde maznun mahkemeye gelmezse dahi duruşma yapılabilir. (225)

2 - Ağır cezalı cürümlerin maadasında maznun duruşmada bulunmak hakkından feragat ettiğini beyan etmek suretile talep ettiği takdirde, mahkeme kendisini duruşmada hazır bulunmak mecburiyetinden varestede tutabilir, bu takdirde maznunun ilk tahkikattaki ifadesi duruşmada okunur ve şifahi sorgu yerine geçer, eğer o işte ilk tahkikat yapılmamış ise ve maznun başka memlekette bulunuyorsa bulunduğu mahal mahkemesine yazılacak bir istinabe ile sorguya çekilir. Bu sorgu zaptı duruşmada okunur ve şifahi sorgu yerine geçer. (226)

3 - Maznun duruşmaya gelmiş ve sorguya çekilmiş olmakla beraber her hangi sebeple duruşma bir günde bitirilememiş te başka bir gün tayin edilmiş ve talik edilen duruşmaya maznun gelmemiş ise mahkemece huzuruna lüzüm görülmemiş olmak şartile duruşma gıyabında bitirilebilir 224. Bununla beraber mahkeme, maznunun bizzat hazır bulunmasına ve ihzar veya tevkif müzekkeresile zorla getirilmesine her vakit karar verebilir (229) Yani :

I - Maznuna celpname teblig edildiği halde mahkemeye gelmemiş olursa;

II - Davanın mevzuunu teşkil eden suç para, hafif hapis ve müsadere cezalarını müstelzim olsa dahi ;

III - Maznunun talebi üzerine mahkeme, duruşmada bulunmak mecburiyetinden varestede tutulmasına karar vermiş olsa dahi ;

IV - Maznun duruşmaya gelmiş ve sorguya çekilmiş fakat müteakip duruşmaya gelmemiş ve mahkemece huzuruna lüzüm görülmeyerek duruşmanın gıyabında bitirilmesine karar verilmiş olsa dahi ; Mahkeme lüzüm gördüğü takdirde maznunun ihzar veya tevkif müzekkeresile zorla getirilmesine karar verebilir. Bu tevkif maznunu duruşmaya getirmek içindir, duruşma bittikten sonra geri alınabileceği gibi devam da ettirilebilir (225) inci maddede yazılı suçların duruşması için maznunun zorla getirilmesine zaruret hasıl olduğu takdirde her halde yalnız ihzar müzekkeresi kesilmesi lâzımdır.

Kendisi hazır olmaksızın yapılan duruşmalara maznunun bir müdafî göndererek kendisini temsil ettirmeğe salâhiyeti vardır. (227)

224, 225, 226 inci maddelerde yazılı ve yukarıda izah edilen hallerde maznun duruşmada kendisini temsil etmek üzere bir müdafî tayin ederek mahkemeye gönderebilir.

Duruşmanın şifahiliği kaidesi karşısında istisnaen gıyapta duruşmaya müsaade edilmiş olmakla beraber gıyapta yapılan duruşmalarda verilen hükme karşı eski hale getirme talebinde bulunmak hakkı verilmiştir.

Gıyaben mahkûm olan maznunun eski hale getirme talebi ve şartları: 228 Duruşma maznunun gıyabında yapılmışsa hükmün kendisine tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde mehlın geçmesinden mütevellit neticeleri ber taraf etmek için maznun kanunî sebeplere istinatla o hüküm hakkında eski hale getirme talebinde bulunabilir. Yalnız :

I - Maznun kendi talebile duruşmada bulunmak mecburiyetinden vareste tutulmuşsa ;

II - Gıyabında yapılan duruşmaya bir müdafı göndermek suretile kendisini temsil ettirmişse ;

Eski hale getirme talebinde bulunamaz.

Şu halde (224) ve (225) inci maddeler mucibince gıyapta yapılan duruşmalarda maznun kendisini bir müdafı ile temsil ettirmemişse hükmün tebliğinden itibaren (Bir hafta) içinde kanunî sebeplere istinatla eski hale getirme talebinde bulunabilir.

Mehlın geçmesinden mütevellit netice : Mahkemeye gelemeyen maznun iddiayı dinleyip müdafaa serdetmeden mahkûm olmasıdır.

Suçlu bu mahkûmiyete razı olmadığı takdirde kanunî sebeplere istinatla yani mazeretini beyan etmek suretile eski hale getirme talebinde bulunabilir.

Mehile riayetsizliğe sebep olan mazeret ne olabilir. ?

Her hangi bir sebeple ve duruşma gününe avdet etmeği hesap ederek gittiği bir memlekette yine her hangi bir sebeple tevkif edilmek gibi mücbir bir sebep ;

Sakin olduğu yerle mahkemenin bulunduğu mahal arasındaki nehir veya denizden, tuğyan veya fırtına yüzünden gelip geçmenin mümkün olmaması gibi beklenmeyen bir hadise ;

Râkip olduğu vesaiti nakliyenin bir arızaya uğraması ve saire gibi sakınılması kabil olmayan bir vak'a ;

Kusuru olmadığı halde bir tebliğden haberdar olmaması ;

Gibi haller mehle riayete mani olur, bunlara benzer sebeplerden birine istinaden eski hale getirme talebinde bulunulabilir. Bu talep maninin kalktığı günden itibaren bir hafta içinde ve hükmü veren mahkemeye bir istida vermek suretile yapılacağı gibi yapılmamış usul muamelesi varsa istida verilirken onun da yapılması lâzımdır.

Eski hale getirme talebi reddedildiği takdirde acele itiraz yoluna müracaat olunabilir yani talebin reddedildiğine ittıla tarihinden itibaren bir hafta içinde tetkik merciiine bir itiraz istidası verilir (Tetkik mercii : muvakkat A. maddesinin 7 numaralı bendinde gösterilmiştir.)

270 ve 386 inci maddelere tevfikân gıyapta verilen kararlar için de eski hale getirme talebi caizdir. Eski hale getirme yolu yalnız maznunların müracaat edebileceği kanun yolu değildir bundan davacılar da istifade edebilir. (361)

4 - Maznunlardan biri sorguya çekilirken diğer maznundan korkup ta hakikatı olduğu gibi söylemekten çekindiği anlaşılırsa bu maznunun sorgusu esnasında, veya şahitlerden birinin keza korktuğu veya her hangi bir sebeple

hakikatı söylemekten çekindiği anlaşılırsa bu şahidin dinlenmesinde kendisinden korkulan ve çekinilen maznun dışarı çıkarılır, fakat maznun tekrar getirildiği zaman gıyapta söylenen söz ve yapılan işlerin esaslı noktaları kendisine bildirilir. (240) bu da şifahilik ve vicahilik kaidesinin zarurî istisnalarından biridir.

Duruşmada maznunun ifadesinin okunabileceği haller :

I - Maznunun hâkim tarafından tanzim olunan zabıt varakasındaki ifadesi ikrarına delil olmak üzere okunabilir.

II - Maznunun evvelki ifadelerile sonraki ifadesi arasında tenakuz bu lunur da duruşmayı kesmeksizin telif mümkün olmazsa mazbut ifadeleri okunabilir. (247)

III — 226 inci maddeye tevfikân maznun duruşmada bulunmak mecburiyetinden varestede tutulmuşsa ilk tahkikattaki ifadesi, ilk tahkikat yapılmışsa istinabe ile alınan ifadesi duruşmada okunur.

244 üncü maddede (maznunun şeriklerinden biri) ve (evvelce mahkûm olan şerik) tabirlerini görüyoruz.

Duruşması yapılmakta olan bir maznun için vefat etmiş yahut akıl hastalığına tutulmuş veya meskeni belli olmamış yahut evvelce mahkûm olmuş olan şerikinin ifadesinin okunmasındaki maksat ve fayda anlaşılmamıştır. İhtimal ki hâdiseler bize bunun manasını anlatacaktır.

Duruşmada irat edilen her bir delilin sonunda yani şahit ve ehli hibre dinlendikten sonra ve herhangi yazı okunduktan sonra bunlara karşı bir diyeceği olup olmadığı maznuna sorulur. C. Müddeiumumisi esas hakkındaki iddiasını serdettikten sonra derhal maznuna söz verilir. Maznun bir müdafî vasıtasile müdafaasını serdettiği ve C. Müddeiumumisi maznuna cevap verdiği takdirde herhalde son söz maznunundur.

Maznun türkçe bilmediği takdirde bir tercuman vasıtasile hiç olmazsa C. Müddeiumumisinin ve müdafîin son iddia ve müdafaalarının neticeleri kendisine anlatılır, sağır veya dilsiz olan maznuna yazı ile bildirilmiyecek olursa işaretlerinden anlayan bir şahıs vasıtasile anlatılır.

Duruşmada maznun hakkındaki kanun hükümlerini ikmal etmiş olmak için 258 ve 259 uncu maddeler ahkâmından da burada bahsetmek lâzımdır.

Maznun, son tahkikat kararında yazılı kanunî unsurları muhtevi suçun temasettiği kanun hükmünden başkasile mahkûm edilemez. Kanunumuz bu kaideyi koyduktan sonra bazı kayıtlarla iki istisna vazetmiştir.

I — Duruşmada suçun vasfı değişirde son tahkikat kararındaki madde den başka bir maddenin tatbiki icabeder veya son tahkikat kararındaki madde ile birlikte cezanın arttırılması için başka bir maddenin de tatbiki lâzımgelirse maznunun bu noktalar için müdafaası alınmak şartile değişen vaziyete göre mahkûm edilebilir. Maznun müdafaasını derhal söyleyemez de mühlet isterse duruşma başka bir güne talik edilir. (258)

II — Duruşma esnasında, son tahkikat kararında yazılı suçtan başka bir suç meydana çıktığı takdirde vazife noktasından bir mani olmamak şartile ve maznun ile C. müddeiumumisinin muvafakatleriyle bu iki suç birleştirilerek görülüp hüküm verilebilir. (259)

Son tahkikat açıldıktan sonra maznunun kaybolduğu anlaşılırsa ne yapılacaktır?

Son tahkikat açıldıktan sonra kaybolan suçlu hakkında (282) den 286 ya kadar olan maddelerde yazılı muameleler yapılacak ve neticede (191) inci madde mucibince duruşmanın tatiline karar verilecektir. Maznunun kaybolduğu anlaşılır anlaşılmaz hemen bir tatil kararı verilerek evrakın kaldırılması kat'iyen doğru değildir.

Duruşmada deliller

A — Şahit ve ehli hibrenin dinlenmesi.

B — Davayı isbata medar olacak yazıların okunması

C — Davayı isbata medar olacak eşyanın tetkik edilmesidir.

A) Şahit ve ehli hibrenin dinlenmesi:

Duruşmada maznun sorguya çekildikten sonra şahitler ve ehli hibre birer birer dinlenir ve reis tarafından istizah edilir, her bir şahit ve ehli hibre dinlendikçe, sorduracak başka bir suali olup olmadığı C. Müddeiumumisinden ve şehadetine karşı bir diyeceği olup olmadığı maznundan sorulur ve dinlenen bu şahıslar ancak reisin emir ve müsaadesile mahkemeden çıkabilirler.

Maznunun müdafii bulunur ve müdafi ile C. müddeiumumisi ittifak ederek talep ederlerse mahkeme reisi ve şahit ve ehli hibrenin istizahını kendilerine tevdi edebilir, bu takdirde iddia şahitlerini C. müddeiumumisi ve müdafaa şahitlerini de müdafi istizah ederler bundan sonra reis dahi lüzum gördüğü sualleri sorabilir ve bu müsaade suiistimal edildiği takdirde geri alınabilir. Dinlenen ve reis tarafından istizah edilen şahit ve ehli hibreye sual sormak için talep eden azaya, C. müddeiumumisine, maznuna ve müdafaa müsaade edilebilir. Fakat, reis icapsız olan veya taalluku bulunmayan suallerin sorulmasını men edebilir.

Duruşmada şahit ve ehli hibrenin eski ifadelerinin okunabileceği haller:

I — Şahitlerden veya ehli hibreden biri bir vak'ayı hatırlayamadığını beyan ederse evvelki ifadesinin o vak'aya mütaallik kısmı okunarak meseleyi hatırlamasına yardım edilir.

II — Şahidin son şehadetiyle evvelki ifadesi arasında tenakuz bulunur da duruşmayı kesmeksizin başka suretle telif ve izalesi mümkün olmazsa mazbut ifadesi okunabilir.

III — Duruşmada bulunamayan şahit ve ehli hibrenin eski ifadelerini havi zabıt varakalarının okunması ile iktifa edilebilir.

Bu üçüncü hali biraz tafsil etmek lâzımdır.

Duruşma için kendisine celpname tebliğ edildiği halde gelmeyen şahit hakkında 46.ıncı madde mucibince para cezası hükmedileceği gibi ihzar müzekkeresile zorla getirilebilir. Şu halde ifadesinin okunması ile iktifa edilecek şahit ve ehli hibrenin duruşmada bulunamaması keyfiyeti kanunun kabul ettiği sebeplerden birine müstenit olması lâzımdır. Bu sebepler şunlardır:

1 — Vefat.

2 — Akıl hastalığı.

3 — Meskenin bulunamaması.

Gibi sebeplere müsteniden evvelce alınan ifadesini havi zabıt varakasının okunması ile iktifa olunabilir bu zabıt varakaları alelittlak ifadeyi havi zabıt varakalarıdır yani bu zabıt varakaları takibatın herhangi safhasında vazîfeli herhangi memur veya hâkim tarafından tanzim edilmiş olursa olsun okunabilir. (244)

Bundan başka :

1 — Hastalık.

2 — Malûliyet.

3 — İktihamı mümkün olmayan müşkülât.

4 — Mesken uzaklığı

Sebeplerinden birine müsteniden de şahit ve ehli hibre celbedilmeksizin evvelki ifadeleri okunabilir. Fakat bu sebeplere müsteniden okunacak ifadenin her halde son tahkikat açıldıktan sonra mahkemece alınan ifade olması şarttır. (244-216)

Bir de şahit ve ehli hibrenin duruşmada bulunamayacağının umulması veya meskeninin uzaklığı yüzünden duruşmada bulunmasının güç görülmesi sebeplerinden birine müsteniden ilk tahkikatta ifadeleri alınırken C. Müddeiumumisi hazır bulunmuş olursa bu ifadelerin de duruşmada okunması ile iktifa olunabilir. (244-186)

Duruşmada ifadenin okunmasına mahkemece karar verilmek ve sebebi gösterilmek lâzım olduğu gibi okunan ifadenin yeminli olup olmadığının da yazıtnameye yazılması lâzımdır.

Davanın delili bir şahidin şahsî malûmatından ibaret ise bu şahidin duruşmada herhalde dinlenmesi lâzımdır; bunun ifadesinin okunması şifahî şehadet yerine geçmez (243)

Şahitlikten çekinme hakkını sonradan istimal eden şahidin ifadesi dahi okunamaz.

Şahitlikten sebepsiz çekenler 63 üncü maddede yazılı cezalarla tecziye edilirler. Fakat aşağıda yazılı sebeplerden birine müsteniden şahit şahitlikten çekinebilir.

1 — Maznunun nişanlısı.

2 — Evlilik bağı kalmasa bile karısı veya kocası.

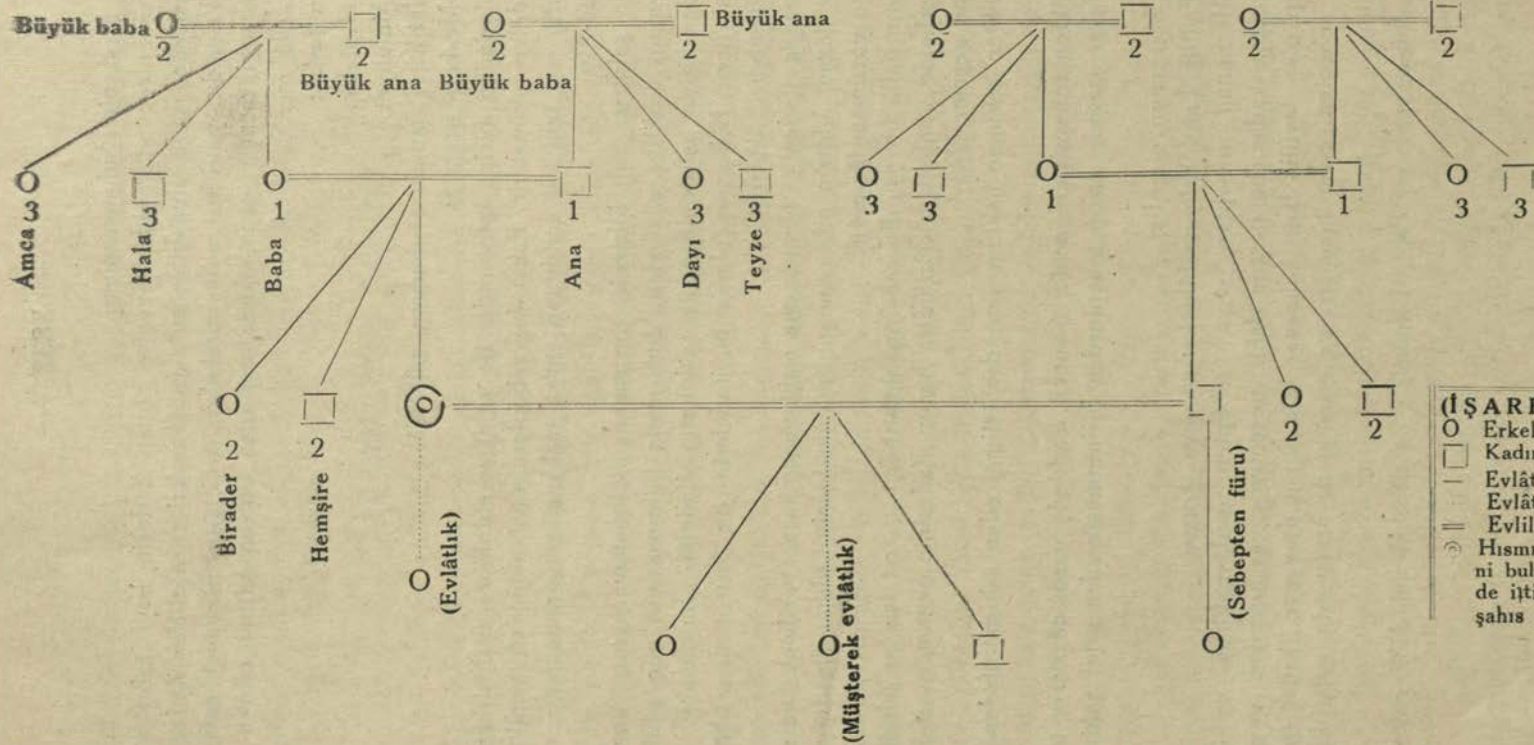
3 — Maznunun nesepten veya sebepten usul ve fûruu ve yahut üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) nesepten civar hısımları veya sıhrîyete sebep olan evlilik bağı kalmasa bile ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sebepten civar hısımları ve maznun ile aralarında evlâtlık bağı bulunanlar.

Arka sahifeye mevzu (Tablo) hısımları ve derecelerini daha güzel izah eder :

HISIMLAR TABLOSU

[Kan ve civar hisimler [1]

[Sihri Hisimler]

[1] KAN : Bir sulptan gelenler "Üsul ve Furu,,

GİVAR : Müşterek sulptan gelenler "Kardeşler, Amuca, Dayı, Teyze,,

Şahit, kendisini veya 47 inci maddede yazılı taallukatından birini zarara sokacak cevap vermekten çekinebilir.

Müdafiler, hekimler, ebeler, meslek ve san'atleri icabınca vakıf oldukları sırlar hakkında şahitlikten çekinmeğe mecburdurlar ve sır sahibi muvafakat ederse çekinmek mecburiyeti yerine şahadet etmek mecburiyeti kaim olur. (48)

Devlet memurları memuriyetten çekildikten sonra bile saklamakla mükellef oldukları vakıalar hakkında şahit sıfatile dinlenemezler, şahitlik devletin selâmetine zarar verecek derecede değilse :

Memurlara: daire âmirleri; İcra Vekilleri âzalarına; Reiscümhur; mebuslara: meclis iz'n verir ve şahit sıfatile dinlenmelerine mani kalmaz.

Reiscümhur mahremiyeti kendisi takdir ederek şahitlikten çekinebilir eski reiscümhurlar da bu hakkı haizdir. (49)

Şahitlikten çekinmek hakkı olduğu halde çekinmeyen şahide yemin vermek lâzım olup olmadığını hâkim takdir eder. Bununla beraber şahit şahitlikten çekinmediği halde yemin etmekten çekinebilir. Ve bu hakkı kendisine bildirilir.

Şahitlikten çekinme sebebinin bildirilmesi ve bu hususun yeminle tasdik edilmesi lâzımdır. (51)

B — Davayı isbata medar olacak yazıların okunması :

Sübut sebebi olarak kullanılacak senetler ve sair evrak ile evvelce verilmiş olan mahkûmiyet ilâmları, adli sicil hülâsaları, şahsî ahval sicilleri, keşif zabıtları ve muayene raporları duruşmada okunur. (242)

Bir şahadetname veya mütaleayı havi resmi dairelerden yazılan evrak da okunabilir.

Maznunun tavır ve hareketine dair şahadetnameler okunamaz (249)

Davayı isbata medar olacak eşyanın tetkiki :

Eşyayı cürmiyeden olmak üzere zaptedilerek adliye emanet dairelerinde hıfzedilen eşya, davayı isbata medar olur mülâhazasile hıfzedilmektedir. Binaenaleyh bu gibi eşyanın duruşma esnasında mahkeme salonunda bulundurulması ve icabedenlere gösterilerek malûmatlarının zapta geçirilmesi lâzımdır.

Duruşmanın talikı

Suçlunun sorğusu ve delillerin irat ve ikamesile duruşmanın bir günde bitirilmesi esas olarak kabul edilmiş olmakla beraber bazı zaruretlere binaen ve 8 günden fazla ara vermemek şartile duruşmanın talik edilebileceği istisnaen kabul edilmiştir.

I — 15 Yaşını bitirmemiş olan veya sağır veya dilsiz olan yahut kendini müdafaa edemeyecek derecede cismî ve dimağî malûliyeti bulunan maznunlara mahkemece bir müdafî tayin edilmesi için ;

Veya bu sebeple mahkemece tayin edilmiş olan müdafî duruşmada bulunmaz veya vakitsiz çekilirse diğer bir müdafî tayin edilmesi için ;

Veya yeni tayin edilen bir müdafîin müdafaasını hazırlamak üzere mühlet talep ettiği takdirde :

Duruşma başka bir güne talik edilir (221)

(Müdafiin manii çıkması talik talebi için maznuna bir hak vermez.)

2 — Maznuna tebliğ edilen celbnamenin tebliğ tarihile duruşma günü arasındaki müddet bir haftadan az olduğu takdirde maznun duruşmanın başka bir güne talikini talep edebilir ve duruşma talik edilir. Hâtta bu sebepten dolayı talik istemeğe hakkı olduğunu reisin söylemesi lâzımdır. (221)

3 — Delillerin hasma geç bildirilmiş olması sebebine müsteniden hasım tarafın talik talep etmesi üzerine mahkeme duruşmanın başka bir güne talikına karar verebilir. Fakat bu talebin; geç bildirildiği iddia edilen delilin ikamesi bitmezden evvel dermeyan edilmesi şarttır, ve mahkeme bu hususta kanaatine göre karar verir.

İddia şahitlerinin maznuna ve müdafaa şahitlerinde C. Müddeiumumisine vakit ve zamanile bildirilmesi lâzım olduğu (215) inci madde ahkâmı iktizasındandır. Bu maddede bu delillerin ne kadar zaman evvel bildirilmesi lâzım olduğu hakkında bir müddet tayin edilmeyerek (Vakit ve zamanile) denmiştir.

İrat ve ikame edilecek delil hakkında hasım tarafın tabkikat yaparak sebebi mevcut olup olmadığını düşünerek kararlaştırabilecek kadar müsait bir zaman evvel bildirilmesi lâzım olduğunu (239) uncu maddeden anlayoruz. Şu halde delilin geç tebliğ edilmiş olması noktasından hasım tarafın tehir talebi üzerine mahkemenin vaziyeli tetkik ve takdir ederek tehir talebinin kabulüne veya reddine karar vermesi lâzımdır.

4 — yeniden delil toplamak için dahi duruşmanın talikına karar verilebilir. (237 - 238)

Bu dördüncü kısmı biraz izah etmek lâzımdır :

Mahkeme vukubulan talep üzerine (C. müddeiumumisinin veya maznun talebi üzerine) veya kendiliğinden şahit ve ehli hibre celbini ve başkaca sübut sebeplerinin ihzar ve iradını emredebilir. Fakat deliller davayı uzatmak maksadile ikame olunamaz.

Vazii kanun faideli içtimaiyeyi nazara alarak C. müddeiumumisine davasını isbat için duruşma esnasında dahi delil bulup irat etmek için şahit ve ehli hibre celbi veya başka bir sübut sebebinin ihzarı için talepte bulunmak hakkını bahşetmiştir. Müdafaaaya da aynı derecede ehemmiyet vermiş olduğu için maznuna da aynı hakkı tanımıştır. Fakat takibatın bütün safahatı geçtikten sonra duruşma esnasında celbi talep edilecek bir delil için vazii kanun mahkemeyi takyidetmiyerek bu gibi talepleri kabul veya reddetmekte muhtar tutmuştur. Deliller davayı uzatmak maksadile ikame olunamaz hükümünü vazederek faydasız ve mahza davayı uzatmak maksadile ikame edilen delillerin mahkemece reddedileceğini tasrih etmiştir.

Şu halde duruşma esnasında vaki olan bir talep üzerine mahkeme hiç bir veçhile mukayyet değildir. İkamesi talep edilen delilin vaktinde ikame edilmemiş olduğunun makbul bir mazerete müstenit olduğuna mahkemece kanaat edilirse yahut ikamesi talep edilen delilin talep eden taraf için faydalı olacağı melhuz ise bu talepleri mahkeme kabul eder. Aksi takdirde reddeder. Bir delilin sadece geç irat edilmiş olması reddiğin bir sebep teşkil etmez. Bu baptaki mazeret ne olabilir?

Davayı isbat için hadiseye ve müdafaa için maznunun beyan edeceği bir hususa muttali olan şahıs yabancı memlekete gitmiş ve meskeni ve avdet zamanı malûm olmadığı için bu şahıs şahit göstermekte alâkadar taraf bir fayda ümit etmemiş olduğundan hazırlık tahkikatında, eğer yapılmamışsa ilk tahkikatta ve son tahkikat açıldıktan sonra duruşmadan evvel bu şahsın malûmatına müracaat edilmesini talep etmemiş ve nihayet duruşma esnasında bu şahıs tesadüfen görülmüş veya avdeti haber alınmış olur da şu mazeret beyan edilerek bu şahsın dinlenmesi mahkemeden talep edilmiş olursa, isbat edilmeyen bir davanın isbatı ve maznunun müdafaası için mahkeme işbu delilin celbine karar verir. Fakat bu ve buna benzer ve kabule şayan her hangi bir mazeret serdedilmemiş ve talep edilen delilin faydalı olacağı hakkında kanaat temin edecek mütalâa dermeyeran edilmemiş olursa bu gibi taleplerin davayı uzatmak maksadına müstenit olduğu anlaşılacağından bu sebepten dolayı mahkeme bu gibi talepleri reddeder. Bu yoldaki ret kararlarının esbabı mucibeli olması lâzımdır. Ret sebepleri lâykile izah edilmeden reddedilirse evrakı tetkik eden yüksek vazifeli mahkeme bu noktadan hükümü bozar. Şu noktayı da ilâve etmek isterim.

Eğer maznun ilk tahkikatta ve hiç olmazsa son tahkikatta güzelce sorğuya çekilmiş olursa o zaman müdafaa delilleri tesbit edilmiş olur. Fakat maznuna bir sual sorulur ve zabınameye de (inkârı cürüm eyledi) diye yazılıp geçirilir ve bu kadarcık iş sorğu talâkki edilirse maznun elbette fırsat buldukça her celsede söz söylemek ihtiyacını hisseder ve söyler söylenmezse son sözünde söyler. Bu defa da müdafaaya taalluku hasebile herhalde maznunun gösterdiği şahitleri dinlemek lâzımdır mütalâasile yeni baştan işe başlamak zarureti ihdas edilmiş olur.

5 — İddia edilen fiilin suç olup olmadığını anlamak hukuka mûtaallik bir meselenin halline bağlı olur ve mahkeme bunu ceza işlerindeki kaideye göre halletmek istemezse bu meselenin halli için alâkadarların hukuk mahkemesine müracaat etmeleri tefhim edilerek kendilerine bir mehil verilir ve bittabi duruşma başka bir güne talik edilir. (255)

6 — Duruşma esnasında suçun vasfı değişir de son tahkikat kararında yazılı maddeden başka bir madde ile ceza verilmesi yahut cezanın arttırılması için başka maddenin de birlikte tatbik edilmesi icabettiği anlaşılır ve maznun bu sebeple müdafaa serdetmek için duruşmanın talikını talep ederse duruşmanın başka bir güne talikına karar verilir.

Vaz'iyetteki herhangi değişiklik üzerine iddia ve müdafaalarını hazırlamak için C. müddeiumumisinin ve maznunun talebi üzerine veya mahkeme re'sen duruşmanın başka bir güne talikına karar verir. (258)

7 — Duruşma esnasında maznunun yeni bir suçu meydana çıkar da C. M. Umumisinin talebi ve maznunun muvafakatı üzerine bu yeni suç duruşulacak suçla birleştirilmiş olursa bu sebepten dolayı dahi iddia ve müdaffanın hazırlanması için C. Müddeiumumisinin veya maznunun talepleri üzerine duruşmanın başka bir güne talikına karar verilmesi lâzımdır. Gerçi bu husustan bahseden (259) uncu maddede böyle bir tehir talep edileceği ve karar ve-

rilebileceği yazılı değilse de (258) inci madde hükmünden istidlâl ile böyle bir talep vaki olduğu takdirde duruşmanın başka bir güne talikına karar verilmesi lâzım olduğunu anlıyoruz (vaz'iyetteki herhangi değişiklik tabirinin şumülüne dahildir.)

İşte kanunumuz duruşmanın bir günde başlanıp aynı günde bitirilmesi esasını koymakla beraber yukarıda yedi maddede hulâsa edilen sebep ve zaruretlerden dolayı duruşmanın başka bir güne talik edilebileceğine de müsaade etmiştir. Fakat duruşmanın sekiz günden fazla bir zaman için talik edilemeyeceğini ve aksi takdirde duruşmaya yeniden başlamak lâzım olduğunu da emretmiştir. (222)

Bu müddetin azlığı ileri sürülerek en çok itiraza maruz kalan bu maddenin ne suretle imal edilebileceğinden biraz bahsetmek lâzımdır.

Memleketimizin şark mintakasında ve bu mintakanın da henüz postası hayvan üzerinde taşınan ve haftada bir nihayet iki defa gelip giden bazı kazalarımıza taalluk eden işlerde bu müddet hakikaten azdır. Bu gibi işlerde yetişmeyeceğini bilebile sekiz gün sonraya talik edilerek sekizinci gün bir talik daha yapmağa lüzum yoktur, sekiz günden ziyade bir müddetle talik edilen duruşmaya yeniden başlamak lüzumunda da çok büyük bir külfet görüp i'zam etmeye mahal yoktur.

Duruşma sekiz günden fazla müddetle talik edilmişse yeniden duruşma nasıl yapılacaktır?

1 — Dinlenmiş olan şahitler mahkemenin bulunduğu mahalde iseler yeniden celp ve istima edileceklerdir.

2 — Dinlenmiş olan şahitler mahkemenin bulunduğu mahal haricinde iseler 216 ıncı maddede yazılı mesken uzaklığı sebebine müsteniden 244 üncü madde mucibince son tahkikatta (mahkemede) evvelce alınmış olan ifadeleri okunacaktır.

3 — Maznun gelmişse sorğuya çekilecek gelmemişse 224 üncü madde mucibince duruşma gıyabında bitirilecek ve evvelce zaptedilmiş olan sorğusu okunacaktır.

4 — Duruşmada okunması icabeden yazılar yine okunacaktır.

5 — Duruşmada bakılması lâzım olan eşyaya bir kerre daha bakılacak bundan maksat duruşma safahatını hâkimlerin hatırlamasıdır.

Duruşma esnasında hâkimlerde tebeddül vaki olursa duruşmaya yeniden başlamak lâzımdır. (Temyiz hey'eti umumiyesi K. 930 cilt 9 sahife 246)

Duruşmanın bitmesi ve hüküm

Duruşma hükmün tefhimile biter Hüküm maznunun beraetine veya mahkûmiyetine veya duruşmanın tatiline yahut davanın düşmesine mütedair olur.

Duruşma hükmün tefhimile biteceğine göre eski bir teamüle ittiba ile hükmün tefhiminden evvel [şayanı tetkik bir cihet kalmadığından duruşmanın hitamina karar verildi] demek ve bunu zabınameye yazmak lüzumsuzdur.

Hüküm ne olabilir?

İddiyi isbata medar olacak samimi delil bulunmadığı takdirde beraet; Cezayi müstelzim bir suçun işlendiğine dair delil bulunduğu ve bulunan deliller hâkimlerin kanaati vicdaniyelerini temin edebildiği takdirde mahkûmiyet;

Hukuku âmme davasının açılması mezuniyet veya karar alınmasına bağlı olan suçlarda mezuniyet ve karar alınmamış ise tatil; [1] Takibi şikâyeteye bağlı suçlarda şikâyet edilmemiş veya vaktinde geri alınmış ise davanın düşmesi; [2]

Kararı verilir.

Hüküm nasıl tefhim edilir ?

Hüküm; duruşmanın bittiğinde ve nihayet bilmesinden bir hafta içinde tefhim edilir.

Tefhim; Hüküm fıkrasının okunması ve esbabı mucibenin ya okunması veya başlıca noktalarının şifahen beyanı ile olur. Hüküm fıkrası ayakta dinlenir.

Hüküm; Duruşma bittiğinde hemen tefhim edilmişse esbabı mucibenin yazılması sonraya bırakılabilirse de duruşma bittikten sonra hükmün tefhimi tehir edilmişse esbabı mucibenin tefhimden evvel yazılması lâzımdır.

Maznunun yüzüne karşı tefhim edilen hüküm aleyhine kanun yolu varsa tefhimi müteakip kanun yolları da haber verilir.

Maznunun gıyabında tefhim edildiği takdirde hüküm kendisine tebliğ edilirken kanun yollarından da haberdar edilir.

Muhakeme zabıtnamesinin ihtiva edeceği noktalar :

Muhakeme (Son tahkikat) zabıtnamesi

1 — Duruşmanın yapıldığı yeri (Mardinde hükûmet konağı dahilinde bulunan Mardin ağırceza mahkeme salonunda... gibi),

2 — Duruşmanın tarihini,

3 — Hâkimlerin, C. M. U. sinin, zabıt kâtabinin ve varsa tercümanın adlarını,

4 — İddianamede tavsif edildiği gibi suçun ne olduğunu,

5 — Maznunların, müdafilerin, davacıların adlarını,

6 — Muhakemenin açık veya gizli yapıldığını,

7 — Duruşmanın sureti cereyanı ile neticelerini ve muhakeme usulünün esaslı merasimine riayet edildiğini,

[1] Mezuniyet :

Türk ceza kanunu madde 160 (158, 159) 268, 488 ve 1609 numaralı kanun madde 1 ve hâkimler kanunu madde 99, 105

Karar : Meb'ûş hakkında tatbikat yapmak için teşrii masuniyetinin kaldırılmasına dair, Büyük millet Meclisinden karar almak teşkilâtı esasiye kanunu madde 17

[2] Şikâyet .

T. C. K. nu 5, 6, 164, 166, 191, 193, 199, 308, 364, 425, 443, 456, 459, 478, 488, 494, 508, 509, 511, 516, 518, 519, 520, 521

[2275 numaralı kanunun ikinci maddesi T. C. K. nundaki şikâyet, şikâyetname şahsi iddia tabirlerini yazı ile şikâyet olarak değiştirmiştir]

8 — Duruşma esnasında okunan evrak ve vesikaların neden ibaret olduğunu,

9 — Dermeyan edilen iddiaların hülâsalarını,

10 — İttihaz edilen kararları,

11 — Hüküm fıkrasını,

İhtiva eder.

Duruşma sırasında hâdis olan bir vak'ayı tesbit etmek yahut bir gahadet veya beyanı temamilen yazmak iktiza ederse Reis öylece yazılmasını emreder bunların okunduğu ve yazılan hususun tasdik olunduğu veya ne gibi itirazlar edildiği zabıtnameye geçirilir.

Duruşmanın nasıl yapılacağı hakkındaki kanunî merasime riayet edilip edilmediği ancak zabıtname ile isbat olunabilir. Zabıtnamenin bu kısmına karşı ancak sahtelik iddiası yapılabilir.

Hüküm fıkrasının ihtiva edeceği noktalar :

Hüküm fıkrasının tefhim edildiği celsenin tarihini ve bu celsede hazır bulunan hâkimlerle C. M. U. sinin ve zabıt kâtibinin adlarını ihtiva eder.

Hüküm esbabı mucibesinin ihtiva edeceği noktalar.

Mahkûmiyet halinde :

1 — Suçun kanunî unsurları olmak üzere sabit ve muhakkak addedilen vakıaların gösterilmesi ;

2 — Eğer delil başka vakılardan istintaç edilmiş ise bunların da gösterilmesi.

3 — Duruşma sırasında cezanın kaldırılmasını tahfif veya teşdidini mucip hallerin vücudu serdedilmiş ise bu hallerin sabit addedilip edilmediğinin gösterilmesi ;

4 — Ceza kanununun maddesile cezanın miktarını tayine saik olan hallerin gösterilmesi ;

5 — Ceza kanunu, daha hafif bir cezanın tatbikını esbabı muhaffife vücuduna bağlı kılmış ise bu sebeplerin vücudunun kabul veya reddine müteallik kararların gösterilmesi ; Lâzımdır.

Eğer kanun yoluna müracaat etmek hakkını haiz olanlar bu haklarından vazgeçtiklerini beyan ederlerse suçun kanunî unsurlarını gösteren vakıaların ve tatbik edilen kanun maddesinin gösterilmesi Kâfidir.

Beraet hâlinde ;

Maznuna, isnat olunan suç işlediğinin sabit olmamasından mı? Yoksa sabit ve mütehakkak addedilen filin kanunda bir mahkûmiyeti istilzam etmediğinden mi? Beraete hükmedildiğinin gösterilmesi icap eder. Esbabı mucibe; Kararın tefhiminden evvel zabıtnameye yazılmamış ise tefhiminden itibaren üç gün içinde dava dosyasına raptedir. Hüküm ve kararlar, iştirak eden hâkimler tarafından imzalanır. Hükümün beyaz edilmesinde hâkimlerden biri imza edemiyecek halde ise mani olan sebep Reis tarafından ve Reis de bulunmadığı takdirde hazır bulunan hâkimlerin en kıdemlisi tarafından yazılır ve imza edilir.

Hükümlerin ikinci nüshaları ve hülâsaları Reis ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır ve mahkeme mührile mühürlenir.

Vazifesizlik Kararı

Son tahkikatta yapılacak muameleleri ikmal etmiş olmak için son tahkikat esnasında indelhace mahkemece ittihaz edilmesi lâzımgelen vazifesizlik kararından da bahsedelim.

Vazife; Mahkemenin derecesine göre kanunun tayin ettiği işleri görmektir.

Son tahkikat icrası için mahkemeye verilen bazı işlerin o mahkemenin vazifesinden hariç yani o işe bakmak vazifesi başka bir mahkemeye ait olabilir.

Bunda iki ihtimal vardır.

1 — Ya iş daha dün derecedeki bir mahkemenin vazifesine dahildir. Bu takdirde bu iş kendine verilen mahkeme rüyet ve intaçla mükelleftir. Çünkü 262inci madde mahkeme; davanın görülmesi derecesi dun bir mahkemeye ait olduğundan bahisle vazifesizlik kararı veremez, hükmünü vazetmiştir.

2 — Yahut iş daha yüksek vazifeli mahkemenin vazifesine dahildir. Bu takdirde mahkeme vazifesizlik kararı varmiye mecburdur.

Çünkü vazife meselesi intizamı amme meselesidir.

Asliye ceza mahkemesine verilmiş olan bir iş Ağır ceza mahkemesinin vazifesi dahilinde görülürse vazife kararile iş ağır ceza mahkemesine verilir.

Sulh ceza mahkemesine verilmiş olan bir iş asliye veya ağırceza mahkemelerinden birinin vazifesi dahilinde görülürse:

Bunda iki ihtimal vardır. Ve her iki ihtimal için yapılacak muamele başka başkadır.

1 — Sulh ceza hâkimi evrakı alır almaz ve henüz hiç bir muamele yapmadan evvel bu işin yüksek vazifeli mahkemeye ait olduğunu anlarsa evrakı C. M. U. sine verir. C. M. U. si iddianamesini tanzim ederek karar hâkimine verir. Ve karar hâkimi de son tahkikatın açılmasına dair bir karar ittihaz ederek C. M. U. sine iade eder. Ve C. M. U. si iddianame ile evrakı mahkemeye tevdi eder.

Bu iş ilk tahkikata tâbi işlerdense sulh hâkimi tarafından iade edilen evrakı C. M. U. si bir talepname ile müstantiğe verir ve ilk tahkikat yapılır. (202)

Yani bu işin evvelce sulh hâkimine verilmiş olması ve sulh hâkiminin vazifesizlik kararı ittihaz etmiş bulunması hiç nazarı itibara alınmıyarak muamele yapılır.

2 — Sulh ceza hâkimi evrakı ilk ele aldığı anda işin vazifesi haricinde olduğuna vakıf olmamış ta duruşma esnasında vakıf olmuşsa ittihaz edeceği vazife kararile işi doğrudan doğruya vazifeli mahkemeye gönderir.

Bu karar son tahkikatın açılmasına dair olan kararın bütün neticelerini hasıl eder ve aynı şartlara tâbi olur.

Müdahale

Son tahkikatla alâkası münasebetile müdahilden ve müdahale usulünden bahsetmeği lüzumlu gördük.

Cezayı müstelzim bir suçtan dolayı suçlu hakkında hukuku âmme davası açmak C. M. U. lerine aittir.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 344 üncü maddesinde yazılı suçlardan dolayı suçtan zarar gören kimse doğrudan doğruya mahkemeye müracaat ederek şahsî dava yolile dava açabileceği gibi C. müddeiumumisine müracaat etmek suretile tahrik ederek açtığı hukuku âmme davasının takibi esnasında mahkemede bulunmak suretile de davasını takip edebilir, zarar ve tazminat talebinde bulunabilir ve kararlar aleyhine kanun yollarına müracaat edebilir. Bu gibi davacıların mahkemeye kabulünden başka merasime lüzum yoktur ve bunlar duruşmanın her hangi celsesinde bulunmadıkları takdirde [361]inci madde mucibince davadan vazgeçmiş sayılırlar ve giyaplarında verilen hüküm kendilerine tebliğ edilir ve bir hafta içinde eski hale getirme talebinde bulunabilirler, bu talebin 41 ve 43 üncü maddelerde gösterilen şartlar dairesinde yapılması şarttır.

344 üncü maddede yazılı suçlardan başka suçlardan zarar görenlerin hukuku âmme davasına müdahaleleri ve müdahil sıfatını iktisap edebilmeleri aşağıdaki şartlara bağlıdır.

1 — 344 üncü maddede yazılı suçlardan maada hayata, sıhhate, hürriyete, ırza, şahsî haklara ve mallara taallük eden suçlardan zarar görmüş olmak;

2 — Suçun vukuundan sonra C. müddeiumumisine tazminat talebini natik bir istida vererek hukuku âmme davasını açtırmış olmak;

3 — Takibatın son tahkikat safhasında yani iş mahkemeye verildikten sonra mahkemeye müdahalesinin kabulü hakkında bir istida vermek veya zabıt kâtibine müdahale talebini beyan ederek bir zabıt varakası tanzim ettirmek.

Bu şartlara riayet etmek suretile vaki olan müdahale talebi üzerine mahkeme C. müddeiumumisinin bu baptaki mütalâasını dinledikten sonra müdahale talebinin kabule şayan olduğuna veya olmadığına dair bir karar verir.

Müdahale talebinin kabule şayan olduğuna karar verilmiş olanlar bu karar ânından itibaren müdahil sıfatını iktisap ederler, bu sıfat onlara taleplerinin kabulünden sonraki duruşma celselerinde bulunmak, davanın isbatına medar olacak delillerin irat ve ikamesinde C. Müddeiumumisine yardım etmek; zarar ve tazminat talebinde bulunmak ve ittihaz edilen kararlar aleyhine kanun yoluna müracaat etmek hakkını bahşede.

Suçtan zarar görenlerin alelilâk kanun yoluna müracaat edebilecekleri ile (344) üncü maddede yazılı suçlardan başka suçlardan zarar görenlerin müdahil sıfatını iktisap etmedikçe kanun yoluna müracaat edemeyecekleri noktaları üzerinde noktai nazar ihtilâfından sonra temyiz mahkemesi hey'eti umumiyesinin 18-7-932 tarih ve 133 sayılı kararile tasvip ve kabul edilmiş olan temyiz 4 üncü ceza dairesinin 5 6-932 tarih ve 2295 sayılı kararı meseleyi şu suretle halletmiştir.

1 — Ceza muhakemeleri usulü kanununun 165 inci maddesi 344 üncü maddede gösterilen suçlardan maada suçlardan zarar görenlerin, maznunun men'i muhakemesi hakkındaki kararlar aleyhine itiraz edebileceğini istintaca müsait değildir.

2 — 289 uncu maddede adli kararlar aleyhine C. müddei umumisile maznunun kanun yollarına tevessül edebilecekleri mezkûr olmasına göre bu mukayyet sarahatla suçtan zarar gören kimselerin men'i muhakeme kararlarına itiraza hakları olamaz.

3 — 344 Üncü maddede tasrihedilen suçlardan başka bir suçtan zarar görüpte verdiği istida ile C. Müddei umumisine âmme davasını açtıran kimselerin kanun yollarına müracaat edebilmeleri 366 367 inci maddelerde gösterildiği veçhile iş mahkemeye intikal ettikten ve müdahale yolile iltihak kabul edildikten sonra mümkün olabilir.

4 — 360 inci maddede kanun yollarına müracaat edebilecekleri gösterilen şahıslar 344 üncü maddede gösterilen suçlara matuf ve bu suçlardan zarar görüpte müddei umuminin müdahalesine hacet kalmaksızın istida ile âmme davasını takip edenlere maksur ve 367 inci maddenin atfı ise müdahalenin kabulünden sonraki muamelelere şamildir.

Müdahalenin usulü hakkında bazı hususî kanunlarda hususî ahkâm vardır, tabii o kanunların şumulüne dahil olan işlerde hususî ahkâm cari olur.

[1918 Numaralı kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki kanunun 57 inci maddesini tadileden 2550 numaralı kanunun birinci maddesi.]

Bu usul ve ahkâma riayet ederek hukuku âmme davasına müdahale edenlerden başka mahkemenin kendiliğinden müşteki araması ve müştekiye tebligat yapılmamış diyerek duruşmayı talik etmesi lüzumsuz ve kanunsuzdur.

Yalnız şunu da ilâve etmek mecburiyetindeyim:

344 Üncü maddede yazılı suçlardan başka bir suçun vukuundan sonra suçtan zarar gören şahıs tazminat talebini natik bir istida vererek âmme davasını tahrik etmiş ve son tahkikatta bütün duruşma celselerinde devam etmişse bu şahıs mahkemece filen müdahil sıfatile kabul edilmiş olduğunu kabul etmek ve müdahilin istifade edeceği haklardan istifade ettirmek lâzımdır. Temyiz mahkemesince bu yolda içtihat edilmiştir? Çünkü bu şahıs kendine düşen her işi görmüş, mahkeme de; duruşmalara kabul etmek suretile filen müdahil sıfatını tanımış, yalnız mahkeme müdahale noktası üzerinde mütalâa alarak ve bir karar vererek zabıtnamesine yazdırmayı ihmal etmiştir. Mahkemenin bu ihmali yüzünden müdahaleyi kabul etmemek hakkın kaybolmasını yani bu şahsın tazminattan mahrum edilmesini mucip olurdu.

İşte yalnız mahkemenin bu ihmali yüzünden bir hakkın gaip olmaması endişesile temyiz mahkemesince bu yolda içtihat edilmiştir.

Fakat kanunun sarıh hükümlerini yerli yerince tatbik ederek temyiz mahkemesini içtihat ızdırarına maruz bırakmamamız lâzımdır.

Mardin C. M. U si.

Asım

Adliye Ceridesi :

Müdahale, tahkikatın her halinde caizdir.

Suçtan zarar gören bir kimse C. Müddeiumumisine bir istida vererek hukuku amme davasını açtırmışsa müdahil sıfatını iktisap etmiş olur. Ve ceza muhakemeleri usulü kanununun 367inci maddesindeki salâhiyetlerden de istifade eder.

Temyiz mahkemesi kararında mevzuu bahsolan ceza muhakemeleri usulü kanununun 289 uncu maddesinde yalnız Cumhuriyet Müddei U. sile maznundan bahsedilip te şahsî davacılarla müdahalecilerden bahsolumaması bunlara bu salâhiyetin tanınmamış olmasından değil, belki bunlara mahsus olan salâhiyetlerin 360, 367inci maddelerde mezkûr bulunmasından naşidir.

Bu anlayış farkı kanunumuzun 365 inci maddesindeki [Muhakemenin her halinde] tabirinden ileri gelmektedir.

Bu tabirin tahkikatın her halinde mukabili olarak alındığını kanunumuzun mehazine müracaatle anlıyoruz.

Çünkü bir kere kanunumuzda muhakeme tabiri mevcut değildir. Muhakeme tabirini son tahkikat manasına alarak müdahalenin yalnız son tahkikatta olabileceğini kabul etsek son tahkikat safhasında ikinci bir istida vermek gibi alâkadarları lüzumsuz bir külfete maruz bırakmış olduktan başka 370 ve 371 inci maddeler hükmünü iptal etmiş oluruz. Zira 370 inci madde son tahkikat safhasında mahkemeye gelmeyen müdahile mahkeme hükmünün tebliğini âmirdir. Bu tebliğden maksat müdahilin hüküm aleyhine kanun yoluna tevessül edebilmesini temin içindir.

Eğer müdahale yalnız son tahkikatta olsaydı bu safhada bulunmayan davacının müdahil sıfatını almamış olmasına şöre kanun yollarına tevessül edemeyeceğinden kendisine hükmün tebliği lüzumsuz olurdu.

Nitekim temyiz mahkemesi dördüncü ceza dairesi 27-9-933 tarihli içti-hadile davacıların bu hakkını tanımıştır.

Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere

ADLÎ TEŞKİLÂTLARI

I

Fransa Adliye Teşkilâtı

Yazan : Dr. Şinasi Zihni
Adliye müfettişi

— Mabaat —

Ticaret mahkemelerinin teşkilâtı ve işleyiş tarzı ticaret kanununun 615 inci ve müteakip maddelerile, 6/Teşrinevvel/1804 tarihli kararname ve 8 Kânunevvel/1883 tarihli kanunla muayyendir.

Ticaret kanununun 615 inci maddesi «Ticaret mahkemelerinin adedile ticaret ve sanayiinin vüs'atı itibarile bu mahkemelerin bulunacakları merkezlerin bir kararname ile tesbit edileceğini» natiktir.

1806 tarihli kararname ile bunu takip eden diğer kararnameler ticaret mahkemelerinin merkezlerini tayin eylediler.

Umumiyet itibarile, ticaret mahkemesinin kaza dairesi (Arrondissement) kazanın idarî hududu ile mahduttur.

Bir kazada müteaddit ticaret mahkemesi bulunabilir (T. K. Madde: 616).

Ticaret mahkemesi bulunmayan kazalarda ticaret işleri, olbaptaki kanunu mahsusa tevfiakan hukuk mahkemeleri tarafından görülür. (T. K. Madde: 640 ve 641)

Fransada halen 226 ticaret mahkemesi vardır. Bundan başka 165 hukuk mahkemesi ticaret işlerine müteallik davaları da rüyet eder.

Ticaret işleri için basit ve seri usullerin tesisi hususunun faydalı ve lüzumlu olduğunda herkes müttefiktir. Ancak, bu mahkemelerin tüccarlardan teşkil edilip edilmemeleri ciheti Fransada da uzun münakaşaları mucip olmuştur.

Tüccarlardan teşkil edilen mahkemelerin ticaret örf ve adetlerini daha iyi bildikleri ve tarafları daha kolaylıkla uzlaştırmak vaziyetinde oldukları iddia edilmiştir.

Buna mukabil, ekseriya girift ve muğlak olan ticaret işlerinin mühim hukuk mesailini meydana koyduğundan hukukî cihetlere tüccarlar tarafından nüfus edilemeyeceği ileri sürülmüştür.

Alman teşkilât kanununun müzakeresinde olduğu gibi Fransada da tüccardan seçilen hâkimlerin ekseriyetle zabıt kâtabinin veya hukuktan anlayan her hangi bir şahsın sözile hareket eylediği dermeyer edilmiştir. Gerçi, Montesquieu: Ticarî işlerin usul merasimine çok az tahammülü vardır. Bunlar birbirini durmadan velyeden günlük hadiselerdir ve günü gününe

halledilmeleri icap eder» demiştir. Fakat, Monteskiyönün yaşadığı devre nazaran ticarî münasebetler çok genişlemiş ve mudil hukuk mesailini tevhit edecek bir mahiyet iktisap etmiştir. Meselâ, Borsa muamelelerine, senedatı ticariyeye, iflâsa müteallik hukuk meselelerinin halli her halde meslekten yetişme bir hâkimin vücudunu istilzam edecek kadar girift veçheler arzeder.

İngiltere, Hollanda ve Amerika birleşik cümhuriyetlerinde bir teşekkül mahsusa tâbi ticaret mahkemelerinin bulunmadığı ve böylece ticareti çok inkişaf etmiş devletlerin bu kabil mahkemelerden vareste kaldıkları misal olarak zikredilmiştir.

Ticaret mahkemelerine yapılan kuvvetli tenkitlerden biri de, kanunun bu mahkemeleri her yerde tesis etmemiş olmasile zarurî bir teşekkül olmadığını kabul eylemiş bulunması cihetidir.

İyi bir teşkilâtı adliye kanununun tenazur ve uygunluk uğruna mühim bir esası ihmal edemeyeceği ve lüzumsuz yerlere ticaret mahkemesinin ikame edilmemesi tabîi bulunduğu cevaben ve bihakkın dermeyan edilmiştir.

Nede olsa Fransada tüccardan müteşekkel mahkemeler tatbikatta iyi neticeler vermiştir.

İstinaf olunan ticaret mahkemesi hükümlerinden fesholunanları ticaret işlerini gören hukuk mahkemelerine nisbeten daha azdır. Bu itibarla ticaret mahkemelerinin ilga veya teşkilâtının tadili cihetine gidilmemiştir.

Ticaret mahkemeleri, bir reis ile asgarî iki âzadan teşekkül eder. Her mahkemede kaç hâkim ve muavin hâkim bulunacağı kararname ile muayyendir.

17/ Temmuz /1918 tarihli kanuna istinaden çıkan 14 Teşrinisani 1918 tarihli kararname Seine mahkemesinin 11 daireye ayrılacağını kabul etmiştir. Fakat umumiyet itibarile ticaret mahkemeleri dairelere ayrılmış değildir.

İşler, Muhtelif âzalardan tereküp eden fakat her gün içtima eden aynı mahkemeye arz edilir.

Büyük şehirlerde muayyen bir celsede bulunan hâkimlere ancak 10 veya 15 gün sonra sıra geldiğine göre aynı celsede nihayete ermeyen işlerin asgarî 10 veya 15 gün sonraya taliki icabetmektedir. Bu zarurî talikler bazı tenkitlere mahal vermiştir.

Ticaret mahkemelerinin nizalı işlerdeki hakkı kazası ilk derecede, miktar veya kıymeti ne olursa olsun bilumum ticaret işlerine, derececi nihayede, mevzuu 1500 franga kadar olan davalara şamildir.

Niza'sız işlerdeki kaza hakkı, müflislerin iadei itibarına dair karar itti-hazından ibarettir.

Hukuk mahkemelerinin hükümlerine mütaallik kaideler ticaret mahkemelerinde de caridir. Mahkemenin teşekkülü ve hükmün itası için asgarî üç hâkimin vücudü şarttır. Ancak, Kanun, mahkemede hazır bulunabilecek hâkimlerin azamî adedini tayin etmiş değildir. Ticaret kanununun hazırlanması esnasında cereyan eden müzakerelere göre adedi neye balığ olursa olsun bütün mahkeme hâkimlerinin hükme iştirak edebilecekleri hususunun kabul edildiği anlaşıyor.

Ticaret mahkemesi hâkimlerinin sureti intihabı muhtelif safhalar geçir-

miştir. İhtilâlden evvel, intihap, muteber tüccarlardan müteşekkel bir heyet tarafından icra edilirdi.

16 Ağustos 1790 tarihli kanun, mahkemenin bulunduğu şehirdeki bütün tüccarlarla, fabrikatör, banker ve mücehhizlerin intihaba iştirâki esasını koydu.

Ticaret kanununun 618 inci ve müteakip maddeleri, hâkimlerin, vilâyet tarafından irae edilen, muteber tüccarlar tarafından seçilmelerini kabul eyledi.

28 Ağustos 1848 tarihli kanun intihap hakkını yeniden bütün tüccarlara teşmil etti.

2 Mart 1852 tarihli kararname ile ticaret kanununun te'sis eylediği sisteme avdet edildi.

Mezkûr kararnamenin esbabı mucibesinde bu rücuun sebebi izah edilmektedir:

28 Ağustos 1848 kanunile kabul edilen intihap usulü tatbikatta, intihapların yenilenmesine mâni olacak derecede müşkülâtı bais olmuştur.

Bu sistemle çoğalacağı umulan müntahiplerin adedi, intihabı te'mine kâfi gelmiyecek derecede azalmış ve intihap yapıldığı hallerde ise intihap edilenler rey verenlerin azlığı karşısında böyle bir vazifeyi deruhte eylemekten çekinmişlerdir.

Esasen, intihaplara daima, adalete ve ticarete yabancı olan mülâhaza ve menfaatların, âmil olduğu görülmüştür.

Bu düşüncelerin reyîâm usulünü devlet müesseselerinin esası olarak kabul eden bir vazı kanundan suduru, ayrıca dikkate şayandır.

Bir müddet sonra 17 Teşrinievvel 1870 tarihli kararname 1848 kanununun usulünü iade eyledi. Bunu da 21 Kânunuevvel 1871 ve 8 Kânunuevvel 1883 tarihli kanunlar takip eylediler.

23 Kânunusani 1898 ve 23 Mart 1908 tarihli kanunlarla kısmen tadile uğrıyan bu son kanun halen mer'î sistemin esasını teşkil eder.

1883 kanunu "Ticaret mahkemesi hâkimlerinin asgarî 5 senedenberi icrayı ticaret eden sicilli ticarete mukayyet tüccarlarla, 5 senedenberi gemi idare etmekte olan kaptanlar, Fransız anonim şirketleri müdürler, Borsa acenteleri, deniz sigortacıları ve emtia komisyoncularından 5 senedenberi bu işlerle meşgul bulunup mahkeme dairei kazaiyesi dahilinde mukim olanlar tarafından seçileceklerini natıktır.

Intihap listelerinde kayıtlı bulunan 30 yaşındaki müntheiplerle evvelce tüccarlık etmiş Fransızlar intihap edilmek hakkını haizdirler.

Kadınlar ve kanunda muayyen ehliyetsizlik hallerine uğramış olanlar intihap edilemezler.

Intihap müddeti iki senedir. Her sene mahkemenin yarı âzası yenilenir.

Reis olabilmek için en az iki sene hâkimlik, hâkim olabilmek için asgarî bir sene muavin hâkimlik etmiş olmak şarttır.

Müddetin inkızasından sonra müteakip devre için tekrar intihap edilmek mümkündür.

Her nahiyede müntheipler listesi, Eylöl iptidasında belediye reisi ile iki âzadan müteşekkil heyet tarafından tanzim olunur.

Listeye vaki itirazların tetkik ve karara raptı sulh hâkimine aittir. Sulh hâkiminin vereceği karar kabili temyizdir.

İstinaf mahkemeleri

İstinaf mahkemeleri, kaza mahkemeleri gibi, 27 Ventôse sene VIII kanunu ile ihdas edilmiştir. Bu kanunu takip eden kanunlar bazan Cours d'appel, bazan Tribunaux d'appel ibarelerini kullanmışlardır.

Meclisi müessesan adaletin iki dereceden tevzii esasını kabul etmekle beraber ayrı istinaf mahkemeleri tesisi cihetini iltizam eylememiştir.

Bunun sebebini ihtilâlcî vazın kanunun eski parlamentolere müşâbih teşekküller hakkındaki ihtirazında aramalıdır.

Bir kaza mahkemesinden sadır olan hükümlerden istinaf olunanlar civar kaza mahkemesinde derece kat'iyede rüyet ediliyor ve istinaf talebi tarafların mutabık oldukları bir mahkemeye arz ediliyordu. Taraflar bu bapta uyuşmadıkları takdirde davayı istinafen rüyet edecek kaza mahkemesi çok karışık bir usule tevfiakan taayyün etmekte idi.

Her kaza mahkemesi için civar kaza mahkemelerinden 7 adedini ihtiva eden bir liste tanzim edilerek taraflardan her birine bu listeden arzu etmedikleri üç mahkeme isminin çıkarılması bildiriliyordu.

İstinaf talebinin bu suretle listede ismi kalan mahkemeye arz edilmesi mecburî idi.

Taraflar taaddüt ettikçe pek karışık bir usul halini iktisap eden bu sistem tatbikatta fena neticeler verdi.

İstinaf merciinin de ilk mahkeme seviyesinde ve aynı derece hâkimlerden müteşekkil bir mahkeme olması manevî nüfuzun ve adli mürakabenin tesisine imkân vermedi.

Bundan başka birbirinin kararlarını istinafen tetkik eden mahkemeler arasında ya mukabelei bilmisle müncer olan şiddetli bir rekabet veya karşılıklı bir müsamaha teessüs etti.

Herçi badabat yekdiğerinin kararlarını fesheden veya mütevaliyen tasdik eden mahkeme adedi ihmal edilmeyecek bir yekûna balığ oldu ve bittabi adalet bundan büyük zararlar görüyordu. 27 Ventose sene VIII tarihli kanun bu hale nihayet verdi.

Fransada halen (27) istinaf mahkemesi mevcuttur. Her istinaf mahkemesi bir birinci reis, bir veya müteaddit daire reisleriyle lüzumu kadar azadan tereküp eder.

Mühim istinaf mahkemeleri müteaddit daireleri ihtiva eyler. (27 istinaf mahkemesinden Sekizi tek daireli, Onu iki daireli, Dördü üç daireli, yine dördü dört daireli, Paris istinaf mahkemesi On dairelidir).

Lüzum hasıl olduğu takdirde bir kararname ile muvakkat bir daire teşkili mümkündür.

28 - Nisan - 1919 tarihli kanun, ayrıca her dairenin kısımlara ayrılabilceğini de derpiş eylemiştir. [Madde : 1, 3]

Dairelerden biri adli tatil müddetince nöbetçi kahr. Dairelerin sureti

teşekkülü münavebe usulüne tevfikân adli senenin başlangıcında birinci reis ile daire reislerinden ve en kıdemli azadan mürekkep bir komisyon tarafından tesbit edilerek istinaf müddeiumumîsinin de mütaleası alındıktan sonra heyeti umumiyenin tasvibine, ihtilâf halinde adliye nazırına arz edilir.

Paris istinaf mahkemesinde birinci reis ile daire reisleri tarafından tesbit edilen münavebe levhası mahkeme heyeti umumiyesine arz edilmez.

Hiç bir reis veya azanın ceza dairelerinden birinde bir seneden fazla veya hukuk dairesinde iki seneden fazla bulunmağa mecbur tutulması.

Filiyatta bu kaide servis icaplarının müsaadesi dahilinde tatbik edilebilmektedir.

İstinaf mahkemeleri hukuk dairelerinin hakkı kazası üç sahada cereyan eder.

A) Bu dairelerin başlıca vazifesi salâhiyet hududu dahilinde bulunan kazaî mercilerinden, [kaza mahkemelerinden hâkimlerden, ticaret mahkemelerinden, référé hâkimlerinden] ilk derecede sadır olan kararlardan usulüne tevfikân istinaf olunanları tetkik ve rü'yet eylemektedir.

B) İstinaf mahkemesi, bundan başka muhtelif iki kaza dahilinde bulunan iki sulh mahkemesi veya iki kaza veya iki ticaret mahkemesi veya bir sulh hâkimi ile bir kaza mahkemesi arasında tahaddüs eden merci ihtilâflarını, kendi âzasından veya cinayet veya kaza veya ticaret mahkemesi azalarından biri aleyhine vaki (*Prise a partie*) vazifeden mütevellit mesuliyet davalarını; vazifesi dahilindeki inzibat işlerini; kaza mahkemeleriyle ticaret mahkemelerine mütâallik nakli dava taleplerini ilk derecede ve kat'î olarak hallü faslederler.

C) Hukuk daireleri bir cünhadan dolayı cezaî takip altında bulunan sulh hâkimleriyle kaza mahkemeleri hâkimlerine veya bu mahkeme nezdindeki müddeiumumîlere, bilfiil kumanda vazifesiyle mükellef kolordu kumandanı cenerallara ve valilere ait davaları da görürler.

İstinaf mahkemeleri, daire veya umumî hey'et halinde içtima ederler. Her daire bir reisin daimî reisliği altında toplanır. Birinci reis hukuk dairesine, dairelerin taaddüdü halinde birinci hukuk dairesine riyaset eder.

Birinci reis diğer dairelere de riyaset etmek hakkını haizdir.

1883 Tarihine kadar, reis de dahil olduğu halde hukuk daireleri yedi, ceza daireleri beş kişi ile teşekkül etmekte idi.

30 Ağustos 1883 tarihli kanun teşekkül nisabını, gerek ceza ve gerek hukuk mevaddı için beşe indirdi.

Bu tadilât, istinaf mahkemesi kararlarının nüfuzunu ve aynı zamanda halkın haiz olduğu teminatı tenkis eder mahiyette addedildiğinden evvelâ şiddetli tenkitleri mucip olmuş fakat filiyat bu endişelerin yerinde olmadığını göstermiştir.

Buna mukabil istinaf âzaları adedini azaltmak ve bir hükme iştirak eyleyen hâkimlerin mesuliyetini - hiç değilse manevî - çoğaltmak gibi faydalar elde edilmiş bulunmaktadır.

Bundan dolayı her daire mevcudunun üçe indirilmesi hususunda kuv-

vetli bir cereyan vücut bulmuş ve bu yolda mütâaddit kanun projeleri teklif edilmiştir.

Fazla teminatla ihata edilmesi lüzumlu görülmüş olan bazı işler için hükme iştirak edecek olan hâkim adedinin artırıldığı ve bu gibi celselere hususî bir mahiyet izafesi iltizam edildiği görülmektedir.

Bütün hâkimlerin kırmızı raporlarile iştirak eyledikleri fevkalâde celseler Audience solennelle, iki daireli istinaf mahkemelerinde her iki dairesinin; üç dairelilerde iki hukuk dairesinin; üçten fazla dairelilerde birinci hukuk dairesile diğer hukuk dairelerinden birinin toplanmasile teşekkül eder.

Hükme iştirak edecek hâkimlerin adedi dokuzdan aşağı olamaz.

Fevkalâde celseye birinci reis riyaset eder. Bu celselerde: Hâkimlerin vazifelerinden mütevellit mesuliyet davalarile bir istinaf mahkemesi kararının temyiz mahkemesince nakzı üzerine gönderilen işler rüyet edilir. [1]

Ahvali şahsiyeye mütâallık ihtilâflar 1899 tarihine kadar fevkalâde celselerde rüyet edilen mevat meyanında iken 26 Teşrinisani 1899 tarihli kanun bunların hukuk dairelerinde görülmesini tensip eyledi.

Fevkalâde celseler tamamen lüzumsuz bir teşekkül mahiyetini arzettiğinden ilgaya mahkûm bir müessese olarak telâkki edilebilir.

Istinaf mahkemeleri, birinci reisin daveti üzerine umumî heyet halinde toplanır.

Her adli senenin başlangıcında istinaf mahkemesi dairei kazaiyesinde adliyenin işleyiş tarzı hakkındaki rapor umumî heyette okunarak bu bapta müdavelei efkâr edilir.

Bundan başka hükûmet tarafından gönderilen kanun projeleri hakkında mütalea beyanı, dahili teşkilâta mütâallık mesailin tesbit ve halli de umumî heyetlere aittir.

Mahalli teşekküllerde adli hiyerarşinin en yüksek mertebesini işgal eden istinaf birinci reisi evvel emirde her adli heyete riyaset edene mahsus vazife ve salâhiyetleri haizdir. (Muhakemeyi sevk ve idare, işlerin tevzii bazı işlere gün tayini . . . ilâ . . .).

Bundan maada, istinaf birinci reisi, istidalara cevap verir; Ana ve babanın talebi üzerine küçük hakkında kaza mahkemesi reisi tarafından ittihaz kılınan hapis kararına vaki itirazları tetkik eyler; Kanunun tayin eylediği ahvalde inzibatî salâhiyetini kullanır; Hâkimlik vekarına münafi hareketlerde bulunanlara ihtaratta bulunur; Dairei kazaiye dahilinde terfîa lâ-yık hâkimler hakkında mütalâa dermeyer eder.

Istinaf birinci reisinin idarî mahiyetteki vazifeleri muhtelif kararname ve emirnamelerle muayyendir.

Temyiz mahkemesi

Temyiz mahkemesi, diğer mahkemelerce nihaî derecede ittihaz

[1] 1 Nisan 1837 kanunu ile 16 Mayıs 1835 ve 26 Teşrinisani 1899 tarihli kararnamelerle tadile uğrayan 30 mart 1808 tarihli kararnamenin halen mer'î hükümleri.

kılınan kararlardan kanuna muhalif bulunanları nakzylemekle mükellef olan bir mahkemei âliyedir.

Kanuna, bütün mahkemeler tarafından riayet edilmesini ve kazaî tefirdeki vahdeti te'min eyler.

1 Kânunuevvel 1790 tarihli kanunla ihdas olunan bu müessese Fransıznın adli tarihinde pek mühim ve mümtaz bir mevki ihraz eylemiştir.

Temyiz mahkemesinin ilk menşeiini, krallık devrinin «conseil des parties» sinde aramalıdır.

Bittabi 1790 temyiz mahkemesinin vazife ve selâhiyeti yeni hukuku amme icaplarına tevfikân ve daha vazih şekilde tanzim edilmiş bulunmaktadır.

Bir mahkemei âliyenin tesisi hakkındaki münakaşaya meclisin 8/Mayıs/1790 tarihli celsesinde başlanılarak aynı ayın 24, 25, 26 ıncı günleri devam edilmiş ve mezkûr celselerde atideki kararlar ittihaz olunmuştur :

Aşırı iddialara mahal vermemek için bu teşekküle sadece «Tribunal de Cassation» mahkeme ismi verilmesi ; İçtihat vahdetinin temini maksadile bütün memleket için bir tek temyiz mahkemesinin tesisi ; Adaletin bilâ inkita tevzi edilebilmesi için bu mahkemenin sabit olması ; ve nihayet, temyiz mahkemesinin hiç bir halde ve hiç bir vesile ile davanın esasına bakamaması.

Bu sonuncu kaide şimdiki temyiz teşkilâtının da esas kaidesidir.

28 Floreal sene XII « Senatus - Consulte » ü mahkeme ismini (Cour) Divana çevirdi [1].

Temyiz mahkemesi, halen, bir birinci reis, 3 reis ve 45 azadan mürekkeptir.

Müddeiumumilik vazifesi bir baş müddeiumumi ile 6 umumî avukat Avocats - Généraux tarafından ifa edilir.

Azaların en kıdemlisi Doyen ünvanını taşır.

Temyiz mahkemesi, reisi de dahil olduğu halde 16 şar âzayı ihtiva eden üç daireye istida, hukuk ve ceza dairelerine ayrılır.

Birinci reis dilediği daireye riyaset hakkını haizdir, fakat alelekser hukuk dairesine riyaset eylediğinden mezkûr dairede, bu halde, aza adedi 17 ye baliğ olur.

Birinci reise, gaybubetinde, hukuk dairesi reisi her reise, dairenin en kıdemli azası vekâlet eder.

Her daire, reis de dahil olduğu halde, asgari, 11 aza ile teşekkül eder.

Lüzumunda, bir dairenin aza noksanı, en kıdemlilerden başlamak üzere diğer dairelerin azalarile ikmal olunur.

27 Ventôse sene VIII kanunu temyiz mahkemesinde de münavebe usulünü tesis etmiş olmasına rağmen filiyatta, 1815 tarihindenberi bu usul cari değildir.

Esasen, muayyen devrelerde azanın mecburî olarak bir daireden diğer daireye intikali temyiz mahkemesinin tesisile istihdaf edilen gayeye münafi bir usuldür.

[1] Mahkemei temyiz kararlarına o tarihtenberi Arrêts, mahkemei temyiz azalarına 19 - Mart - 1810 tarihli kararnameye tevfikân Conseillers - müşavir denilmektedir.

İçtihat vahdetinin, azaları daima değişen daireler tarafından temini, müteazat iki fikrin birleşmesi mahiyetindedir. Ancak, temyiz mahkemesinin dahilî nizamnamesine tevfikân ihlâl eden muayyen bir azalığa birinci reisin tensibi ve her iki daire reisinin muvafakatı alındıktan sonra diğer bir daire azasının nakli ve yerine yeni âzanın tahsisi mümkündür.

Adli tatil müddetince istida ve hukuk dairelerinin işlerini ceza dairesi görür.

Müstacel mevaddın intacı için muvakkat bir daire teşkil edilebilir [1].

Kanunla muayyen ahvalde bütün daireler umumî heyet halinde toplanır [2].

Her adli senenin başlangıcında idarei adliye hakkındaki rapor okunmak üzere temyiz mahkemesi umumî heyet halinde içtima eder ve icabında adliye nezaretine lüzumlu gördüğü islâhat tekliflerini yapar.

Umumî heyet, reis de dahil olduğu halde 36 aza ile teşekkül eder.

Hükûmet tarafından berayi tetkik havale edilen kanun projeleri hakkında mütalea beyanı ve inzibat işlerine dair karar ittihazı da umumî heyetlere aittir.

Temyiz mahkemesinin esas vazifesi, derececi nihayede verilip temyiz kabiliyetini haiz kararlar aleyhinde vaki temyiz taleplerini tetkik ve karara rapteylemektir.

Karar veya hükümlerini tetkik ve islâha vazifedar olduğu mahkemeler şunlardır :

(1) Bilumum ceza ve hukuk mahkemeleri, (İstinaf mahkemeleri, cinayet mahkemeleri, ticaret mahkemeleri, kaza mahkemeleri, sulh hâkimleri, Prud'hommes mahkemeleri), [3].

(2) Askerî ve bahrî mahkemeler, (Bu mahkemelerin kararları adliye nazirinin verdiği emre tevfikân baş müddeiumumi tarafından vaki talep üzerine veya tecavüzü selâhiyet veya vazifesizlik noktasından asker olmayan taraflardan birinin müracaatı neticesinde temyizen tetkik olunur).

Davaların temyiz kabiliyeti iki mühim fayda temin eder : 1) Kanunu ihlâl eden veya yanlış tatbik eden hâkimin bu yoldaki hatalarına karşı taraflara nihaî bir müracaat yolu açar.

2) İçtihadın vahdet ve istikrarını temin eder. Temyiz mahkemesi, temyiz olunan davalarda gerek esasta gerek şekilde kanuna muhalif olan kararları nakzeder. Ancak üçüncü bir derece mahkemesi değildir.

Bu esas iki mühim kaideye münfer olur : A) temyiz mahkemesi vakıaları tetkik etmez, onları esas hâkiminin tavsif ve takdir eylediği gibi kabul eder.

C) Ancak bu vakıalara kanunun doğru tatbik edilip edilmediğini araştırır.

Temyiz mahkemesi bu kaideye riayetle mükelleftir. Aksi takdirde selâhiyetini tecavüz etmiş olur [4].

B) Temyiz mahkemesi esas hakkında hiç bir karar ittihaz etmez. Kanunun ihlâlinde veya yanlış tatbikinden dolayı nakzeylediği kararları, kararı veren mahkeme derecesinde bir mahkemeye yollar.

[1] 1870 de Poitiers ve Pau da olduğu gibi.

[2] Mahallî mahkemenin ısrarı halinde ve inzibat işlerinde.

[3] Balıkçı Prud'hommes mahkemeleri hariç.

[4] Temyiz mahkemesinin selâhiyetini tecavüz eylediği hallerde hiç bir islâh zarfı yoktur.

Tatbikatta nakz üzerine işin havale edildiği mahkemenin de aynı hükmü vermesi nadir tesadüf olunur hallerden değildir.

Bu takdirde iş bir üçüncü mahkemeye ve ilâ havale mi edilecektir? Böylece mahallî mahkemeler ile temyiz mahkemesi arasında ihtilâf devam eder durursa netice ne olacaktır?

Bu cihet, adlî teşkilâtın, kuvvetlerin tefriki esasına temas eyleyen mühim bir noktasıdır.

Fransada bu husus hakkında muhtelif devrelerde muhtelif sistem tatbik edilmiştir.

30/Temmuz/1828 tarihli kanuna tevfikân nakz kararını müteakip işin havale edildiği mahkeme aynı suretle karar ittihaz eder ve bu karar aynı sebeplerden dolayı temyiz edilip tekrar nakzedilirse üçüncü defa derece mahkemesi tarafından verilen karar ilk sebepler dolayısıyla temyiz edilemez ve bu suretle kat'i mahiyet iktisap eder.

Bu kanunu tadil eden 1/Nisan/1837 tarihli kanun halen mer'î olan sistemi kurmuştur: İlk nakızdan sonra temyize arzedilen hüküm hakkında heyeti umumiyece ittihaz olunan karara ittiba mecburi olup bu suretle verilecek hüküm aleyhine aynı sebepler dolayısıyla temyiz yoluna müracaat olunamaz ve heyeti umumiye kararı ancak o hadiseye münhasır kalır.

Muhtelif istihalelerden sonra kabul edilen bu sistem kazaî tefsir esasına ve temyiz mahkemesinin gördüğü vazifenin mahiyetine en uygun olanıdır.

Filvaki heyeti umumiyece ittihaz olunan kararların bizde olduğu gibi, mümâsil işlerde mabehülmentisal olması kazaî kuvvetin teşriî sahaya müdahalesini tazammun eder.

Kanunla daimî temas halinde olan temyiz mahkemesi onun boşluklarıyla kursulu noktalarını iyice takdîr edecek vaziyettir. Buna binaendir ki mer'iyet mevkiinden kalkmış olmasına rağmen temyiz mahkemesi eski bir teamüle tevfikân her sene hükûmete, mevzuatı kanuniyenin aksaklıklarını gösterir bir rapor takdimeder.

Temyiz mahkemesinin arzedilen esas vazifesinden maada daha bir çok vazifeleri vardır: A) Hukukta iki istinaf mahkemesi veya aynı istinaf mahkemesine tâbi olmayan iki ceza veya ticaret mahkemesi veya iki sulh hâkimi veya aleliltâk ceza mahkemeleri arasında tahaddüs eden selâhiyet ihtilâflarını halleder: B) Temyiz ve istinaf mahkemeleri dairelerinden veya azalarından biri veya bir cinayet mahkemesi aleyhinde açılan vazifeden mütevellit mesuliyet davalarını görür: C) İstinaf mahkemesi azalarından veya bu mahkemede ifayî vazife eden müddeiumumilerden biri tarafından vazife haricinde işlenen bir cünha veya cinayetten dolayı takibata mahal olup olmadığına karar verir [1]: D) Ceza mevaddında ammenin emniyeti noktasından veya şüpheyi dâî esbap dolayısıyla, hukuk mevaddında filî veya hukukî sebeplere binaen vukubulan dava nakli taleplerini tetkik eder.

E) Cezada iadei muhakeme taleplerini tetkik eder.

F) Vazifesi dahilindeki inzibat işlerini görür.

II

İtalya

İtalya adliye teşkilâtının esasî 6 Kânunuevvel 1865 tarihli kanunla kurul-

[1] Bu takdirde temyiz mahkemesi işi bir istinaf mahkemesine havale eder "Usulü cezaiye madde: 482."

muş, krallığın bidayeti teşekkülünden bu güne kadar mevkii iktidara geçen bütün hükümetler teşkilât meselesile ayrıca ve ehemmiyetle meşgul olmuşlardır.

Umumî esasları mahfuz kalan mezkûr kanuna yapılan tadiller o kadar çoğalmıştır ki halen bunlardan hangilerinin tatbiki icabedeceği hususunun tayini bir hayli güçleşmiştir [1].

Teşkilâta müteallik tadillerin adedi seksene balığ olduğunu söylemek bu bapta bir fikir edinmek için kâfidir.

Bu müteferrik kanun ve kararnameler 1923 senesinde bir Texte unique halinde ve 227 madde de toplanmış, ahiren bu kanun da bazı tadillere uğramıştır.

İtalya mahkemeler teşkilâtı istinat eylediği ana prensipler itibarile Fransa teşkilâtına çok müşabihdir.

«Bonapart» ın fütuhatile İtalyaya aynen intikal eden Fransa adliye teşkilâtı Sardonya Krallığında idame ettirilmiş ve bilâhare 1860 tarihinde bütün krallığa teşmil edilmiştir.

Bu müşabehet dolayisile İtalya sisteminin Fransa sisteminden ayrılan cihetlerini kısaca tetkik ve irae ile iktifa edeceğiz.

İtalyada da, Fransada olduğu gibi adli hiyerarşinin en üstünde kanunların her yerde tam ve yeknesak olarak tatbikını temin ile mükellef bir temyiz mahkemesi vardır.

Teşkilâtın bidayetinde merkezleri Roma, Torino, Palermo, Napoli ve Floransa'da bulunan beş temyiz mahkemesi mevcut idi.

6 Kânunuevvel 1888 tarihli kanuna tevfikân isdar olunan 10 Şubat 1889 tarihli kararname ceza mevaddından temyiz olunanların kâffesinin Romada rüyet olunacağını tesbit ve diğer dört temyiz mahkemesinin ceza dairelerini ilga eylemiştir.

Ahiren hukuk daireleri de kaldırılarak bütün İtalya için Romada teşekkül eden tek bir temyiz mahkemesi tesis edilmiştir.

Temyiz mahkemesi : A) Adli makamlarla idarî makamlar arasındaki vazife ve salâhiyet meselelerini tanzim ve umumî mahkemelerle hususî mahkemeler arasındaki selbî veya icabî hakkı kaza ihtilâflarının hal ve hususî mahkemelerin verdikleri hükümleri vazife veya tecavüzü salâhiyet noktasından nakzeder.

B) Hukukî veya ticarî mevadda istinaf derecesinde verilen kararların nakzı hakkında vaki olan müracaatları;

C) Ceza davalarında cinayet mahkemeleri, bidayet mahkemeleri ve sulh mahkemeleri tarafından verilen gayri kabili istinaf veya istinaf derecesinde olan hükümlerin ve ceza usulü mahkemeleri kanununa tevfikân aleyhlerine temyiz tarikına müracaat caiz olan sair kararların bozulması için vaki olan müracaatları tetkik ve karara rapteder. (Madde : 62).

Temyiz mahkemesinin vazifesi ile sair salâhiyeti hakkındaki ahkâmı mahsusa, usul kanunları, adli kanunlar ve temyiz nizamnamesile tayin edilmiştir.

Temyiz mahkemesi, iki hukuk ve iki ceza dairesinden mürekkeptir. Her dairede yedi âza ile hüküm verilir.

Heyeti umumiyeye içtimaları hukukî mevat mevzuu bahisse iki hukuk dairesinin; ceza mevaddı mevzuu bahisse 2 ceza dairesinin birleşmesiyle yapılır.

Heyeti umumiyeler, en az, on beş âza ile teşekkül eder.

Temyiz mahkemesi, bir birinci reisten, daire reislerinden ve âzalardan tereküp eder. [2]

[1] Adliye nazırı Mösyo Rocco'nun meclisteki beyanatından iktibas edilmiştir.

[2] Temyiz sınıfında bulunan hâkim ve müddeiumumilerin adedi 187 dir. Bu adede istinaf ve bidayet mahkemelerinde vazife gören temyiz hâkimleri de dahildir.

Birinci reis, birinci daireye ve muvafık gördüğü takdirde diğer dairelere, merasimli içtimalara ve heyeti umumiye içtimalarına riyaset eder.

Dairelerin ne suretle terekkep edeceği, her adli senenin başında tasdikı âliye iktiran eden kararname ile tespit olunur.

Hukuk dairelerinin her birine birden ziyade daire reisi verilebilir.

Teşkilât kanununa merbut cetveli mahsusunda gösterilen mahallerde hakkı kazası Distreto ya şamil birer istinaf mahkemesi vardır. Her istinaf mahkemesi hukuk ve ceza dairelerine ayrılır. Hukuk daireleri beş, ceza daireleri dört kişi ile teşekkül eder [1] Madde : 43

Istinaf mahkemeleri :

1 - Mevaddı hukukiyede : A) Bidayet hukuk mahkemeleri veya hakimler tarafından bidayeten verilmiş olan hükümlerden istinaf olunanları ;

B) Ve kanun tarafından kendilerine tevdi edilmiş olan nizasız işleri görürler.

2 - Ceza mevaddında : A) Bidayet mahkemelerinden sadır olan hükümlerden istinaf olunanları derececi nihaiyede rüyet ederler ;

B) İstintakın kapanmasına ve ittihama ait karar verirler ;

C) Ceza mahkemeleri usulü kanunu ile diğer kanunlar tarafından kendilerine tevdi olunan vazifeleri ifa ederler.

Her istinaf mahkemesinde beş azadan mürekkep bir heyeti ittihamiye bulunur.

Istinaf mahkemesi merkezi haricinde de daire teşkili mümkündür. Bu daireler aynen istinaf mahkemesinin vazifesini haizdirler.

İnzibatî işler müstesna olmak üzere merkez haricindeki istinaf dairesi reisi ve umumî avukatı istinaf reisi evvelinin ve istinaf müddeiumumisinin salâhiyetlerini kullanır.

Her istinaf mahkemesinde bir reisi evvel bulunur. Reisi evvelin idarî mahiyette geniş ve şümüllü vazifeleri vardır [2]. (Devair ve memurini adliye üzerindeki nezaret hakkı ve inzibatî salâhiyeti gibi).

Hukukta : Esas itibarile birinci derecede verilen bilumum hükümler kabili istinaftır.

Kanunun kabili istinaf olmadığını sarahaten beyan eylediği hususat istisna teşkil eder.

Hakemlerin (1- Dostane telifi beyne mezun oldukları ; 2 - İstinaf hâkimî sıfatile karar verdikleri ; 3 - tarafeyn istinaf hakkından vaz geçtikleri ahval bu meyandadır.

Bundan başka 4 - Bir sulh hâkiminin reddi talebine ; 5 - Vesaiki müekkiline iade etmediğinden dolayı vekilin tazminat itasına. 6 - Ehli hibrenin reddine ;

[1] Bütün İtalyada istinaf hâkimleriyle istinaf müddeiumumi ve muavinlerinin adedi "827" dir.

[2] İtalya mahkemeler teşkilât ve hâkimler kanununun hâkimlere müteallik kısmında münderiçtir.

7 - İcra safhasında butlan itirazlarına dair olan kararlar kabili istinaf değildir).

Fransaya ait kısımda arzedildiği veçhile İtalyada da sulh hâkimlerince ittihaz olunan kararların istinaf mercii bidayet mahkemeleridir.

Her istinaf mahkemesi dairei kazaiyesinde bir veya müteaddit cinayet mahkemesi bulunur.

1923 tarihli kanuna göre cinayet mahkemesi bir reisle o dava jürisini teşkil eden 10 azadan teşekkül etmekte idi.

Son seneler zarfında Almanyada olduğu gibi İtalyada da başgösteren jüri aleyhtarlığı cinayet mahkemesi teşkilâtının tadiline müncer olmuştur.

Bu tadili müteakip her cinayet mahkemesi ikisi meslekten, beşi müntehap olmak üzere yedi hâkimden tereküp eder.

İstinaf daire reislerinden biri reislik vazifesini görür.

İstinaf mahkemesi reisi evveli dilediği ahvalde cinayet mahkemesine riyaset etmek hakkını haizdir. (Madde 51)

Cinayet mahkemesi : Kanunun idam veya müebbet hapis cezalarile cezalandırdığı ve yahut asgari haddi sekiz azamî haddi 12 seneden aşağı olmayan hapis cezası tayin eylediği cürümlere müteallik davaları görür.

İşlerin kesreti dolayısıle muhakemeleri, 15 günden fazla devam etmesi ne lüzum hasıl olan cinayet dairelerine iki reis tayin olunabilir. Bu reislerden her biri istinaf reisi evveli tarafından her üç aylık devrede rüyet edilecek davalar için tanzim olunacak sıraya göre münavebe suretile muhakemeleri idare eder.

İstinaf mahkemesi merkezi haricindeki cinayet mahkemesi reisliği vazifesi mahallî bidayet mahkemesi reisine de tevdi olunabilir.

Cinayet mahkemelerindeki müddeiumumilik vazifesi bizzat istinaf müddeiumumisi veya muavinlerinden biri veya umumî avukat tarafından ifa edilir.

Maahaza istinaf müddeiumumisi, cinayet mahkemesinin bulunduğu merkez müddeiumumisine müddeiumumilik makamını işgal etmesini emredebilir.

İtalya adli teşkilâtının esas mahkemesi ; «Tribunale» bidayet mahkemesidir. Bu itibarla kanunun diğer mahkemelere verdiği bütün işleri bu mahkeme görür. (Cezada sulh hâkimleriyle cinayet mahkemelerinin, hukukta sulh hâkimleriyle meslekî teşekküllerin vazifesi haricinde kalan davalar).

İş çok olan merkezlerdeki bidayet mahkemeleri müteaddit ceza ve hukuk dairelerine ayrılır. Her daireyi teşkil edecek hâkimler kararnamei kiralî ile tesbit olunur.

Bidayet mahkemelerinin ceza ve hukuk daireleri üç hâkimle teşekkül eder.

Müteaddit daireli mahkemelerde bidayet reisi birinci daireye riyaset eder.

1925 senesi istatistiklerine göre bidayet mahkemesi reis, hâkim, müddeiumumî ve muavinlerinin adedi "2350,,ye balığ olmaktadır.

Bu adede yukarıda arzedilen 827 istinaf hâkim, müddeiumumî ve muavini ile 187 temyiz hâkim, müddeiumumî ve muavini ilâve edilecek olursa bütün İtalyada sulh hâkimleri hariç 3364 hâkim ve müddeiumumînin mevcut olduğu görülür.

Her "Mandamento,, da bir sulh hâkimi "Pretura,, bulunur.

Sulh Hâkimleri :

Hukukta : Miktar veya kıymeti 1500 lireti tecavüz etmiyen bilumum davalara ;

Gezada : Azamî haddi üç seneden fazla olmıyan hapis cezası veyahut yalnız veya tahdidi hürriyeti mutazammın bir ceza ile birlikte on bin lireti tecavüz etmiyen para cezasını müstelzim suçlara ait davalara bakarlar.

Maamafih bidayet müddeiumumîsi, mürafaa başlayıncıya kadar sulh hâkimlerine ait olan ceza davalarını bidayet mahkemesine nakletmek salâhiyetini haizdir.

İtalyada hususî bir teşekküle tabi ticaret mahkemeleri yoktur. Evvelce meslek hâkiminin riyaseti altında tüccar hâkimlerle teşekkül eden ticaret mahkemeleri 1888 kanunu ile ilga edilmiş bulunmaktadır.

Hututu umumiyesi itibarile mülâhaza edilecek olursa İtalya adliye teşkilâtı ile Fransa adliye teşkilâtı arasında aşağıdaki farklar tebarüz eder :

İtalya sulh hâkimlerinin Pretura vazife ve salâhiyetleri Fransadaki Justice de Paix sulh hâkimlerinden çok vasideir.

İtalyada uzlaştırma için Conciliatori denilen ayrı hâkimler vardır.

İtalyada cinayet mahkemeleri, jüri yerine, vakıalarda olduğu kadar hukukî mesailde de rey sahibi olan müntahap hâkimlerle teşekkül eder.

Fransada, İtalyada mevcut olmıyan tüccardan müteşekkel müntahap ticaret mahkemeleri vardır.

İtalyada, istinaf birinci reisleri daha geniş salâhiyeti haizdir.

İtalya temyiz mahkemesinde iki hukuk ve iki ceza dairesi vardır.

III

Almanya

27 Kânunusani 1877 tarihli adliye teşkilât kanunu bütün Almanya için yeknasak bir teşkilât esasını kurdu. O tarihten evvel, konfederasyonu teşkil eden devletlerin birbirine uymıyan ve muhtelif prensiplerden mülhem olan teşkilât ve kanunları vardır. Konfederasyonda adalet müesseselerinin bütün şekilleri, adliye teşkilâtı için tasavvuru mümkün olan sistemlerin kâffesi hakikî bir nizamsızlık içinde ve girift bir halde yaşıyordu.

Teşkilâtteki prensip vahdetine tek bir devletin müesseselerinde bile tesadüf edilemiyordu. Bu hal, kurunu vustadaki siyasi keşmekeşin Almanya'ya bıraktığı bir miras mütevali fütuhatların tevhit eylediği zarurî bir netice idi. Mahkemelerin vazife ve salâhiyeti, sureti teşekkülü, hattâ isimleri her şeyi, hudut aşıkça değişiyordu. Bu adli nizamsızlığın tasviri ancak tarihi bir kıymet ifade edebileceği cihetle tetkikimizin mevzuu haricindedir.

Bu hal, kuvvetli ve yekvücut bir imperatorluk te'sisini gaye edinenlerin dikkat nazarından kaçmadı. Adli vahdeti temin için derhal harekete geçildi. 1861 tarihli ticaret kanunu 1869 tarihinde şimali Almanya konfederasyonuna, 1871 tarihinde bütün imparatorluğa teşmil edildi. 1870 tarihinde mevkii mer'iye'ye giren ceza kanunu 15 Mayıs 1871 tarihinde aynı vüs'atle tatbik sahasına girdi. Bunu teşkilâtteki islâhat takip eyledi.

Adli teşkilât ve kanunlardaki «Vahdet»in ehemmiyetini Reichstag'ın açılma merasiminde (29 Teşrinievvel 1874) İmperator bizzat izah ve teyit eyledi.

«Arzedilecek kanun projeleri, uzun senelerdenberi bir zaruret olduğu teslim edilip tahakkuku hedef ittihaz edilen adaletteki vahdeti temin edecektir. Bu kanunlar, diğer memleketlerin uzun zaman evvel nail oldukları ve bizim de artık mahrum olmamaklığımız lâzımgelen bir nimeti bahşetmiş olacaktır» Yolunda imparator tarafından irat olunan nutku Prens Bismarkın aynı gün tevdi eylediği projeler takip eyledi. Bu projeler parlâmentonun 21 Kânunuevvel 1876 tarihinde kanuniyet kesbetmiş ve 27 Kânunusani 1877 tarihinde mevkii mer'iye'ye girmiştir.

Böylece, bu büyük imparatorluğun adli islâhatı on sene zarfında tamamlanmış ve tahakkuk eylemiş bulunuyordu.

Almanya teşkilâtı adliye kanunu, adaletin tevziini tanzim eden umumî prensiplerle adli vahdetin ana hatlarını ihtiva eylemektedir: Bütün Almanya için aynı mahkemeler; Aynı işler, her yerde, aynı mahkemelere. İşte kanunun ruhu.

Bu kanuna göre kaza hakkı, ilk derecede, sulh mahkemeleri» Amtsgericht» ile Lend gericht Tribunal Regional vilâyet mahkemeleri tarafından istinafta mafevk mahkemelerce Tribunal Supérieur, temyizen Reichs gericht imparatorluk mahkemesi tarafından kullanılmaktadır. Bazı mahkemeler (Land gibi), işlerin ehemmiyet derecesine göre aynı zamanda ilk veya istinaf derecesi vazifesini görürler. Her mahkeme hukuk ve ceza işlerini de görür.

Hukuk mevaddının nisbeten ehemmiyetsiz olanları Amts mahkemelerinde; diğerleri Land mahkemelerinde rü'yet edilir.

Amts mahkemelerinde görülen davalardan istinaf olunanları Land mahkemelerinde istinafen rü'yet edilir. Land mahkemesinin istinaf mercii Tribunal Supérieur mafevk mahkemedir.

Ceza mevaddından, Kabahatlarla hafif cürümler Schöff'en gericht, Echevins mahkemelerinde; Ağır cürümler ile, hafif cinayet mevaddı ve Schöff'en mahkemesi kararlarından istinaf olunanları vilâyet «Land» mahkemelerinin ceza dairelerinde; Mühim cinayet davaları cinayet mahkemelerinde görülür.

Almanya mahkemeler teşkilâtının silsile itibarile teşekkülü ve müşterek kaideleri bu arzedilenlerdir.

Teşkilâtın bidayetinde bütün Almanyada :

1914	Amts	mahkemesi.
172	Land	mahkemesi
28	Mafevk	mahkemesi. Muhtelif devletlerinde muhtelif isimler alır.

(Berlinde : Kammergericht. Bazı devletlerde : Oberlandgericht, Appellationgericht).

1 — Reichgericht Temyiz mahkemesi.

Mevcut bulunmakta idi. Bilâhare yapılan tadillerin mühim farklar tevhit eylediği tahmin edilemez.

Teşkilâtın işleyiş tarzını tesbit için her çeşit mahkemenin vazife ve salâhiyetile mekanizmasını tetkik sureti vardır.

Amtsgericht

Amts mahkemesinin hakkı kazası yalnız hukukî ve ticarî mevadda münhasırdır. Hukuk ve ticaret davalarından miktar ve kıymeti 300 markı tecavüz etmiyen davalarla, kıymet tahdidi olmaksızın alelilâk mucir ile müstecir, ev sahibi ile hizmetçisi, otelci ile müşterisi arasında mütekevvîn davaları, av hayvanatı tarafından iras edilen zarar ve ziyan davalarını hallü faslederler.

Amts mahkemesinin vazifesi, esas itibarile, mahiyeti veya miktar ve kıymetinin azlığı dolayısıyla seri bir neticeye raptı icap eden işlere şamil olup ihtilâfın tahaddüs eylediği mahalde icrayı kaza eden veya icap ettikçe o mahalle kolaylıkla gidebilen az masraflı bir adalet merciidir. Ahvali şahsiyeye ait bususatın kâffesi vilâyet (Land) mahkemelerinde görülür.

Amts mahkemesinde cereyan eden usulü muhakeme basitleştirilmiştir. Lâyiha teatisi ve sair tahriri muamelelerin ifası mecburî değildir. Taraflar, iddia ve müdafaalarını bizzat yapabilirler. Avoué - Avocatın huzuru şart değildir.

Amts mahkemesinde münferit hâkim esası caridir. Aynı mahkemede müteaddit hâkim bulunduğu takdirde bunlardan her biri münferiden ve müstakilen vazife görürler. (Madde : 22,23)

Hukuk mevaddını rüyetle mükellef olan Amts mahkemesinin yanbaşında ceza işlerini gören Schöffengericht : Echevins mahkemesi yer alır. Echevins, halk tarafından ve onun içinden seçilen hâkimlerdir. Hâkimlerin bu suretle intihap edilip edilmemesi meselesi Almanyada yarım asır süren ve hukuk âlimlerini olduğu kadar hükûmetlerini de alâkadar eden münakaşalara mevzu olmuştur.

Siyasî hukuk ve adli teşkilâtın en mühim esaslarına dokunan bu münakaşaların tahlili tetkikimizin mevzuu haricindedir.

Schöffengericht. (Bizim tabirimizle: Sulh ceza mahkemesi) Amtsgericht hâkimi ile iki müntahap hâkimden mürekkeptir. (Madde: 25 ve 26).

Meslek hâkimi riyaset vazifesini görür. Kanunun ona tanıdığı üstünlük bundan ibarettir. Hâkimlerin üçü de muhakemenin bütün safhalarında bulunur, beraberce müzakere ve itayi hükmederler. Muhakeme esnasında müntahap hâkimler de vakialara veya kanuna temas eden bilcümle mesail hakkında, mücrimiyet takdirinde olduğu kadar kanunun tatbikinde de rey sahibidirler.

Müntahap hâkimlerin hukukî vaziyeti meslek hâkiminin vaziyetinin aynıdır. Birincilerle ikinciler aynı hukuku haiz olup bir birlerine tamamen müsavî vaziyette sayılırlar.

(Ceza muhakemeleri usulü kanununun 227, 230, 231, 243, 244, 246, 264 üncü ve adliye teşkilâtının 173 ve 185inci maddeleri bu mahkemenin işleyiş tarzını tesbit eylemektedir).

Müntahap hâkimlerin vazifesi muhakemenin hitamile nihayete erer.

Mürafaaya takaddüm eden veya mahkemenin hitamını takip eden muamelelerin kâffesi, tahkikatın tevsiini emir, ilâmların tevdiî, müddetin müruru dolayisile istinaf talebinin reddi hususları Amts hâkimi tarafından yapılır.

Usul kanunu, muhakeme celseleri arasında Amts hâkiminin yalnızca yapacağı muameleleri tadat etmektedir.

«Schöffengericht» sulh ceza mahkemesinin madde itibarile salâhiyeti kabahat ve cünhaya şamildir. (Madde 27)

Bu mahkeme kabahat mevaddının kâffesine (8 günden altı haftaya kadar hapis, 150 marka kadar cezayı nakdî) ve hafif cezalı cünhalara (azamî üç ay hapis ve 600 mark cezayı nakdî) müteallik mevaddı rüyet eder.

Fransız kanununun suçları kabahat, cünha ve cinayet olmak üzere üç taksim suretile üç nevi suçu ayrı ayrı mahkemelerde gördürmek hususunda kabul eylediği esasa Alman kanununda tesadüf edilmemektedir.

Alman sistemi, hakikî hayatın icaplarını, ve adaletin iyi işlemlerini temin eden tedbirleri, mantık icaplarına üstün tutmuştur.

Cürüm nisbeten ehemmiyetsiz ise adaletin masrafsız ve bilhassa seri bir tarzda tecellisi, suçlunun uzun zaman geçmeden cezasını çekmesi, cezanın müessir olabilmesi noktasından zarurîdir. Diğer taraftan işlenen filin ehemmiyet derecesile onun zecri için harekete gelecek kuvvet ve vasıtalar arasında bir nisbet tesisi lâzımgelir.

Küçük lir cezayı müstelzim ehemmiyetsiz bir cürmü, bir hayli masraf ve zaman sarfını istilzam edecek surette hâkimi müteaddit ve uzak olan yüksek bir mahkemeye sevketmekte aşikâr bir aykırılık vardır. Bu kabil sıklıkla işlenen ve nisbeten ehemmiyetsiz addedilebilecek mahiyetteki suçların yakın mesafede seri bir tarzda ve az masrafla işleyen Schöffengericht mahkemelerine gördürülmesinden hazine ve bizzan adalet istifade eder.

Alman vazii kanunu hakikî ihtiyaçlara uyan bir teşkilât vücude getirmek hususunda bu tedbirle iktifa eylemiş değildir. Mahiyetleri itibarile

şiddetli cezaları mucip olan cürümler yüksek mahkemelerde görülür. Bununla beraber bazı hallerde zararın ehemmiyetsizliği, işlenen fiilin ve mücrimiyetin ehemmiyet derecesini çok düşürür. Bu takdirde korkunç bir isim taşıyan cürüm, tabir caizse, adeta tebdili mahiyet eder, ve hakikatta ehemmiyetten âri bir vakiya inkılâp eder.

Schöffen mahkemesi vazifesinin, azamî haddi yüksek olmayacağı tabii bulunan muayyen bir cezayı müstelzim efale inhisar ettirilmesi, inhina kabul etmeyen bir kaide vaz'ı suretinde tecelli ederdi ki bu takdirde hâdis ve vakıalar işlenen suçun ehemmiyetini ne derece indirirse indirsin yine yüksek mahkemeye arzını icap ettirirdi. İşte Alman vazii kanunu bundan içtinap etmek için mahirane bir tefrik esasını kurmuştur.

Masrafsız ve seri tarzda iş gören Schöffen mahkemesi hukukan veya vakiaya göre, bir başka tabirle ceza kanunu müvacehesinde veya suçun nevi ne olursa olsun mahkemeye arzedilen hâdis'e göre ehemmiyetsiz olan ve binnetice hafif bir cezayı istilzam eden cürümlere müteallik davaların kâffesini rüyetle mükelleftir. Bu suretle Schöffen mahkemesi bilumum kabahatlerle, 600 marka kadar cezayı nakdî ve üç aya kadar hapis cezalarını müstelzim cünha mevaddından başka, şahsî davacının tahrikile kabili takip hakaret davalarını, çalınan eşyanın kıymeti 25 markı tecavüz etmeyen hırsızlık cürümlerini, miktarı 25 markı geçmeyen zimmet ef'alini, zararın miktarı 25 markı tecavüz etmediği takdirde, sahtekârlık ve gayrin malı üzerinde ika edilen zarar ve tahrip cürümlerini, muin olmak veya yataklık yapmak suretile olan iştiraklerde fili aslî Schöffen mahkemesinin vazifesi dahilinde ise buna müteferri iştirakleri rüyet ederler.

Alman kanunu yukarda arzedilen kaideyi tatbikte daha ileriye giderek Schöffen mahkemesini, vazifesi dahilinde olmamakla beraber, tâbi bulundukları vilâyet mahkemesi tarafından selâhiyet kararıle kendisine tevdi edilen cünha mevaddını da rüyetle mükellef tutmuştur. Vilâyet mahkemesi işlenen fiilin üç ay hapis veya 600 mark para cezasından yukarı bir cezayı istilzam etmiyeceğini kestirdiği ahvalde dava dosyasını Schöffen mahkemesine gönderir. Bu takdirde Schöffen mahkemesi vilâyet mahkemesinin takdirile mukayyet olmayıp, edineceği kanaata göre, dilerse cezanın azamî haddine, yani beş seneye kadar hükmedebilir.

Görülüyor ki ; Schöffen mahkemesinin vazife hududunu A ; Cezanın haddi, B) İka edilen zararın ehemmiyeti derecesi, C) Cürmün, içinde işlendiği şerait, tayin etmektedir.

Umumî harpten evvel yapılan istatistiklere göre kabahat mevaddından başka cünha mevaddından % 88, 3 nün Schöffen mahkemelerinde ve % 11,7 sinin vilâyet mahkemelerinde görüldüğü ve bu suretle Schöffen mahkemelerinin aynı zamanda cünha mevaddının büyük ekseriyetini rüyet eden mahkeme halini aldığı tesbit edilmiştir.

Bu derece geniş selâhiyeti haiz bir mahkemede ekseriyetin halk tarafından müntahap unsurlarda olması hususunun tevlit edebileceği tehlikenin Alman vazii kanununun nazarı dikkatinden kaçmayacağı tabii idi. Bu tehli-

keyi icabında tesirsiz bırakacak teminatlara ihtiyaç vardı.

Schöffengericht den sadır olan hükümlerin münhasıran meslekten yetiştirme hâkimlerden müteşekkil vilâyet mahkemesinde kabili istinaf olması bu ihtiyacı tatmin eyledi. (Ceza muhakemeleri usulü kanununun 354 cü maddesi.)

Ekseriyeti halk arasından seçilecek unsurlardan mürekkep olan Schöffen mahkemesi bu vecih üzere hakiki bir adli mürakabeye tâbi tutulmuş bulundugundan bu unsurların tecrübesizliğinden mütevellit mahzurlar da bertaraf edilmiş oluyordu.

Schöffengericht huzurunda sulh hukuk kısmında da olduğu gibi usul muamelâtı basit bir hale ifrağ edilmiştir.

« Schöffengericht » e intikal eden işlerin hiç biri ilk tahkikata tâbi değildir.

Schöffen mahkemesinin vazifesi dahiline giren bir suçtan, şikâyetname veya zabıt varakası mündericatile ittilâ hasıl eden müddeiumumi, lüzum görürse icra edeceği anketi müteakip, maznuna isnat olunan suçun neden ibaret olduğunu ve sübut sebeplerini muhtevi bir iddianame tanzim ve dosya ile birlikte Amts hâkimine tevdi eder. Hâkim son tahkikatın açılmasına mahal olup olmadığına karar verir.

Müntahap hâkimler, ancak kanunda yazılı sebepler dolayısıyla reddedilebilir : (Müntahap hâkim, suçtan zarar görmüş ise, maznun veya mağdur ile aralarında evlilik veya vesayet rabitası bulunmuş veya bunlardan birinin nesebten veya sebepten usul veya fîrûu veya üçüncü dereceye kadar akrabası olursa veya aynı davada müddeiumumilik veya müdafilikte bulunmuş veya ehlihibre sıfatile dinlenmiş ise).

Schöffengericht de meslek hâkiminin yanibaşında müntahap hâkimlerin bulunması esasının üç istisnası vardır :

1 - Kabahat mevaddında maznun yakalanıp hâkim huzuruna çıkarıldığında suçu inkâr eylemez ve müddeiumumilik de buna muvafakat ederse « Ceza muhakemeleri usulü kanununun 211 inci maddesi », (Bu hüküm meşhut suç hadiseleri dolayısıyla müntahap hâkimlerin maruz kaldıkları kuvvetli bir itirazı refeylemektedir). Amts hâkiminin tatbik edeceği usulü muhakeme Schöffen mahkemesinde tatbik edilen usulü muhakemedir.

2 - Alman ceza muhakemeleri usulü kanununun 447 inci ve müteakip maddelerine tevfi kan kabahat ve cünha nevinden olup kanunda muayyen cezasının azamî haddi üç ayı tecavüz etmeyenlerden altı hafta hapis veya 150 mark para cezasını istilzam edenleri hakkında duruşma yapmaksızın bir ceza kararnamesile « Strafbefehl » karar verebilir.

(Alman ceza muhakemeleri usulü kanununun ceza kararnamesine müteallik hükümleri ceza usulü kanunumuzun yedinci babının birinci faslını 386 - ilâ 391 inci maddelerini teşkil eylediğinden bu mevzu hakkındaki mütemmim izahat için mezkûr maddelere müracaat olunabilir).

3 — Orman kanunile, şehir harici polis nizamâtına muhalif ef'alin muhakemesinde, müntahap âza bulunmaz.

(Alman ceza muhakemeleri usulü kanununun mer'iyete mütaallik 3 üncü maddesi).

Ceza muhakemeleri usulü kanununun vazeylediği bu taahhüdattan başka, adli salâhiyete, kabahat mevaddında mühim bir istisna teşkil eden idarî salâhiyette zikredilmelidir.

Konfederasyonu teşkil eden devletlerin hemen kâffesinde idarî mercilere kabahat ef'alini, ceza kanununda yazılı cezaların tertibi suretile, zecir ve tenkil salâhiyeti verilmiştir.

Ceza muhakemeleri usulü kanunu, bu kabil kanunların mevcudiyetini, idarî mercilerce hükmedilecek ceza haddinin 150 markı veya 14 gün hapsi tecavüz etmemesi şartile kabul ve idame ettirmektedir.

Devletlerin hususî mevzuatına nazaran polis ve idare âmirleri Saksonya, ve Vürtemberg de 150 mark para cezasını ve 14 güne kadar hapis, Prusya ve Valdek de 30 mark para cezası ve üç gün hapis (arrêts) Hamburg ve Oldenburg da 150 mark para cezası hükmedebilirler.

Kabahat ef'alinin kâffesini rü'yet, hiç bir tefrik yapılmaksızın idarî mercilere bırakılmış değildir. Bir çok devletler cemiyet için vahim sayılabilecek bazı kabahat ef'alini, dilencilige, serserilige, fuhşa (Hamburg ve Şvarzburg ta) havaici zaruriyedeki hilelere müteallik kabahatları idarî mercilerin salâhiyeti haricinde bırakmıştır.

Belediye reisleri, zabıta belediye, demiryolları idaresi, demiryolları zabıtasına, idarî merciler vergi kanunlarına müteallik hususatta kabahat ef'ali için ceza hükmetmeğe salâhiyettardır.

Idarî merciden bu yolda verilen kararların kâffesi (8) gün zarfında Schöffen mahkemesinde kabili itirazdır.

Hamburg ve Vürtemberg de suçlu itiraz için idarî veya adli tariklerden dilediğini seçmekte muhayyedir.

Saksonya ve Brunsvikte de idarî itiraz yolu kabul edilmemiştir.

İtiraz hakkı, (Tatbikatta ekseriya gayri müessir) bir teminat eddedilse bile, polise ve idarî mercilere bilâ muhakeme ceza tayini hususunda verilen salâhiyetin, azamî derecede tahdidi icap eder.

Almanya mahkemeler teşkilâtının ilk kademesini teşkil eden « Amtsgericht » sulh mahkemesi [1] hukukta münferit hâkimle, cezada Amts hâkiminin yanına iki müntahap hâkimin [2] ilâvesile teşekkül eder.

Amts hâkiminin yukarda arz ve izah edilen esas vazifelerinden maada ceza ve hukuk muhakemeleri usulü kanunu ile mahalli kanunların kendisine tevdi eylediği bir çok munzam ve müteferri vezaifi vardır. Kanunların, hâkimin huzurunu şart kıldığı adli muamelelerin kâffesine iştirak eder. Ve bu bapdaki kararlarını müdafaa yapmaksızın verir.

[1] Amtsgericht bünyesi itibarile tamamen sulh mahkemesi mahiyetinde olmamakla beraber Amtsgericht için sulh hukuk Schöffengericht için sulh ceza ibarelerinden daha uygun tabir bulunamamıştır.

[2] Schöffengericht müntahap hâkim olabilmek için: Alman tabiiyetinde olmak, 30 yaşını bitirmiş ve intihap edilen yerde iki senedenberi mukim olmak lâzımdır.

Bundan başka Almanya büyük bir inkişafa mazhar olan ve Justice Volontaire (Freiwillige Gerichtsbarkeit) denilen muameleler de Amts hâkim vezaifi meyanındadır.

Bu mütenevvi ve müteferrik vezaif (sicilli ticaret ihtira beratları sicilli, imtiyazlı haklar sicilli, köylü emvali sicilli, borç ve rehin sicilli, ipotek sicilli, vesayet işleri, tesislerin mürakabesi, ahvali şahsiye sicilleri mürakabesi, vasiyet işleri, noter işlerinden mühim bir kısmı, verasetin tesbiti işleri..... ilâ) teşkilâtta ziyade usul kanunlarına taallük eylediğinden bu hususta fazla tafsilâta girişmeyi faydalı görmemekteyiz.

Amts mahkemesinden sadır olan hüküm ve kararların (Jugement, Décision ve Ordonnance) kâffesi kabili istinaf ve temyizdir. İstinaf ve temyiz mercii vilâyet mahkemesidir. (Landgericht).

Bu teminat, münferit hâkim esasını terviç etmeyenleri de tatmin edecek mahiyettedir.

Amts mahkemesinin Almanya adliye mekanizmasında mühim ve faik bir mevkii vardır. İşlerin büyük ekseriyeti madde itibarile salâhiyeti geniş olan bu mahkemeye arz edilir.

Adliyedeki cehdû gayretin mihverini, büyük yükü taşıyan, bu mahkeme teşkil eder. Bu itibarladır ki adli Hiyerarşinin ilk mertebesinde bulunmakla beraber ona sulh mahkemesi demeyi muvafık bulmamış ve daima Almanca ismini tekrarlamaya mecbur olmuştuk. Yine bu sebepten dolayı Amtsgericht hâkimliği Alman teşkilât kanununda bir başlangıç addedilmemiş ve bu mahkemelere gönderilecek hâkimlerin vilâyet mahkemesi hâkimi derecesinde olmaları meclis müzakerelerinde ısrarla bahsedilmiştir. [1] - Arkası var -

Türk Adı[*]

Yazan: Hüseyin Namık

BAŞLARKEN

Mütareke senelerinde Dergâh mecmuasında «Türk kelimesinin menşei» adlı iki makale neşretmiş ve bu mesele hakkındaki Avrupa âlimlerinin tetkiklerini ortaya koymaya çalışmışım.

O zamandanberi bu mes'ele ile pek yakından alâkadar oluyor ve bu husustaki bütün tetkikleri takip ediyordum.. Avrupadan döndükten sonra da evvelce Hız Mecmuasında sonra da Hakimiyeti Milliyede (Türk kelimesinin aslı) adlı bir yazı neşretmişim. Bu yazıların neşrinden sonra da aynı mes'ele ile alâkamı kesmiş değildim.

Malumdur ki Türk adı ilk defa olarak Çin tarihlerinde VI ıncı asırda ortaya çıkmaktadır. Kin - şan dağları havalisinde ortaya çıkan bu Türkler acaba daha evvel mevcut değil mi idi?.. Bütün ilim âleminin dahi kabul

[1] Dr. Von Amsbergin beyanatı (4 Teşrinievvel 1875 tarihli celse).

[*] Mayıs 934 tarihli Ülkü mecmuasından.

ettiği veçhile Türk tarihi bugün Türk adını verdiğimiz Türklerle başlamaz. De Guignesten itibaren bütün Türkologlar Türk tarihini milâttan 23-24 asır evvel mevcudiyetlerini bildiğimiz Hiung nu'larla başlatmaktadırlar. O halde Türklerin Türk adı ortada yokken onlara Hiung-nu veya Hun deniliyordu.

Ohalde Türk adından eski olan bu Hun adının manasını tahlil ve izah etmek icap ediyordu ki; bunu da profesör Nemetéh Klaproth'un daha evvel ortaya sürdüğü nazariyeyi kabul ile izaha çalışıyordu. Eski Türkçede H sesi yoktur, Hattâ Orhan kitabelerinin yazıldığı alfabede de bu sesi gösteren işarete tesadüf olunmaz. Binaenaleyh kelimenin eski şekli Hun değil Kun'dur. Bundan maada Türkçede K ve H tebedülü de vardır. [1] O halde bu kelime Türkçedeki halk manasına gelen kün ve Mogolcadaki adam manasına gelen Kümün adından çıkmıştır. Filhakika aynı kelimenin akraba dillerdeki şekillerini de adam manasına bulmaktayız: Fin - Ugor dillerinde Him Vlogulcada Kum, Züriencede Komi, Votyakçada kum, Samoyencede Kum, olan bu kelime Türkçeye Kün şeklinde ve halk manasında olarak geçmiştir. [2] İnsan manasına gelen kelimenin halk manasına da başka delillerde kullanıldığını Vogulcada görmekteyiz: Vogul dilinde Adam kelimesi halh manasına da gelir. Adam manasına gelen kavim isimlerinin de mevcudiyetini biliyoruz: Çeremisler kendi kendilerini Mari tesmiye ederler ki adam, erkek demektir. Zürienlerin kendilerine verdikleri Komi ismi de adam manasına gelir. Lâpların bir diğer ismi de Almaç yani adamdır. Tunguzların müşterek isimleri yoktur. Siberya'da yaşayan Tunguzların ismi Boye, Boya'dır; ki adam demektir. Yenisey Ostiyaklarının ismi Di'dir ki adam manasına gelir.

Profesör Németh'in izah ettiği bu noktayı kabul edecek olursak aynı kelimeyi Homo adile mukayesede hiç bir mani olmadığını görebiliriz. Meşhur Fin âlimi Setaelae de Lâtincedeki Homo ve Gotcadaki Guma adlarını Ural - Altay dil ailesile alâkadar bulmaktadır. [4] Németh de aynı noktai nazarı kabul etmektedir. [5]

Halbuki bu noktai nazarın doğru olabilmesi için her şeyden evvel kelimenin Türkçede adam manasına olarak mevcut olması icabeder. Ural - Altay dilleri arasındaki kurbiyet henüz tavazzuh etmemişken bu kelimenin akraba dillerde mevcudiyeti türkçede de mevcut olmasını istilzam etmediği şikârdır. Daha sonra bu kelime türkçede mevcut ve manası da malûm bir kelimedir. Kun Türkçede koyun manasına gelir. [6] Hayvan isimlerinin kabile adı olarak da kullanıldığını biliyoruz. [7] Binaenaleyh bu kelime Türklerde to-

[1] Nemeth A. honfoglalo magvarsag kialakulasa, Budapest 1930 S 145-146 Prof. Burada tebadülden bahsederken Osmanlı lehçesinde Takı adının dahi olduğunu söylüyor ki dahi'dan ziyade Takı'nın lehçemizde kullanıldığı malûmdur.

[2] Nemeth; Az uralı és a török nyelyek ösi kapsoiata, Nyelv. Köz 1928 S.69.

[3] Aynı müellif: Bir numaralı haşiyedeki eseri, S 148; Munkacsı; Die Bedeutung des Namens der Türken; KCSA. Cilt 1. S. 62-63

[4] Your. Soc. Fin, Ou. Cilt XXX, S. 5,88.

[5] Németh; mezkûr eser, S. 5.

[6] Divanı lûgatutürk, Cilt III. 102.

[7] Hüseyin Namık, Türk Dünyası, 1932 S. 50-54

temizmin bir bakiyesi olarak kullanılmış olup Türklerin adam manasına gelen en eski ismi değildir. [8]

Tetkikat bu merkezde iken yani Hun adının Türklerin en eski ismi olmadığı anlaşılınca acaba Türklerin en eski adının ne olduğu meselesi kafamda bir istifham halinde bulunuyordu.

Bunu halledebilmek için tabii yine Çin tarihlerine müracaat zaruri idi. Nihayet elime Franke'nin bir tetkiki geçti. Franke Edkins'ten naklederek Çin tarihlerinde mezkûr bir Tik adlı kavimden bahsetmekte ve bu ismin Türk adının aynı olduğunu ileri sürmektedir. Tik'ler Hi - ung - nu'lardan da daha eski bir kідeme malik olduklarından mes'elenin bizim için ehemmiyeti aşikâr idi. Derhal elimde mevcut Çin tarihlerine müracaat ettim ve tetkikimi ilerletmeğe çalıştım.

Bu tetkikimden kısaca ilk Türk Dili Kurultayında bahsederek ilim âleminin nazarı dikkatini çekmeğe çalıştım ve o günden beri de boş durmıyarak bu husustaki vesikaları araştırıp toplamağa başladım. Neticede bu küçük esercik meydana geldi.

Mukaddes ırkımın eskiliğini göstermeğe çalışan bu eser bir ilk adım telekki olunmalıdır. İleride bütün Çin eserleri bir araya toplanır ve Türklüğe ait malûmat yine Türk Sinoloğları tarafından araştırılırsa daha bu mevzuu tenvir edecek pek çok malûmat bulunabileceği âşikârdır.

TÜRK ADI NEREDEN ÇIKMIŞTIR

Türk adının aslı hakkında şimdiye kadar birçok noktai nazarlar serdedilmiş ve en nihayet bu mesele hakkında Avrupa âlimleri birleşmiş ve kelimenin neşri taayyün etmiştir.

Türk adının aslı hakkında şark menbaları efsanevi bazı izahatla halk etimolojileri nakletmektedirler. Şark islâm menbaları Türk'ü bir şahıs ismi olarak kabul ile Nuh'un oğlu veya hafidi olarak kaydederler. Mahmut Kâşgari'ye göre Türk Nuh'un oğludur. Ona göre bu isim Cenabıhak tarafından konmuştur. Bu hususta bir de hadis zikrolunmaktadır.

Diğer bazı şark müverrihleri de bu ismin Arapçadan «Terek» kelimesinden geldiğini, çünkü bunları Yecuç ve Mecuçların setlerinin öbür tarafında terkettiklerini yazmaktadırlar.

Bu iptidai etimolojileri Çin tarihleri de devam ettirmektedirler: Sui-şu adlı bir Çin tarihinde şu satırları okumaktayız: «Tü-küe'ler yani Türkler eteğinde karargâhları bulunan dağın isminden tesmiye olunmuşlardır ki bu dağ miğfer şeklinde olduğundan bunların lisanında da miğfere Tu-küe derler. Bunun için kendilerini Tu-küe diye adlandırmışlardır.»

Çin tarihinin bu istikakını Klaproth kabul ile Journal Asiatique'teki bir makalesinde bu kelimeyi Türkçedeki Takye kelimesile mukayese ederek

[8] Daha fazla tafsilat için bakınız; Hüseyin Namık Atilla ve oğulları, 1933 S. 14-15

kelimenin Arapçaya sonradan geçtiğini söylemektedir. [9] aynı noktayı Zürihli âlim J. J. Hess tekrar müdafaaya başlamış, Der Islâm'da yazdığı bir makalede yeni acemcedeki terk - mihver kelimesinin aslen Türkçe olduğunu iddia etmektedir. Bu zat Türklerin demircilikle iştigal ettiğini, silâh imal etmekte olduklarını kaydile Kara kalpak kavim isminin de bu şekilde tesmiye olunduğunu yazmaktadır.

Schott'da 1849 da bu mes'eleye temas ederken yeni acemcedeki targ ve Türkçedeki tugulga adlarını zikretmektedir.

(Über das Altaische... Sprachen geschlecht, Berlin, 1849, S. 12)

Çin tarihinin bu etimolojisine karşı Franke de bu etimolojinin pek şayanı itimat olmadığını Çinlilerin Wu - huan'larla Sien - pi'lerin ismini de dağ isimlerinden çıkardıklarını yazmaktadır, Munkaczi de bu nazariyeye kısmen taraftar olarak Türk kavim isminin eski Çince telâffuz tarzı olması muhtemel olan Tu - lu - ke ismini Türkçede miğfer manasına gelen Duluğa adı ile mukayese etmektedir.

Çin tarihine istinat eden bu etimoloji ile şark menbalarının Arap ve Acemceden çıkardıkları etimolojileri bir tarafa bırakarak Avrupa âlimlerinin bu mesele etrafında söylemiş oldukları daha bir takım iştikakları zikredelim: Hammer, meşhur eserinde Türk kavim ismini Herodot'un Targitaos ve İncilin Togharma diye kaydettikleri ad ile mukayese etmektedir.

Franz v. Erdmann « Temuçin ve halefleri » adlı eserinde Türk ismini Turier, Taurier, Tyriten, Toreten, Turanier, Taurisker, Turken, Turmenen, Taurmenen, Turkmanen, Turkomanen, Truchmenen adlarıyla mukayese ederek çıktığı bir notta da aynı ismi Thrak adıyla de münasebettar görmektedir. Heinrich Winkler bu mukayeseyi daha fazla genişleterek Türk ismini Magyar, Vogul, Mongol, Uygur, Hungar, Tunguz, Bulgar adlarının aynı telâkki etmekte ve bütün bu isimlerin aynı kökün değişmesi addeylemektedir.

S. W. Koelle Tatar adını Tartar diye kaydederek bu ismi tarmak yani çekmek, cezbetmek kökünden Türk ismini de turmak ve türmek fiilinden çıkararak aynı veya müşabih manada olarak izah etmektedir.

Fiok Károly'a göre Çincesi Tukiü olan Türk kelimesinin asıl şekli Turku olup Hazer denizi sahilinde oturan Yskitlerin dilinde göl kenarında oturan adam manasına gelir. (Szazadok Mecmuası ; 1895)

Bütün bu gayri ilmî izahlar tabii ilim âlemince kabul olunmamış, şahsî bir iddia mahiyetinde kalmıştı. Bu nevi izahları bir tarafa bırakarak bu mes'eleyi daha ilmî bir şekilde mütalea eden âlimlerin tetkiklerine geçelim : İlk ilmî olarak bu mes'eleyi tetkike çalışan Vambéry olmuştur. Vambéry Die primitive cultur des turko - tatarischen Volks adlı eserinde Türk adı törümek yani türemek fiilinden çıkmış olup aslında manası halk olunmuş adamdır. (Hatırlayınız : Yürümekten yürük).

Munkacside Körösi Csoma Archivum Mecmuasında neşrettiği bir ma-

[9] Bu hususta daha fazla izahat için bakınız : Hüseyin Namık : Türk kelimesinin menşei ; Dergâh Mecmuası.

kalede bu ciheti teyit ve takviyeye çalışmış, nihayet profesör Németh Magyaryelv mecmuasında (1927) çıkardığı bir makalede şu üç esas nazarı dikkate alarak bu izah tarzına itiraz etmişti: 1 — Türk adı VI ncı asırda meydana çıkmıştır; binaenaleyh Türklerin en eski ismi olamaz (?); 2 — Türk adının adam, mahlûk manası malûm değildir; 3 — Türk adında ü sesi mevcuttur. Halbuki türemek filinde yalnız ü sesi Osmanlı lehçesinde bulunur; Diğer lehçelerde bu ses olmadığına göre ağılebi ihtimal bu fiilde esas hece ü değil, ö dür. 4 — Türk adını her türlü ihtimalleri bir tarafa bırakarak daha vazih olarak izaha imkân vardır. Profesörün biriuci numarada kaydettiği itirazı varit görmemekteyiz. Yazımızın ikinci bahsinde izah edeceğimiz gibi bu ismi VI ncı asırdan daha evvelki devirlerde de Çin eserlerinde görmekteyiz. Hing-nulardan daha evvelki zamanlarda dahi bu ismin mevcudiyetini gösteren vesikalar Türk adının VI ncı asırda değil, Milattan evvel 23 - 24 üncü asırlarda mevcut olduğunu kaydetmektedir.

1910 Yılında F. W. K. Müller meşhur Uigurica adlı eserinin 2 inci cildinde (S. 10) uyğur metninde erkke, türkke kelimelerini nach macht und staerke diye tercüme ettiği gibi sayfa 97 nin haşiyesinde de «Erklerin, türklerin ıdalâp toyn dindar bolup arhant qutın bultılar» tarzında bir ibareye tesadüf etmekteyiz. Burada Türk adını Erk kuvvet kelimesile aynı manada olarak görmekteyiz. Bu synonime kelimelerden vazihan anlamaktayız ki, Türk kelimesinin manası kuvvettir. Bu metnin neşrinden iki sene sonra, yani 1912 de ilk defa olarak bu ibaredeki kuvvet manasına gelen Türk kelimesinin kavim ismi olan Türk adı ile alâkasını Thomsen - Festschriſt'nin 151 inci sayfasında göstermeğe çalışmıştır.

Daha sonra 1922 senesinde Profesör Thomsen iki Orhon kitabesiyle Tonyukuk kitabesinin tercümesini yaparken mukaddimede Türk adının kuvvet manasına geldiğini, ilk zamanları bir tek kabilenin veya daha muhtemel olarak hakim olan kavmin ismi olduğunu kaydetmektedir.

En nihayet aynı meseleyi Profesör Németh ele almış, Türk adının kuvvet manasına kullanılan kelimeden çıktığını isbata çalışmıştır. Németh Türklerde bu nevi kabile isimleri olduğunu isbat etmektedir. Filhakika biliyoruz ki, Peçenek kabileleri arasında baş kabilenin ismi Erdem, yani fazilettir. Gene Peçeneklerin üç baş kabilesinin adını Konstantinos Porphyrogennetos Kangar diye kaydederek bunun manasının cesur, asil olduğunu söylemektedir.

Oğuz kabileleri arasında baş kabilenin adını şark menbaları Kayı diye kaydile manasının kuvvetli olduğunu yazmaktadırlar.

Binaenaleyh, Türk adı da kuvvet manasına olup ilk zamanlarda baş veya hâkim kabilenin adı iken bilâhare büyüdüğüce idaresi altına giren bütün kabilelere de alem olmuş, bu suretle yavaş yavaş yayılarak bu ırka mensup bütün insanlara tesmiye olunmağa başlanmıştır.

verilmemiş olması hukuku adiyeye uygundur.» Binaenaleyh temyiz maznuna, kendisini cünha mahkemesine sevkeden karar aleyhine itiraz hakkını vermemiş ve bu yolu yalnız müddeiumumi ile müddei şahsiye açık bırakmıştır.

1808 kanununun 1832 tarihinde yapılan tadilâtında bu arzylediğimiz mevat hakkında bir değişiklik yapmıyordu.

1808 kanunu mucibince küçük heyeti ittihamiye diyebileceğimiz (Chambre du Conseil)'yi kaldırdı ve salâhiyetlerini müstantiğe devretti. Binaenaleyh bundan böyle ilk tahkikatı kapatan kat'i kararı ve ilk tahkikata istediği neticeyi müstakillen müstantik verecekti.

1808 vazı kanunları için bu salâhiyetin müstakillen müstantiğe verilmesi tehlikeli görülüyordu. 1670 rejiminin tek hâkime verdiği fevkalâde ile tanzim usulünün ihyası gibi gözüküyordu. Fakat tecrübe müstantiğin (Chambre du Conseil) de çok nüfuzlu ve müessir olduğunu göstermişti. Müstantik için hukukan cinayet mevaddında fakat fiilen herhalde lüzumu muhakeme kararı almak çok kolaydı. Çünkü muameleyi bilen yalnız müstantikti ve binaenaleyh müstantik muameleyi fikrine ve kanaatine göre arzede bilirdi. Binaenaleyh müstantiğe müstakillen karar vermek salâhiyeti verilmekle işler sadeleştirilmiş oluyordu. Kararın mesuliyeti, kararı imlâ ettirene tahmil olunuyordu.

1808 kanununu almış olan Belçika ile İtalya (Chambre du Conseil)'i muhafaza eylediler ve ona yeni salâhiyetler vermekle usulü muhakemenin en kıymetli bir âleti kıldılar.

17 Temmuz 1856 kanunu müstantik kararlarına itiraz hakkını tanzim ediyordu; temyiz mahkemesinin yukarıda arzylediğimiz içtihatlarının çoğunu kabul ediyordu. « Müddeiumumi herhalde müstantik kararlarına karşı itiraz edebilir. Müddei şahsî müstantik kararlarına ancak kanunun muayyen maddelerinde gösterdiği hallerde itiraz edeceği gibi şahsî haklarını haleldar eden kararları aleyhine de itiraz edebilir. »

Maznun müstantikin salâhiyetine itiraz etmiş olup ta itirazının kabul edilmemiş olması halinde yani müstantiğin salâhiyeti hakkında verdiği karar aleyhine itiraz edebilirdi.

Maznuna, yaptığı tahliye talebini reddeyliyen müstantik kararı aleyhine de itiraz etmek hakkı verildi.

Maznunun ilk tahkikatta tevkifi ve muvakkaten tahliyesi meseleleri ikinci imparatorluk devrinin vazı kanunlarını çok işgal eylemişti. 1855 tarihinde ilk retuşu yaptı.

1808 kanunu mucibince müstantik maznunu sorguya çektikten sonra cinayet ve cünha mevaddında tevkif kararını verirdi ve hiç bir kanun hükmü müstantiğe bu karardan geri dönebilmek salâhiyetini vermezdi.

4 Nisan 1855 kanunu müstantiğe maznunun sorgusundan sonra muvakkat bir tevkif müzekkeresi kesebilmek salâhiyetini verdi. Müstantik tahkikatın cereyanı esnasında müddeiumumiliğin mütalâasını almak şartile, zan sebepleri ne olur ise olsun tevkif kararını geri alabilirdi. Yalnız maznun her talep vukuunda ve hükmün verilmesinden sonra çağırıldıkta gelmeği taahhüt ederdi.

Gayri muvakkat tevkif kararının kullanılmasına müsaade edilmesi mevaddı cinaiyede tahliye yasak eden hükmün bile ademi tatbikına imkân verirdi. Fakat bu bir suiistimalin mukaddimesini teşkil eyledi. Binaenaleyh 14 Temmuz 1865 kanunu müstantiğe gayri muvakkat tevkif kararlarını da geri alabilmek salâhiyetini verdi. Yalnız müstantiği, vereceği tevkif kararının muvakkat veya gayri muvakkat olmasını tercihte serbest bıraktı. Bu da ameliyatta her iki müzekkerenin vazife itibarile ve hükümleri itibarile aynı mahiyette tutulmasına sebebiyet verdi. Halbuki muvakkat tevkif müzekkeresi maznuna gayri muvakkat tevkif müzekkeresinin verdiği teminatı vermez.

14 Temmuz 1865 kanunu tevkif ile muvakkat tahliye meselelerini tamâmile tadil eyledi. Ahrarane bir fikirle tanzim edilen bu kanun müstantiğe fiilin ağırlığı ne olursa olsun evveleminde maznuna bir celpname ile çağırılmak selâhiyetini verdi. Halbuki eski kanunda mevaddı cinaiyede ihzar müzekkeresinin kesilmesi lâzımdı. Eski manâları tamâmile kaldırarak müstantiğe herhalde maznunun talebi ve müddei-umuminin mütaleası üzerine tahliye kararını verebilmek salâhiyetini verdi. Bunun için maznunun her çağırılıştaki ve aleyhine verilecek hükmün infazı için talep edildiği zaman geleceğini teahhüt eylemesi lâzımdı. 1789 tarihindenberi ilk defa olarak muvakkat tahliye kabul edilmiş oluyordu.

Diğer taraftan hâkim maznunu kefalet akçesi vermekten de muaf kılabilirdi. Fakat bu maddenin ehemmiyeti zannedildiği kadar büyük değildi. Çünkü 24 Mart 1848 tarihli bir emirname kefalet akçesinin haddi asgarisini tayin eden hükmü ilga eylemişti.

Bu maddeler müstantiğe hürriyet lehine birçok şey yapabilmek salâhiyetini veriyordu; fakat bu salâhiyetlerini kullanmağa mecbur etmiyordu.

Bununla beraber 1865 kanunu, 1791 ve sene IV kanunları kadar geniş olamamakla beraber yine oldukça ileri gitmiştir; bazı halde maznunun sebilinin tahliyesinin bihakkın olacağına karar vermiştir: «Cünha mevadında kanunun tayin ettiği ceza iki seneden aşağı ise ikametgâhı olan maznunun sorgusundan 5 gün sonra sebilinin tahliye edilmesi lâzımdır. Bu hüküm, cinayetten mahkûmiyeti sabıkası bulunan maznunlarla bir seneden fazla hapse mahkûm olmuş maznunlar hakkında tatbik edilmeyecektir.»

Kanun bir âtîfette daha bulunarak bu halde hâkimin maznundan kefalet akçesi istiyemeyeceğini de tasrih eylemiştir. «Maznunun sebilinin tahliyesinin bihakkın olmadığı hallerde tahliye ancak kefaletle raptent yapılabilir.» Kanun, tahliyenin davanın her halinde istenebileceğini tasrih eylemiş olduğu halde Temyiz Mahkemesi tahliyenin Cinayet Mahkemesi huzurunda istenemeyeceğine içtihat eylemiştir.

Maznun müstantikin tahliye talebi hakkında verdiği karar aleyhine hey'eti ithamıyeye müracaat edebilirdi.

1865 Kanunu mevkufiyetten başka bir noktâi nazardan da meşgul bulunmuştur. Müstantiğin maznunun her hangi bir kimse ile temasta bulunmasını menetmek salâhiyeti vardı, buna «g'zliye koymak» manasına gelen (Lamisé au secret) denildiği gibi (interdiction de Communiquer) (muhabere ve mükâlemede bulunmaktan men) de deniyordu. 1865 kanunu müstantiğin haiz olduğu

bu salâhiyeti tahdit ve tanzim eylemişti, çünkü bir çok ağır vak'alar bu salâhiyetin sui istimali hakkında halkın dikkatini celbetmişti. «Müstantik bir maznun aleyhine temastan menedilmesi kararını vermek lüzumunu hisseylediği zaman hap'shane kayıtlarına geçirilecek bir karar vermesi lâzımgelir. Bu memnuiyet 10 günden fazla süremez, fakat tecdit edilebilir. Keyfiyet müddeiumumiye de bildirilir.»

1875 Tarihinden itibaren temastan memnuiyetin gayesi ancak hariçle muhabere ve mükâlemeyi menetmek olabilir, çünkü hükümden evvel, tahkikat esnasında tevkif edilenlerin münferit hapsedilmesi lâzımdır.

14 Temmuz 1865 kanununun ehemmiyeti ne olursa olsun ceza muhakemeleri usulü kanununun tanzim eylediği şeklile ele aldığı ilk tahkikatın yalnız bir noktasına temas eyliyordu. Halbuki 25 mayıs - 1 haziran 1863 tarihli kanun ilk tahkikatı bir sınıf cürümler hakkında, cünhalara ait meşhut cürümlerde kaldırmıştı. 1863 kanununun da bazı hükümleri manii tevkife temas ediyordu. 1863 kanununun neşrine kadar ilk tahkikat ile maniitevkif birbirinden ayrılamazdı ve muvakkat ve gayri muvakkat tevkif kararlarını müstantik verirdi. Bu hal bazı mazarratlar tevhit ediyordu. Bir cünha irtikâp ederken meşhut cürüm halinde yakalanan maznun polisler tarafından müddeiumuminin huzuruna sevk edildiği zaman müddeiumumi yalnız iki türlü hareket edebilirdi ve her iki hareket tarzı da kâfi değildi. Müddeiumumi maznunu serbest bırakmak istemez ve doğrudan doğruya da cünha mahkemesine sevk etmez ise mecburen ve lüzumlu olmadığı halde ilk tahkikatı açmak lâzımdı. Çünkü müddeiumumi maznunu tevkif ettirebilmek için müstantike müracaat eylemeğe müstantikten muvakkat ve gayri muvakkat bir tevkif müzekkeresi kesilmesini istemeğe mecburdu. Görülüyor ki kanunun mecburi kılmadığı bir ilk tahkikatı muamelenin tarzı, mecburi kılmış oluyordu.

Cünha meşhuden yapılmış olduğundan delilleri zaten toplanmış bulunuyor. Şahitler mevcuttur. Çünkü ekseriya maznunu yakalayan polisler şahittir. Binaenaleyh 1863 kanunu bu vaziyette müddeiumumiye gayri muvakkat tevkif kararı vermek salâhiyetini bahşediyordu.

1863 Kanunu meşhut cürümler hakkında ilk tahkikatı ilga etmekle iktifa eylemedi; Hükmü de tesri eyledi ve sadeleştirdi. Eğer maznunun tevkif edildiği gün cünha mahkemesinin celsesi varsa müddeiumumi maznunu derhal cünha mahkemesine sevkeylerdi. Şahitler her adli zabıta memuru ve polis tarafından şifahen davet edilebilirlerdi. Şahitler gelmeğe mecbur idiler.

Bu kadar sade olan bu dava mühletsiz ve Formalitesiz tükenirdi. Bu muhakeme usulü 1863 vazı kanunu tarafından Londrada tesis edilmiş olan ve muvaffakiyeti çok büyük bulunan polis mahkemelerinden alınmıştı.

Eğer maznunun tevkif edildiği gün cünha mahkemesi in'ikat etmiyorsa müddeiumumi şahidi ertesi günkü celseye celbettirirdi. Lüzumu halinde mahkeme ertesi gün için bilhassa davet olunurdu.

Maznun bu pek seri muhakemeyi isterse reddedebilir daha doğrusu geciktirebilirdi. Çünkü maznunun talebi üzerine mahkeme maznuna, müdafasını hazırlaması için 3 günlük bir mühlet verirdi. 1863 Kanunu tamamen yalnız büyük şehirlerde tatbik edilebilmiş olmasına rağmen çok iyi neticeler vermişti.

Küçük mahkemelerde bu hafif cünha işlerine bir gün tahsis ediyorlardı ve hiç bir zaman mahkeme maznunun tevkif edildiği günün ertesi güne davet olunmayordu. Binaenaleyh meşhut cürüm halinde yakalanan şahıs bir hafta müddetle muvakkat tevkif ile müddeumuminin nezareti altında kalıyordu.

*
* *

Bütün arzylediğimiz ıslâhat ilk tahkikatın hususî kısımlarında yapılmıştı; yalnız bu ıslâhat bütün sistemin yeniden gözden geçirilmesi zamanı yaklaşmakta olduğunu hissettirir. Fransız Kanunundan alınmış birçok ecnebi kanunları bu ameliyeyi yapmışlardır. On dokuzuncu asrın başlangıcında bütün Avrupa kanunlarına ahrarane bir istikamet vermiş ve Fransız Büyük İhtilâlinin zaferlerini yapmış olan Fransız Kanunu bu gün, vücut verdiği kanunlardan geri bulunmaktadır.

1870 de Parleman haricinden teşkil edilen bir komisyon 1803 kanununda yapılacak ıslâhatı araştırmaya başladı, fakat Fransız - Alman muharebesinin neticeleri bu komisyonun çalışmasından bir semere alınabilmesine elverişli olmadı.

1878 de en meşhur hukukçular ve cezacılarla parleman azalarından mürekkep muhtelit bir komisyon 1880 de yapmış olduğu lâyhayı takdim eyledi. Bu lâyhının mucip sebepleri arasında bulunan aşağıdaki fikirleri nakletmeği faideli bulduk:

« 1808 Kanununun sistemi 1670 emirnamesinin daha az şedit şekillerinden başka birşey değildir. Bununla beraber İngiliz muhakeme usulünden iktibas edilecek ve sırf ithama müstenit bir usulün ihdası ve ilk tahkikatın kaldırılması doğru değildir. Müddeumuminin müessesesini fevkalâde metheden lâyiha halk ithamının tehlikelerini de fevkalâde güzel bir şekilde izhar etmektedir. İlk tahkikat yalnız muhafaza edilmiyordu, gizliliği de muhafaza ediliyordu: İlk tahkikattaki aleniyet maznunların, bahusus tevkif edilmemiş şeriklerin aranmasını güçleştirir; Çünkü bunlar tahkikatın halinden mütemadiyen haberdar olurlar ve bu sebepten kaçmak veya cismi cürmü yok etmek zamanını iyi tayin ederler. İngiliz avukatlarının maharetlerine şöhret veren avlayıcı sualler karşısında şahitlerin müsbet beyanlarını da alabilmek güçleşir. Muhakeme esnasında şahitlere ilk tahkikattaki ifadelerini bile tekrar ettirmek güçtür. Kininden korkulan komşu aleyhinde açıkça ve huzurunda, akrabalarının ve dostlarının huzurunda, söz söylemek kolay bir dava değildir. Buna avukatın yapacağı hasımane tenkitleri de ilâve edilirse şahadetin ne kadar güçleşeceği meydana çıkar.

Aleni yapılmış bir ilk tahkikat eskârı umumiyei daha ilk adımda maznunun lehine veya aleyhine bir vaziyet almağa ve hâkimlere veya jüriye kararını evvelden imlâ ettirmeğe müncer olur.

İlk tahkikatta yapılabilecek olan ve yapılması lâzım olan şey tahkikatı duruşmalı, Contradictoire kılmaktır, müdafaayı azamî bir hadde getirmek için takip ile müdafaayı karşı karşıya bulundurmaktır.

Bu neticeye varmak için lâyihanın tedbirleri aşağıdaki üç nokta etrafında toplanabilir :

1 — Maznun bir müdafinin yardımına mazhar olacaktır ve dosyanın muameleye mütaallik bütün evrakını görebilecektir.

2 — Müdafaanın vazifesi mütaaddi kılınacaktır; Yani hakikatin meydana çıkarılması için lâzım olan bütün muameleleri hâkimden istiyebilecek ve yaptırtabilecektir.

3 — Müstantiğin esaslı kararları aleyhine kanunî yollar açılacaktır.

*
* *

1 — Ekseriya cahil ve okuma yazma bilmeyen maznuna daha ilk adımda bir müdafî vermek lâzımdır. Hali hazırda maznuna ancak mahkemede bir müdafî verilmektedir. Müdafî sorgularda hazır bulunmalıdır. Acele haller müstesna olmak şartıyla, müdafî bulunan bir maznun ancak müdafîinin huzur ile sorğuya çekilmelidir. Bu sebepten maznunun ilk sorgusu, hüviyetinin tesbitine, kendisine isnat olunan fiilin söylenmesine ve maznunun, kendisine sorulan suallere cevap verip vermemekte serbest olduğu bildirildikten sonra izahatının dinlenmesine mahsur kalmalıdır. Müstantik maznuna bir müdafî seçebilmek hakkı olduğunu ve seçemeyecek ise ve isterse kendisinin bir tane tayin edebileceğini bildirmelidir.

Bir şahidin ölüm halinde bulunması veya bir izin silinmek üzere olması gibi acele işlerde müstantik maznunu sorğuya çekebilir ve yüzleştirmeler yapabilir.

Maznun gerek hâkime, gerek kâtibine gerekse tevkifhane müdürüne bir müdafî seçtiğini söyledikten sonra maznunun her sorgusunda ve her yüzleştirmede müstantiğin 24 saat evvelinden taahhütlü bir mektupla ve herhangi bir ihbar vasıtasıyla avukatı da davet eylemesi lâzımdır. Avukat, maznunun her çağrılışında maznun ile birlikte müstantiğin odasına girebilir ve keyfiyet zapta yazılır. Müddeiumumi ile müddei şahsî vekili de sorgularda hazır bulunabilir. Müddeiumumi sorguda müdafîin haiz olduğu salâhiyet ve sıfatla hazır bulunur. Müddeiumumî ile müdafî arasında müstantik hakem olur.

Maznun ile avukatı arasındaki serbestçe muhavere ve muhabereye gelince şu surette tanzim edilmişti: Maznun mevkuf ise ilk sorgusundan sonra avukatı ile serbestçe muhabere edebilir; fakat hâkim maznunun avukatı ile serbestçe buluşmasını ve yazışmasını yasak etmek lâzım olduğunu lüzumlu sanıyor ise yasak edebilir. Yalnız bu yasak maznunun ilk sorgusundan itibaren geçecek on günden öteye aşamaz.

Tahkikatın zaruretleri âmir olduğu takdirde bu yasağı (cünhalar için bir ittihâm heyeti olan) Chambre du conseil ikinci bir devre için uzatabilir; şu kadar ki bu devre maznunun ilk sorgusundan itibaren geçecek yirmi günden öteye aşamaz.

Bundan böyle avukat her dakika muameleye müdahale edebilir.

Şahitler gizli olarak dinlenecektir. Şahitlerin dinlenmesinde maznun veya müdafîinin hazır bulunması emredilmemiştir. Yalnız müstantik ister ise

maznunu, müdafini ve müddeiumumiye dinleme esnasında hazır bulundurabilir. Bu hususta lâyiha müstantiğe belki hiç kullanmayacağı bir salâbiyet veriyor; bu sebepten kanun şahidin yazı ile tutulmuş ifadelerinin maznuna ve müdafie gösterilmesini ve bildirilmesini emrediyor :

« Şahitler gerek müddeiumuminin, müddei şahsinin maznunun ve müddei şahsî ile maznunun avukatlarının huzurunda dinlenebileceği gibi bunlar hazır olmaksızın da dinlenebilir. Bu son takdirde hâkim mümkün olduğu kadar çabuk ve herhalde tahkikatın bitmesinden evvel maznuna ve müdafia gıyaplarında dinlenen ifadeleri gösterir. »

Müstantik tahkikatın gayesine hâlel gelmiyeceğini anladığı takdirde maznunun avukatına yapılan usulî muamelelerden haberdar olmasına yani her nevi evrak ve vesaiki tetkik eylemesine müsaade eyler.

Halbuki müddeiumumî tahkikatın her halinde evrak ve vesaiki tetkik edebilmeği istiyebilir. Müstantik, avukat istedikçe aleyhine kanunî yollara sapılabilen kararlarını bildirmeğe mecburdur. Keşif yapılacağından kendisine malûmat verilmesi lâzım olan avukat keşifte bulunabilir :

« Müstantik, keşfin lâzım olduğu kanaatinde bulunduğu hallerde müddeiumuniye ve avukata bildirdikten sonra cismi cürmü müşahade etmek, mahallin halini görmek ve şahitlerin ifadesini almak üzere mahalline gider. »

II. — Lâyhaya nazaran müdafî müteaddi bir rol oynamağa selâhiyetlidir; bazen bir teşebbüste dahi bulunabilir :

« Müddeiumumî, müddei şahsî ve maznun hakikatın meydana çıkartılması için lâzımgelen her tedbiri almasını müstantikten isteyebilirler ». Maznun şahit dinletebilmek hakkını Fransada ilk defa olarak açık bir surette zikreliyen bu lâyiha olmuştur.

« Maznun kendisile, müstantik tarafından gıyabında olarak dinlenmiş olan şahitlerin yüzleştirilmesini isteyebilir. müstantik ahvale göre yüzleştirmeyi kabul eder veya reddeyleyler. »

« İstenilen yüzleştirme reddolunursa maznun açıkça talep etmiş olmadıkça alınmış ifade aslâ kullanılamaz. Aksi takdirde yapılan muamele batıldır. Şahidin ölmüş olması takdirinde bu memnuiyet cari olmaz.

« Herhalde, tahkikatın bitmesinden evvel maznun, talebi üzerine şeriklerle yüzleştirilmelidir »

Bu saydığımız hükümler 1670 emirnamesinin hükümlerinin tekrarından başka birşey değildir. Eski şekle bağlı yüzleştirme usulü muhakemenin şifahi olması aslının kabul edilmesile birlikte düşmüştü. Şimdi tekrar o unutulmuş kaidelere dönmek isteniliyor. Yüzleştirilmemiş şahit eskisi gibi maznun tarafından celbettirilebilecektir. Fakat maznun aleyhine delil teşkil edemeyecekti. Bu da yazının muhakeme usulünde arazi kazanmakta olduğuna kuvvetli bir emmare teşkil eder. Yazılı ifadeler, duruşmada kullanıldıkça o yazıların yeni teminatlara sarılmak istenmesi pek tabiidir.

Hususî hallerde müdafaa bazı muameleleri doğrudan doğruya yaptırtabilirdi; bu haller ehli hibreye muayene ettirtmek halleri idi. Müstantik ehli hibreyi fakültelerin, ilmi hey'etlerin, ticaret odalarının mütalâaları üzerine her sene istinaf mahkemelerinin tanzim edeceği bir listeden seçmeğe mecburdu ;

Müddei umumî müddei şahsî ve maznun da o liste üzerinden, ayrıca bütün muamelelerde hazır bulunabilecek, müstantik tarafından tayin edilecek ehli hibrelerden talepte bulunabilecek ve mütalâalarını zaptın veya raporun sonuna kaydettirtecek ehli hibreler seçebilirlerdi.

Müstantik, ehli hibrenin muayenesi esnasında çıkacak her hâdise hakkında karar verecektir bu karar aleyhine (Chambre du Conseil) e itiraz olunabilir.

Ehli hibre raporları tevdilerinden 48 saat sonra tarafların emrine amade kılınacaktır.

Ehli hibrenin muayenesi maznunun zan altına alındığından veya tevkifinden evvel bitmiş ise, maznun raporun kendisine tebliğinden sonra ehli hibre listesi üzerinden bir ehli hibre tayin edebilir, o ehli hibre, ilk ehli hibrenin raporunu tetkik eder ve mütalealarını yazar.

III. Lây.haya nazaran, müstantik büyük salâhiyetlerini muhafaza eylemektedir. Müdafaaya bir çok şey verebilir ve müdafaadan birçok şey esirgeyebilir. Çok ince ve mühim meseleleri müstantiğin yalnız başına halletmesine müsaade edilmek istenmedi ve müstantiğin üstünde bulunan ve maznunun müracaat edebileceği bir kaza kuruldu; müstantiğin giremiyeceği üç hâkimden ve mahkeme kâtibinden mürekkep bir hey'et teşkil olundu o hey'ete Chambre du Conseil denildi. Yalnız bu Chambre du Conseil küçük hey'eti ithamiye diye ifade edebileceğimiz eski hey'et gibi tahkikata verilecek neticeyi tayin etmek vazifesile mükellef değildir. Müstantik tahkikata hitam vermek salâhiyetini muhafaza eyliyordu. Chambre du Conseil müstantiğin kararlarına karşı bir itiraz mercii kılındı. Tahkikat esnasında müstantik tarafından alınmış esaslı kararlar aleyhine itiraz vukuunda karar verirdi.

Müstantiğin kararları aleyhine itiraz caiz olunca, yani müstantik ihtilâflı olabilecek kararlar verince müstantiğin fevkine tahkikatta takip edilecek yolu kat'î bir tarzda tayin edecek ve ihtilâfı böylece halleyilecek, ve müstantiğin mes'uliyetini ağır bir surette mevzuubahs edecek bazı meseleleri halledecek bir kaza mercii te'sis eylemek lâzımgeliyordu. Binaenaleyh 1856 kanunu ile lüzumsuz bir müessese olmak üzere kaldırılmış olan (Chambre du Conseil) in yeni ve lâzım bir vazife ile tavgiz edilmiş olarak tekrar te'sisini lâyiha istiyordu.

« Chambre du Conseil tahkikat esnasında işe ya müstantiğin, ya müddei umuminin yahut müddei şahsî veya maznunun talebi ile vaz'iyet eyler. Müsadere halinde zaptedilmiş eşya üzerinde hakkı olduğunu iddia edecek her şahsın talebi ile de vaz'iyet edebilir. Para cezasına mahkûm olmuş şahitlerde işe vaz'iyet ettirebilirler. »

Lâyihâ mazauna çok geniş bir itiraz hakkı veriyordu. Malûmdur ki lâyiha davada alâkadar olan taraflara hakikatin meydana çıkartılması için iktiza eden tedbiri müstantiğe aldirtmak hakkını vermiştir. Binaenaleyh müstantiğin bu talebi is'af eylememesi halinde tarafların (chambre du conseil)e müracaat eylemeğe hakları vardır.

Maznun şahit ile yüzleştirilmesini ister ve bu talep reddolunursa maznun (chambre du conseil) e müracaat edebilirdi.

Ehli hibernin muayenesi esnasında çıkacak her hâdise hakkında karar vermek salâhiyeti müstantiğe aitti. Bu karar aleyhine (chambre du conseil) e müracaat olunabilirdi.

Maznunun avukatile muhabere ve muhaveresi yasak edilmişse bu yasağın maznunun ilk sorgusundan itibaren on günü geçmesine ancak Chambre du conseil karar verebilirdi.

Maznunun avukatından gayri kimseler ile muhavere ve muhabere etmesi hakkında müstantiğin on günü tecavüz etmemek üzere verebileceği karar aleyhine (Chambre du Conseil) e müracaat olunabilirdi.

Esas itibarile (Chambre du Conseil) in kararları aleyhine kanunî yollara müracaat olunamazdı :

«Chambre du Conseil» in muvakkaten tahliye talebine dair olan kararından başka hiçbir kararı istinaf edilemez. Bu kararlardan hiç biri temyiz edilemez.

Müstantiğin ilk tahkikatı kapatan kararları aleyhine bazı hallerde hey'eti ithamiyeye müracaat olunabilirdi :

« Maznun 1) Salâhiyetsizlikten dolayı; 2) fiilin suç olmamasından dolayı; 3) âmme davasının sukut etmiş olmasından dolayı; 4) tahkikat esnasında butlânı mucip bir şeyin yapılmış olması dolayısıyla müstantiğin ilk tahkikatı kapatan kararı aleyhine istinaf edebilir.»

Lâyiha tahkikat hapsi hakkında da mühim hükümleri ihtiva ediyordu.

Lâyiha muvakkat tahliye hakkında 1865 kanununun esaslarını ve hükümlerini muhafaza ediyordu. Lâyiha müzekkere sistemini esaslı surette değiştiriyordu. Maznunun mahkemeye gelmesi hakkındaki müzekkere «mandat de comparution» ismini ve mahiyetini değiştiriyordu: assignation à comparaitre oluyordu. Diğer üç müzekkere idame ediliyor ve hepsi de ozamana kadar yalnız tevkif müzekkeresinde mevcut olan teminat ile techiz ediliyordu :

«Her müzekkere isnat edilen fili ve o filin suç olduğunu beyan eden kanun maddesini ihtiva eylemelidir.»

Muvakkat tevkif müzekkeresi mandat de depôt hakikî mahiyetini alıyordu ve kendisini farik kılan hususlar taşımağa başladığı muvakkat vasfının doğru olduğunu gösteriyordu :

«Muvakkat tevkif müzekkeresi müstantiğin, maznunu ilk sorgusundan sonra bir tevkifhanede beş gün tutmak için verdiği emirdir.»

«Muvakkat tevkif müzekkeresi tecdit edilemez.»

«Muvakkat tevkif müzekkeresinin hitamından 24 saat evvel sergardıyan müzekkereyi imzalamış hâkime maznunun serbest olacağı günü ve zamanı bildirmeğe mecburdur. Maznun altıncı günün başında serbest bırakılır.»

Lâyiha muvakkat tevkif müzekkeresini istihlâf eyliyecek olan gayri muvakkat tevkif müzekkeresinin müddetini de tahdit eylemiştir. Gayri muvakkat tevkif müzekkeresinin hitamından evvel tecdidi gerçi caizdir. Fakat bu tecdit ancak (chambre du conseil) in kararıle yapılabilir :

«Gayri muvakkat tevkif müzekkeresi müstantiğin, maznunu bir tevkifhanede 30 gün müddetle tevkif ettirten emridir.»

« Gayri muvakkat tevkif müzekkeresi hazır olan maznun aleyhinde an-